

Jaarverslag 2009

CDA en gelieerde Organen en Organisaties

Inhoudsopgave

I.	Sector Politiek & Bestuur	4
1.	Binnenland.....	4
1.1.	Partijbestuur	4
1.2.	Dagelijks Bestuur	4
1.3.	Toetsingscommissie	5
1.4.	Royementscommissie.....	5
1.5.	Commissie van Beroep.....	5
1.6.	Juridische Commissie	6
1.7.	Commissie Termijnen	6
1.8.	Commissie Integriteit	6
1.9.	Financiële Commissie.....	6
1.10.	Fonds Wetenschappelijk Instituut.....	7
1.11.	Professor Steenkampfonds.....	7
2.	Werkgroepen en activiteiten.....	7
2.1.	Partijcongressen	7
2.2.	CDA Senioren (voorheen Landelijk Ouderen Platform).....	7
2.3.	CDA Kleurrijk	9
2.4.	Steden	11
2.5.	Economische crisis	12
2.6.	Gesprekken met maatschappelijke organisaties	12
2.7.	Commissie Woningmarkt	13
2.8.	LAT- Lokaal Appel Tour	13
3.	Buitenland.....	14
3.1.	Activiteiten Commissie Buitenland	14
3.2.	Activiteiten EVP	14
3.3.	Eduardo Frei Stichting	15
3.4.	NIMD	50
II.	Sector Communicatie.....	53
1.	Cluster Permanente Campagne.....	54
1.1.	Evenementen.....	54
1.2.	Jongerenmarketing	57
1.3.	Ledenwerving en ledenbinding	58
2.	Cluster redactie en media	63
2.1.	Pers- en publieksvoorlichting	63
2.2.	Redactie	66
2.3.	Internet	67

III.	Sector HRM/Steenkampinstituut/Partijontwikkeling	74
1.	HRM-activiteiten	75
1.1.	Netwerken	75
1.2.	Scouting.....	77
1.3.	Verkiezingen.....	78
1.4.	Zicht op Bestuurders.....	79
1.5.	HRM-organisatie en algemene producten en diensten.....	80
1.6.	Digitale support.....	81
2.	Activiteiten in het kader van Partijontwikkeling	82
3.	Opleidings- en trainingsactiviteiten van het Steenkampinstituut	85
3.1.	Landelijk aanbod.....	85
3.2.	Regionaal aanbod.....	88
IV.	Sector Financiën en Interne Organisatie	99
1.	Facilitair	99
2.	Systeembeheer.....	99
3.	Ledenadministratie	100
4.	Receptie en telefonie	100
5.	Financiële administratie	101
V.	Wetenschappelijk Instituut voor het CDA	102
VI.	Bestuurdersvereniging	106
VII.	CDAV	115
VIII.	CDJA	129

I. Sector Politiek & Bestuur

1. Binnenland

1.1. Partijbestuur

Het Partijbestuur geeft leiding aan alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen het CDA. Zijn belangrijkste taken van het Partijbestuur zijn:

- de voorbereiding en organisatie van de verkiezing van de leden van Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en van het Europees Parlement;
- het opstellen van concept- of model-programma's ten behoeve van verkiezingen van vertegenwoordigende lichamen;
- de zorg voor het beheer van geldmiddelen en eigendommen van het CDA;
- de voorbereiding van de besluitvorming van Partijcongressen.

De vaststelling van de concept-kandidatenlijsten voor verkiezingen van de leden van de Eerste en Tweede Kamer en het Europees Parlement gebeurt door het zogenaamde 'versterkt' Partijbestuur.

Het Partijbestuur bestaat uit de leden van het Dagelijks Bestuur, de voorzitters van alle provinciale afdelingen, de voorzitters van CDJA en CDAV en vijf vrijgekozen leden. Het 'versterkt' Partijbestuur wordt gevormd door het Partijbestuur, aangevuld met een extra afgevaardigde uit iedere provinciale afdeling. Adviseurs van het Partijbestuur zijn de voorzitters van de CDA-fracties in de Eerste en Tweede Kamer en van de delegatie in het Europees Parlement, de directeur van het Wetenschappelijk Instituut en de voorzitter van de Bestuurdersvereniging. In 2009 is het Partijbestuur zesmaal in reguliere vergadering bijeengekomen, en het versterkt Partijbestuur eenmaal (voor de vaststelling van de concept-kandidatenlijst voor de verkiezingen van de leden van het Europees Parlement). Het Partijbestuur heeft meermalen uitvoerig van gedachten gewisseld over de standpunten en de positie van onze partij. Een belangrijke rol daarbij spelen de signalen uit het land die de leden van het Partijbestuur onder andere vanuit de afdelingen ontvangen en die tijdens de vergaderingen naar voren worden gebracht. Andere agendapunten waren bijvoorbeeld de voorbereiding op de Europees Parlementsverkiezingen, de beraadslaging over de cumulatie van functies en de drietermijnenregel en de voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen.

1.2. Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur heeft de dagelijks leiding over alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen de partij. Het kan in spoedeisende gevallen namens het Partijbestuur beslissingen nemen, en bereidt de besluitvorming van het Partijbestuur voor. Verder is het Dagelijks Bestuur onder meer verantwoordelijk voor het personeelsbeleid van het CDA-bureau.

Het Dagelijks Bestuur kende in 2009 de volgende samenstelling:

- drs. P.A.C.T. van Heeswijk, partijvoorzitter;
- mevr. R. Westerlaken-Loos, 1e vice-voorzitter;
- mevr. drs. C.J. Dekker, 2e vice-voorzitter (tot 31 oktober 2009);
- mevr. mr. H.G.M. Giezeman, 2e vice-voorzitter (vanaf 31 oktober 2009);
- dr. H. Bleker, secretaris;
- prof. dr. C.G. Koedijk, penningmeester;
- R.P.A. Migo;

- mevr. drs. S.C. van Haften-Harkema;
- mr. J.A.M.L. Houben, adviseur

Tijdens het partijcongres van 31 oktober hebben de leden van het CDA mevrouw H.G.M. Giezeman gekozen als nieuwe 2^e vice-voorzitter bestuur van het CDA.

1.3. Toetsingscommissie

De Toetsingscommissie adviseert het Partijbestuur ter zake van:

- de toetsing van de hoofd- en nevenfuncties van kandidaat-parlementariërs aan art. 114 van de Statuten (“Uitgesloten is de cumulatie van politieke functies, partijfuncties en/of maatschappelijke functies die het aanzien van het politieke ambt of van de partij schaadt, doordat de cumulatie tot een belangenvermenging leidt die de integriteit van de politieke besluitvorming aantast of tot een zodanige belasting van de betrokken persoon leidt, dat in redelijkheid geen behoorlijke vervulling van de politieke functie en/of partijfunctie is te verwachten.”);
- de toetsing van (voorgenomen) cumulaties van functies (de zogenoemde dubbelmandaten).

Het Partijbestuur neemt uiteindelijk, gehoord hebbende het advies van de Toetsingscommissie, een definitieve beslissing.

De Toetsingscommissie is in februari bijeengewees om de hoofd- en nevenfuncties van de kandidaat-Europarlementariërs aan art. 114 van de Statuten te toetsen. Verder heeft de Toetsingscommissie zich in de loop van 2009 gebogen over diverse verzoeken om toestemming voor cumulaties van functies. Het ging in de meeste gevallen om de combinatie van het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur van een waterschap en het lidmaatschap van de gemeenteraad.

De Toetsingscommissie bestaat uit mr. M.L.A. van Rij (voorzitter), mevr. mr. L.B.F.M. Hellwig, mevr. mr. J.G.J. Kamp, mevr. H.J. Nap-Borger en mr. J.J.L. Pastoor. Het secretariaat wordt gevoerd door mr. R.K. Fleurke.

1.4. Royementscommissie

De Royementscommissie is belast met de beslissing over de inbehandelingneming van een voordracht tot ontzetting uit het lidmaatschap van het CDA, oordeelsvorming ter zake van die voordracht en kennisgeving van haar uitspraak ter flattering aan het Partijbestuur. In 2009 zijn er geen voordrachten tot ontzetting uit het lidmaatschap ingediend.

De Royementscommissie wordt gevormd door mevr. mr. P.C. Ladders-Elfferich (voorzitter), mr. W.M.M. van Fessem, mevr. mr. P.E.M.S. Lokin-Sassen, H. Visser en mr. ing. P. van der Zaag. Het secretariaat is in handen van mr. R.K. Fleurke.

1.5. Commissie van Beroep

De Commissie van Beroep beslist op ingestelde beroepen tegen beslissingen van partijorganen en/of verbanden, waartegen krachtens Statuten of reglementen beroep kan worden ingesteld. In 2009 zijn er geen beroepen ingesteld.

De Commissie van Beroep bestaat uit drs. W.J. Deetman (voorzitter), mr. F.J.M. Houben, mevr. mr. J.J.M.S. Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn, mevr. G.W. van Montfrans-Hartman en mr. W.F.C. Stevens. Griffier is mevr. mr. M.A.C. Prins.

1.6. Juridische Commissie

De Juridische Commissie werkt op verzoek van het Partijbestuur juridische vraagstukken nader uit, en onderwerpt voorstellen op reglementair gebied, dan wel voorstellen met een juridische component, aan een juridische toets, voordat deze voorstellen aan het Partijbestuur worden voorgelegd. Eind 2009 heeft de Juridische Commissie zich gebogen over een groot aantal voorstellen tot reglementswijziging, die in 2010 aan het Partijcongres worden voorgelegd. De Juridische Commissie bestaat uit dr. H. Bleker (voorzitter), H.J. Mes, mr. D. van der Staaij, mevr. mr. W.N. Kip, G. van den Berg, mr. L.J. Klaassen en mr. E.C.M. Wagemakers. Het secretariaat is in handen van mr. R.K. Fleurke.

1.7. Commissie Termijnen

De Commissie termijnen is begin 2009 door het Partijbestuur ingesteld, met het verzoek de werking van de drietermijnenregel te onderzoeken, en ter zake met adviezen aan het Partijbestuur te komen. De drietermijnenregel is niet in de Statuten of reglementen vastgelegd, maar fungeert als een soort interne afspraak. De regel houdt in dat personen die namens het CDA langer dan drie aaneengesloten termijnen van ten minste vier jaren in een volksvertegenwoordigend orgaan zitting hebben gehad, in beginsel niet in aanmerking komen voor een volgende termijn.

De Commissie heeft eind 2009 aan het Partijbestuur geadviseerd om over te gaan tot codificatie van de drietermijnenregel. Het Partijbestuur heeft deze voorstellen overgenomen. In 2010 zal het Partijcongres een definitief besluit nemen.

De Commissie termijnen bestaat uit mr. J.A.M.L. Houben (voorzitter), G. van den Berg, mr. L.J. Klaassen, H.J. Mes en drs. R.T.B. Visser. Het secretariaat is in handen van mr. R.K. Fleurke.

1.8. Commissie Integriteit

De Commissie integriteit is eind 2009 door het Partijbestuur ingesteld. De Commissie is verzocht zich te bezinnen op het thema integriteit en openbaar bestuur. Verwacht wordt dat de Commissie in de loop van 2010 met aanbevelingen komt.

De Commissie bestaat uit J.R.H. Maij-Weggen (voorzitter), mr. B. van Beers, prof. dr. P.B. Boorsma, dr. G.J. Buijs, mr. M.J.H. Marijnen, drs. G.R. Peetoom en drs. W.R.C. Sterk. Het secretariaat wordt gevoerd door mr. R.K. Fleurke.

1.9. Financiële Commissie

De Financiële Commissie is volgens de statuten belast met het jaarlijks onderzoek van de balans en de rekening van baten en lasten van de partij, van de bijzondere organen en van de bijzondere organisaties en brengt daarvan verslag uit aan het Partijcongres. De commissie adviseert het Partijbestuur over financiële aangelegenheden. De Commissie kwam in 2009 bijeen ter bespreking van de jaarrekening 2008 en de begroting 2010. De samenstelling van de commissie was in 2009 als volgt:

Mr. J.C.A.M. Gielen, voorzitter

Mr. W.C. Zwanenburg

Drs. M.B. de Haas

Prof. Dr. C. G. Koedijk, adviseur (partijpenningmeester)

Mw. drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel, adviseur (directeur partijbureau)

M.P.R. Kampmeijer, adviseur (controller partijbureau)

1.10. Fonds Wetenschappelijk Instituut

Het Fonds Wetenschappelijk Instituut heeft als doelstelling financiële ondersteuning te verlenen aan wetenschappelijke activiteiten ten dienste van de Christen-democratie. Op grond van die doelstelling levert het fonds een belangrijke bijdrage aan de werkzaamheden van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Het bestuur van het fonds vergaderde in 2009 tweemaal, eenmaal in het voorjaar over de jaarrekening 2008 van het fonds en van het WI en eenmaal in het najaar over de begrotingen en de jaarplannen voor 2010.

De samenstelling van het bestuur is als volgt:

Mr. H.M. Krans, voorzitter

Mr. P.C.M. Mullink, penningmeester

Drs. B. Beumer

Dr. G.J. Fleers

R.C. Robbertsen

Prof. Dr. R. H.J.M. Gradus, adviseur (directeur Wetenschappelijk Instituut)

Drs. E.J. van Asselt, (plv directeur Wetenschappelijk Instituut)

Mr. F.A.M. van den Heuvel, adviseur (penningmeester Wetenschappelijk Instituut)

Prof. Dr. C. G. Koedijk, adviseur (partijpenningmeester)

Mw. Drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel, adviseur (directeur partijbureau)

1.11. Professor Steenkampfonds

Het Steenkampfonds heeft als doelstelling ondersteuning te verlenen aan scholings- en vormingsactiviteiten. Op grond van die doelstelling levert het fonds een belangrijke bijdrage aan de werkzaamheden van het Steenkampinstituut.

Het fondsbestuur vergaderde in 2009 tweemaal; eenmaal voor de bespreking van de jaarrekening 2008 en eenmaal voor de bespreking van de begroting en de jaarplannen van 2010.

In 2009 was de samenstelling van het fondsbestuur als volgt:

Dr. H.O.C.R. Ruding, voorzitter

Mw.mr. H.G.M. Giezeman, secretaris

Mw. M.M. Nelisse RC, penningmeester

Drs. E.A. Horlings RA

Drs. H. Borstlap

Drs. C. Laenen, adviseur (hoofd van de sector HRM/SI/PO)

Prof. Dr. C. G. Koedijk, adviseur (partijpenningmeester)

Mw. Drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel, adviseur (directeur partijbureau)

2. Werkgroepen en activiteiten

2.1. Partijcongressen

Zie jaarverslag sector communicatie.

2.2. CDA Senioren (voorheen Landelijk Ouderen Platform)

De CDA Senioren behartigen de belangen van senioren door het CDA en leden van de Eerste en Tweede Kamer van gevraagd en ongevraagd advies te voorzien op het gebied van seniorenbeleid. Hierbij werken de CDA Senioren aan de volgende onderwerpen: gezonde leefstijl, versterking mantelzorg, vrijwilligersbeleid, wonen op maat en inkomensbeleid

De CDA Senioren zijn in 2009 5-maal bijeen geweest. Het platform bestaat uit twee afgevaardigden per provincie en personen met een standing invitation vanuit de Eerste en Tweede Kamer, het Europees Parlement en de Ouderenbonden.

Twee leden van de CDA Senioren zijn afgevaardigd naar het Mosterd-Overleg. In dit overleg hebben tevens zitting enkele CDA Tweede Kamerleden en de Ouderenbonden.

Eén lid is afgevaardigd naar de Europäischen Senioren Union (ESU)

Tijdens de vergadering van 17 november is afscheid genomen van de volgende leden van het Platform: de heer L. Vijverberg en de heer J. Zuurbier, tevens penningmeester van de CDA Senioren.

Stuurgroep

De leden van de Stuurgroep van de CDA Senioren zijn boventallig. De Stuurgroep bestaat uit vijf personen, nl.: voorzitter de heer H. Gerssen, vice-voorzitter mevrouw R. Greweldinger-Beudeker, secretaris mevrouw drs. L. Holtkamp-van Es, penningmeester de heer J. Zuurbier tot november 2009, penningmeester de heer J. Westland vanaf november 2009 en alg. zaken de heer H. de Jong.

De zittingsduur van de leden van de Stuurgroep is maximaal tweemaal vier jaar. De voorzitter wordt in functie benoemd door het Landelijke CDA Bestuur. De CDA Senioren hebben zelf het recht van voordracht voor de nieuw te benoemen voorzitter.

Naamswijziging

In november 2009 heeft het LOP haar naam officieel gewijzigd in CDA Senioren. Deze wijziging is doorgevoerd op de website van het CDA en er is een passend logo ontworpen.

Provincies

Door de Stuurgroep zijn het afgelopen jaar verschillende bezoeken gebracht aan provinciale voorzitters van het CDA om de rol en positie van de CDA Senioren toe te lichten en zo te zorgen dat de Senioren ook op provinciaal niveau gehoord worden.

Thema's vergaderingen CDA –senioren

Januari vergadering

De heer drs E.J. van Asselt, plaatsvervangend directeur van het Wetenschappelijk Instituut (W.I.) heeft een toelichting gegeven op het rapport van het W.I. "Woningmarkt in beweging". Naar een markt die werkt. De heer drs P.M.M. Verleg, voorzitter van de Commissie Woningmarkt en voorzitter van SIRR deelde zijn visie mee op het uitgebreide palet van wonen, woonvormen en wonen en zorg.

13 maart

De heer J. Mastwijk, lid Tweede Kamer, sprak over diverse vormen van Openbaar Vervoer, de OV-chipkaart, en de Nota "Mobliteitsbeleid grijs op reis". Hierbij werd niet alleen aandacht besteed aan senioren, maar ook aan gehandicapten, studenten en forensen.

8 mei

Thema van de vergadering is "De mens en zijn omgeving".

De heer R.A.C. van Heugten, lid van de CDA-fractie in de Tweede Kamer verzorgt een inleiding over de huidige discussie over de Ruimtelijke inrichting tot 2040. Het CDA constateert een kwaliteitsverlies in de Randstad op het gebied van wonen, groen, e.d. Ingezet moet worden op kwaliteit van woningen i.p.v. aantallen te bouwen woningen.

25 september

Thema van de vergadering was de algemene Politieke Beschouwingen. De heer dr. Y.J. van Hijum, lid van de Tweede Kamer en tevens fractiecommissie voorzitter Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Onder SZW vallen veel thema's, die direct het ouderenbeleid raken.

27 november

In de vergadering van 27 november is door de heer mr.dr.s. J.C. de Jager, Staatssecretaris van Financiën, gesproken over erfrecht en de veranderende wetgeving daaromtrent. Mevrouw drs. C. Heemels, beleidsmedewerker CDA Tweede Kamer heeft gesproken over de begroting van SZW.

Commissies

In 2009 zijn er door de CDA Senioren verschillende commissies ingesteld op de specifieke beleidsterreinen Zorg en Welzijn, Wonen, AOW/Pensioenen en een Adviescommissie Communicatie. Door het instellen van deze commissies kunnen de CDA Senioren adequaat reageren op beleidsinhoudelijke actualiteiten rondom de thema's.

Externe dag 2009

De externe dag heeft plaatsgevonden op 18 april 2009. Het was een zeer succesvolle en geslaagde dag met ongeveer 240 aanwezigen. De dag stond mede in het teken van de Europese Verkiezingen en de EVP. In de ochtend was het thema: "Is Europa Seniorenproof", een maatschappelijk thema van toenemend belang. Gesproken werd over op welke wijze senioren in de zeer nabije toekomst, maar ook op langere termijn kunnen blijven participeren in de maatschappij, waarbij een onevenwichtige bevolkingsopbouw een cruciale rol speelt.

Het middagprogramma stond in het teken van 'Domotica', voorzieningen in de huisvesting waardoor senioren in staat worden gesteld om thuis langer zelfstandig te blijven wonen. Dit gegeven is onvermijdbaar vanwege de betaalbaarheid van de zorg, maar ook vanwege de sociaal culturele ontwikkeling die laat zien dat senioren zo lang mogelijk thuis willen wonen.

50+ beurs 2009

Van 16 tot en met 20 september vond ook dit jaar weer de 50+ beurs plaats in de Jaarbeurs te Utrecht. Verschillende Kamerleden van de CDA-fractie en CDA-bewindspersonen waren op verschillende dagen aanwezig op de beurs.

De politieke partijen hadden een stand op het maatschappelijk plein, waar dagelijks een debat plaatsvond over pensioenen, AOW leeftijd en veiligheid in eigen leefomgeving.

Ter gelegenheid van de 50+ beurs is door het Landelijk Ouderen Platform in samenwerking met het CDA een flyer ontwikkeld die werd uitgedeeld aan de bezoekers van de beurs.

2.3. CDA Kleurrijk

Samenstelling en werkwijze. Nadat de kerngroep van CDA Kleurrijk eind 2007 door het Partijbestuur werd ingesteld, is deze tot en met 2009 in ongewijzigde samenstelling in functie geweest. De kerngroep bestond tot en met 2009 uit: Lionel Martijn – voorzitter en wethouder deelgemeente Rotterdam-Charlois; Gert Jan van Reenen – deskundige cultuurmanagement; Kaya Kocak – raadslid Eindhoven; Til Gardeniers-Berendsen - o.a. ex-minister CRM; Thoon Essed – gedeputeerde provincie Noord Brabant. Ruud Lubbers is als ambassadeur aan CDA Kleurrijk verbonden. Vanuit het partijbureau is CDA Kleurrijk ondersteund door respectievelijk Joost Oostlander, Sylva van Rosse en in het najaar door Quinten Weeterings (stagiair). CDA Kleurrijk communiceert overwegend via email. Daarnaast is zij 5 februari, 19 maart, 11 juni, 23 juli, 10 september, 22 oktober en 18 december bij elkaar geweest in het kader van regulier overleg.

Communicatie binnen het CDA. Binnen de partij heeft CDA Kleurrijk met diverse geledingen (CDJA, Bestuurdersvereniging, Kamerfractie, CDAV, WI, DB) langs formele en informele weg contact. Dat contact staat steeds in het teken van het bevorderen van de diversiteit binnen de partij. In sommige gevallen zijn actuele politieke ontwikkelingen een aanleiding voor overleg. Formeel overleg is er geweest met het CDJA (10 februari) en met de Tweedekamer fractie (18 december). De bijeenkomst met het CDJA heeft geleid tot een masterclass bijeenkomst die op 25 maart door Kleurrijk lid en specialist in interculturele communicatie, Gert Jan van Reenen voor het CDJA verzorgd is. De bijeenkomst met leden van de Tweede Kamer fractie (Pieter van Geel, Mirjam Sterk, Janneke Schermers) stond in het teken van de fractie notitie 'kansrijk op weg naar burgerschap' en de wijze waarop CDA Kleurrijk geconsulteerd wordt. Met het DB is een aantal maal in kleine kring overleg geweest. Hier is onder andere gesproken over de opvolging begin 2010 van de voorzitter. Kleurrijk is eveneens geconsulteerd bij het opstellen van het stedenpamflet 'participatie en integratie'. Tot slot heeft CDA Kleurrijk met het Wetenschappelijk Instituut het WI rapport 'integratie op waarden geschat' besproken.

Netwerk. CDA Kleurrijk streeft naar een zo groot mogelijk netwerk binnen de partij. Het gaat hier vooral om een digitaal netwerk. In 2009 is dit gegroeid naar ongeveer 300 personen. Het netwerk wordt onder andere via een nieuwsbrief op de hoogte gehouden van de belangrijkste ontwikkelingen. Het netwerk is gericht geactiveerd op een door het multicultureel instituut FORUM georganiseerde essaywedstrijd over integratie. Zowel de winnaar van deze wedstrijd (Gorcums raadslid Ibrahim Elmaci) als de tweede plaats (fractievoorzitter Jaap Jonk van Berkelland) zijn bemachtigd door CDA raadsleden; iets wat het potentieel binnen de partij aanduidt. Op 18 april is een grote netwerk bijeenkomst georganiseerd in Rotterdam. Ongeveer 75 aanwezigen hebben daar, onder leiding van Kleurrijk voorzitter Lionel Martijn van gedachten gewisseld over de wijze waarop diversiteit binnen de partij versterkt kan worden. Hoofdspreker was ambassadeur Ruud Lubbers. Geconstateerd werd dat de basis en boodschap van het CDA heel goed aansluit bij de wereld van vele migranten. Het is echter van belang steeds helder te maken waarom anders gelovigen heel goed aansluiting zouden kunnen vinden bij het CDA en waarom christenmigranten zich niet afgeschrokken hoeven te voelen vanwege het feit dat het CDA niet een één dimensionale christelijke partij is. Centrale boodschap van de bijeenkomst was: stuur op overeenkomsten en koester verschillen, want van de verschillen kunnen we leren.

Ambassadeur. Ruud Lubbers is ambassadeur van CDA Kleurrijk. In die hoedanigheid promoot hij onder andere via de CDA Kleurrijk folder de diversiteit binnen de partij. Deze folder is in 2009 bij diverse CDA manifestaties en bijeenkomsten verspreid. Op 18 april was hij de meest prominente aanwezige tijdens de CDA Kleurrijk netwerk bijeenkomst in de Rotterdamse Euromast. Tevens heeft Ruud Lubbers geparticipeerd in het overleg van 18 december met de Tweede Kamer fractie.

Verkiezingscampagnes. CDA Kleurrijk heeft zijn steun uitgesproken voor de kandidatuur van Mito Croes voor het Europees Parlement. In het kader van de voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen 2010 heeft CDA Kleurrijk op 28 november een training verzorgd voor een 20 tal campagneleiders. Hierin werd zo veel mogelijk een antwoord gegeven op de vraag: hoe bereik ik de kiezers met migranten achtergrond? Er is een inventarisatie gemaakt van kleurrijke gemeenteraads kandidaten. Dat zijn er vrijwel evenveel als 4 jaar geleden, maar naar verwachting staat een kleiner deel op een verkiesbare plek.

Nieuwsbrief, website en folder. In 2009 zijn vier nieuwsbrieven (13 maart, 11 mei, 7 juli, 13 oktober) verspreid onder het Kleurrijk netwerk. Op basis van deze nieuwsbrieven wordt de website geactualiseerd. Een speciale Kleurrijk folder is tijdens relevante bijeenkomsten door het hele jaar heen verspreid.

Overig. Op 22 april is een bijeenkomst georganiseerd over de 'toescheidingsovereenkomst' met Suriname. Deze overeenkomst is een gevolg van de onafhankelijkheid van Suriname in 1975. De bijeenkomst past in het streven om met verschillende migrantengroepen gericht contact te onderhouden. Een vergelijkbare bijeenkomst is georganiseerd met betrekking tot Kaapverdië. Met migrantenkerken zijn een 5-tal bijeenkomsten georganiseerd (Rotterdam, Eindhoven, Almere, Utrecht, Amsterdam) die onder de paragraaf 'stedennetwerk' besproken worden. In dit kader is steeds contact geweest met SKIN (Samen Kerk in Nederland). Een partijnotitie betreffende 'integratie' was eind 2009 nog in voorbereiding. Een tweetal stedelijke themabijeenkomsten zijn in mei georganiseerd betreffende 'religie in de stad' en 'ondernemerschap in de stad'. Bij deze bijeenkomsten zijn migrantengroepen nadrukkelijk betrokken geweest.

2.4. Steden

Vanwege het grote belang dat gehecht wordt aan een sterker CDA in de steden zijn diverse initiatieven vanuit het partijbureau ingezet en ondersteund. De hierna genoemde activiteiten worden vanuit het partijbureau ondersteund door Joost Oostlander.

Steden. In 2009 zijn onder het begrip 'grote steden' de 50 grootste gemeenten van Nederland gebracht. De G31 blijkt namelijk een aantal gemeenten met duidelijke stedelijke kenmerken (zoals Almere, Apeldoorn, Gouda, Zoetermeer) buiten te sluiten. De steden hebben een aparte site. Vanuit het Partijbureau wordt met hen gecommuniceerd via de mailbox grotesteden@cda.nl. G4. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan de grootste steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Zij verschillen met andere steden in omvang (minimaal 300.000 inwoners) en grootstedelijke problematiek. Bovendien is het CDA in deze steden het meest gemarginaliseerd. De G4 (afdeling- en fractievoorzitters) zijn op 6 juli en 3 november in het Partijbureau in gesprek gegaan met de landelijke partijvoorzitter en TK fractievoorzitter. Hierin zijn met name de profileringspunten van het CDA in de steden besproken in relatie tot de thema's zoals de Tweedekamer fractie die aan de orde kan stellen. In 2010 zijn twee vervolg bijeenkomsten gepland. Tijdens het opzetten van de campagne activiteiten is het G4 overleg gebruikt als middel om ideeën te genereren en te toetsen aan hun stedelijke relevantie.

Peter Meter. Alle leden van de CDA Tweede Kamer fractie zijn gekoppeld aan een stad. De gedachte is dat zij de stedelijke afdelingen adviseren, landelijke en lokale beleidsissues koppelen en dat zij aanwezig zijn tijdens lokale manifestaties. Zowel de afdelingen als de kamer leden maken op sterk wisselende manier gebruik van deze koppeling. Sommige steden hebben intensief contact met 'hun' kamerlid, bij andere steden is dat contact veel losser.

Gemeenteraadsverkiezingen 2010. In 2009 is veel tijd geïnvesteerd in het betrekken van de steden bij de landelijke voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen 2010. Deze betrokkenheid is met name verlopen langs het opstellen van 4 stedelijke themapamfletten. Daartoe zijn werkgroepen geformeerd bestaande uit 3 stedelijke lijsttrekkers en twee kamer leden per thema. Het in februari gepresenteerde WI rapport 'de stad terug aan de mensen' heeft in de meeste gevallen als basis gefungeerd voor de pamfletten. Concepten van de themapamfletten zijn voorgelegd aan alle 50 stedelijke afdelingen. De pamfletten zijn in januari en februari 2010 door stedelijke lijsttrekkers aan CDA bewindspersonen uitgereikt. De 50 campagneleiders hebben tijdens het partijcongres van 31 oktober een campagnetraining bij kunnen wonen. Daar is tevens Sophie gepresenteerd; de database met stemmers informatie op wijkniveau. De 10

stedelijke afdelingen die de meeste moeite hebben met het opzetten van een campagne zijn inhoudelijk ondersteund door vrijwilligers die veelal afkomstig zijn uit de staf van de Tweede Kamer fractie.

Stedelijke themabijeenkomsten. Op 7 mei (Amsterdam) en 13 mei (Tilburg) zijn stedelijke themabijeenkomsten georganiseerd respectievelijk rondom de thema's 'religie in de stad' en 'ondernemen in de stad'. De bijeenkomsten hadden als doel input te verkrijgen voor lokale verkiezingsprogramma's; het versterken van het stedelijk- en migrantvriendelijk profiel en het versterken van contacten met het maatschappelijk middenveld. Beide bijeenkomsten werden door ongeveer 70 personen bezocht.

Migrantenkerken. Hoewel migranten met islamitische achtergrond zichtbaarder lijken, bevinden zich in de steden even zo grote groepen nieuwe christen migranten. Deze hebben veelal nog geen traditie op het vlak van deelname aan het politieke proces. In 2009 is daarom een vervolg gegeven aan de in 2007 ingezette bezoek reeks aan migranten kerken. In 2009 zijn Amsterdam (29 januari), Rotterdam (7 februari), Eindhoven (14 maart met minister Hirsch Ballin), Almere (27 april) en Utrecht (6 juni) bezocht. De bijeenkomsten zijn in samenwerking met de lokale afdeling en zoveel mogelijk met lokale kerken georganiseerd. Tweede Kamerlid Kathleen Ferrier en vice voorzitter Renate Westerlaken vormden de landelijke delegatie. In de meeste gevallen hebben de bezoeken geresulteerd in een laag drempeliger contact tussen politiek en migrantenkerken. In sommige plaatsen zijn zelfs concrete problemen (zoals gebrek aan geschikte kerkruimte) opgelost. Lokale CDA vertegenwoordigers hebben samen met de stafmedewerker van het Partijbestuur hun ervaringen kunnen delen op een internationale seminar van migrantenkerken (22 tot 24 oktober). De bezoek reeks is begin 2010 voortgezet in Tilburg, Den Haag en Hengelo.

Werkgroep. De werkgroep Grote Steden heeft in 2009 nog slechts gefungeerd als klankbord groep. Zo zijn zij betrokken geweest bij de voorbereiding van twee stedelijke themabijeenkomsten in mei. De ambtstermijn van de werkgroep is eind 2009 formeel afgelopen en niet door het bestuur verlengd.

2.5. Economische crisis

Als een reactie op de kredietcrisis die Nederland in de herfst bereikte en de vele vragen die in de partij over de oorzaken en de gevolgen hiervan leefden heeft het partijbestuur eind oktober besloten een debatserie te organiseren rondom het thema 'kredietcrisis'. Deze zijn onder regie van het partijbureau en in samenwerking met het WI, de Tweedekamer fractie en bewindspersonen georganiseerd. Op 24 november (Den Haag), 26 november (Eindhoven), 3 december (Zwolle) en 9 december (Utrecht) hebben deze bijeenkomsten plaats gevonden. Tijdens iedere avond hebben een bewindspersoon, een macro econoom en een ethicus hun visie op oorzaken, gevolgen en te nemen maatregelen gegeven. Ruim 500 personen hebben aan deze avonden deelgenomen. Het partijbureau en het WI hebben de uitgesproken lezingen gebruikt t.b.v. het opstellen van de gezamenlijke publicatie 'christendemocraten en de kredietcrisis' welke op 16 maart 2009 gepresenteerd is.

2.6. Gesprekken met maatschappelijke organisaties

Professor Steenkamp Lezing. Het dagelijks bestuur heeft in april 2007 besloten een netwerk evenement voor maatschappelijke organisaties, waaronder mogelijke steunzenders, te organiseren. Als aanleiding van een dergelijk evenement is de 'verjaardag' van de partij op 11 oktober. Gezien de verbondenheid van de heer Steenkamp aan de oprichting van het CDA op 11 oktober 1980 is besloten om het evenement de naam Professor Steenkamp Lezing mee te geven. Op 12 oktober is de Steenkamplezing voor de tweede maal georganiseerd. ruim 60

personen, afkomstig uit 40 organisaties aanwezig zijn geweest. De lezing werd uitgesproken door Doekle Terpstra, voorzitter van de HBO - Raad; gevolgd door een co - referaat van Leonard Geluk, ex-wethouder van Rotterdam en voorzitter van de Raad van Bestuur van ROC Midden Nederland. Op basis van de uitgesproken lezingen is een publicatie uitgebracht. Het evenement is als succesvol geëvalueerd en zal in 2010 voor de derde maal plaats vinden. De Steenkamlezing maakt dan deel uit van de viering van het 30-jarig bestaan van het CDA. De minister president is bereid gevonden om dan de lezing uit te spreken.

Bilaterale contacten. Het bestuur heeft in 2009 in samenwerking met de CDA fractie in de Tweede Kamer gesprekken gevoerd met maatschappelijke en belangenorganisaties uit het zorgveld. Tevens is met een aantal religieuze organisaties op deelterreinen verder van gedachten gewisseld; als uitvloeisel van formele gesprekken in de jaren daarvoor.

2.7. Commissie Woningmarkt

De partij heeft in het kader van Morgen Begint Vandaag gezocht naar de thema's die een plaats moeten krijgen in de verkiezingsprogramma's die in de nabije toekomst geschreven moeten worden. Begin 2008 hebben de leden de voor hen belangrijkste thema's bij het partij bestuur kunnen aangeven. Het DB heeft daar een aantal eigen prioriteitsthema's aan toegevoegd, waarna een 10 – tal thema's is gekozen die tijdens 12 provinciale bijeenkomsten door de leden bediscussieerd konden worden. Eén van deze thema's; de woningmarkt is in 2009 door een aparte commissie verder uitgewerkt. De commissie onder voorzitterschap van dhr. F.B.J. Grapperhaus presenteerde in juni 2009 haar rapport Goed Wonen. Tijdens het najaarscongres is met de leden naar aanleiding van het rapport gesproken over de toekomst van de woningmarkt. Naast dhr. F.B.J. Grapperhaus hadden de volgende personen zitting in de commissie woningmarkt: B.F. Bronsema, J.A.T. Denissen, M. Depondt-Olivers, O. van Dijk, P. Eichholtz, H.J. van Harsseel, A. Huiskamp, A. Kaaks, W.H. Maij, P.M. Oskam, J.H. Vennevertloo, E. Worm, R.A.C. van Heugten (adviseur vanuit de Tweede Kamer en C.G. Koedijk (adviseur vanuit het dagelijks bestuur). Het secretariaat werd gevoerd door E.C. Hoentjen

2.8. LAT- Lokaal Appel Tour

In januari is het CDA gestart met de Lokaal Appel Tour. Onder leiding van de partijvoorzitter is een traject opgesteld tot aan de gemeenteraadsverkiezingen 2010 om de afdelingen te ondersteunen in hun voorbereidingen.

In de maanden januari tot en met april zijn 25 bijeenkomsten gepland waarin aan leden van de afdelingen workshops werden aangeboden. Workshops op het gebied van program schrijven, campagne voeren en werving, selectie en training van kandidaat gemeenteraadsleden.

De afdelingen werden ondersteund door de provinciale afdelingen en het partijbureau. In het najaar van 2009 is een tweede ronde Lokaal Appel Tour gehouden om de gezamenlijk de laatste hand te leggen aan de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen.

3. Buitenland

Het Internationaal werk van de Partij in 2009 bestond uit vier onderdelen, te weten de Commissie Buitenland, samenwerking binnen de Europese Volks Partij, de EFS en het NIMD.

3.1. Activiteiten Commissie Buitenland

De Commissie Buitenland is onder leiding van de voorzitter Piet Bukman in 2009 vijf keer bijeengekomen rond een specifiek thema, waarbij steeds specifieke inleiders gevraagd zijn hun perspectief op het thema toe te lichten. De vijf thema's waren het Europees Verkiezingsprogramma, Ontwikkelingssamenwerking, het Midden Oosten, het Manifest Ontwikkelingssamenwerking en het CDA-verkiezingsprogramma voor 2011-2015. De verslagen en aanbevelingen van deze vergaderingen zijn verzonden aan de woordvoerders in de Eerste en Tweede Kamer, Europees Parlement en de relevante CDA bewindspersonen. Er zijn twee projectgroepen in het leven geroepen over "ontwikkelingssamenwerking" en "het Midden Oosten". De projectgroepen die in 2008 zijn ingesteld over migratie en trans-Atlantische betrekkingen hebben in 2009 hun discussienotities afgerond. Een stagiair heeft naar aanleiding van een aanbeveling uit de notitie over migratie een vervolgstudie gedaan naar de mogelijkheden en onmogelijkheden van circulaire migratie. De projectgroep over ontwikkelingssamenwerking heeft een Manifest Ontwikkelingssamenwerking opgesteld dat ter amendering aan alle geledingen in de partij ter amendering is aangeboden. De 59 amendementen die zijn ingediend zijn op het CDA congres van 31 oktober besproken. Dit CDA congres heeft dit manifest ook officieel aangenomen. Het thema globalisering is samen met de Eduardo Frei Stichting opgepakt en dat heeft geleid tot een congres dat op 27 januari 2009 is gehouden. Over het thema trans-Atlantische betrekkingen is een congres voorbereid dat op 27 januari 2010 is gehouden.

Naar aanleiding van de vergadering over het Europese verkiezingsprogramma zijn amendementen ingediend bij de programma commissie. De voorzitter van de Commissie Buitenland is door het DB benoemd als voorzitter van de programma commissie voor dit Europese verkiezingsprogramma. Dit document is eveneens ter amendering in de partij aangeboden. De 157 amendementen zijn besproken en vervolgens is het document officieel aangenomen op het CDA congres van 21 maart 2009 als verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen van 4 juni 2009.

Ter voorbereiding op de volgende nationale verkiezingen is een inventarisatie gemaakt van alle standpunten en discussies in de 15 vergaderingen van de Commissie buitenland sinds de landelijke verkiezingen in 2006. Deze is aan de Programma Commissie aangeboden.

3.2. Activiteiten EVP

In 2009 is een groot aantal activiteiten ondernomen binnen de EVP. Het CDA heeft deelgenomen aan de EVP Congressen in Warschau (29 en 30 april) en Bonn (9 en 10 december). Het congres in Warschau was het verkiezingscongres ter voorbereiding op de Europese verkiezingen. Het congres in Bonn was een statutair congres waar de interne verkiezingen plaatsvonden en een statutenwijziging van de EVP tot stand kwam. Tijdens het congres in Bonn is CDA Europarlementariër Corien Wortmann verkozen tot vicevoorzitter van de EVP partij. In EVP verband is in Werkgroep 1 meegewerkt en geschreven aan de totstandkoming van het EVP verkiezingsdocument. In Werkgroep 2 is gesproken over een aantal beleiddocumenten. Het CDA heeft in Werkgroep 3 actief geparticipeerd in de discussies en besluitvorming over uitbreiding van

de EVP partij. De EVP bijeenkomsten van campagneleiders zijn drie maal bezocht. Op 18 en 19 november was CDA gastheer voor de EVP campagneleiderbijeenkomst in Den Haag.

Overige activiteiten Internationaal Secretariaat

Op 18 april 2009 is de negende jaarlijkse Norbert Schmelzer georganiseerd. Peter Müller, president van de Duitse deelstaat Saarland sprak over Europa en de economische crisis. Als co-referent sprak voormalig CDA voorzitter Marnix van Rij. In april werd deelgenomen aan het jaarlijkse overleg tussen het CDA en de CDU in St. Gerlach.

In 2009 zijn de contacten met provinciale commissies buitenland verder aangehaald. Sinds de zomer van 2009 nemen twee vertegenwoordigers van de provinciale commissies buitenland deel aan de landelijke commissie buitenland. Tevens is een commissie buitenland in Limburg meer actief betrokken bij dit netwerk.

Het internationaal secretariaat heeft een studiebezoek van 20 CDAers voorbereid aan Berlijn van 23 tot 28 augustus 2009. Deze reis stond in het teken van het observeren van de Duitse nationale verkiezingen.

Het Buitenlandoverleg van de Partij heeft in 2009 plaatsgevonden tussen Jan van Laarhoven, de voorzitter van de Eduardo Frei Stichting, Jos van Gennip, de vice-voorzitter van het NIMD, Piet Bukman de voorzitter van de CDA Commissie Buitenland en Lianne Dekker, CDA vice-voorzitter en portefeuillehouder Buitenland. In 2009 is Ineke Giezeman als nieuwe vice-voorzitter gekozen op het congres van 31 oktober als opvolger van Lianne Dekker. Op het congres van 31 oktober is Marnix van Rij benoemd tot voorzitter van EFS als opvolger van Jan van Laarhoven.

3.3. Eduardo Frei Stichting

Voorwoord

Als onlangs gekozen voorzitter van de EFS, is het mij een groot genoegen u het jaarverslag 2009 van de EFS aan te bieden. Een verslag over een jaar dat nog grotendeels onder leiding van Jan van Laarhoven plaats vond. Naar hem gaat een groot woord van dank uit, voor zijn jarenlange betrokkenheid, tomeloze enthousiasme en persoonlijke inzet voor de EFS. In de twee termijnen dat hij voorzitter was, heeft hij duidelijke sturing gegeven aan de stichting en een solide, goed werkende organisatie achtergelaten.

Door deelname aan het MATRA Politieke Partijen Programma van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de EFS in 2009 diverse activiteiten met zusterpartijen in Midden en Oost Europa kunnen uitvoeren. Bijzonder te noemen is de serie van trainingen over sociaaleconomische politiek in Bosnië-Herzegovina. De bijeenkomsten kregen veel media-aandacht. In samenwerking met onze Litouwse partner ging de inzet voor Wit-Russische oppositieleden onverminderd door. Oppositieleider Milinkevich kwam op uitnodiging van de stichting in oktober naar Nederland en sprak hij op een conferentie in Apeldoorn. In Bulgarije is de EFS na vijftien jaar van activiteiten gestopt. Een conferentie over regionale ontwikkeling werd de afsluiting van een jarenlange en succesvolle samenwerking. Voor het werk van de EFS werd Jan van Laarhoven persoonlijk onderscheiden door de President van Bulgarije met de Medal of Honour.

In Nederland zelf was de EFS actief op het gebied van debatten over ontwikkelings-samenwerking. Vanuit de conferentiereeks "Over de Dijk" vonden meerdere bijeenkomsten plaats. Daarnaast is de EFS in 2009 nog meer betrokken geraakt in de Zuid-Caucasus. Met het

project "Democracy Starts With you!", in samenwerking met de Konrad Adenauer Stichting, committeert de EFS zich voor drie jaar om middelbare scholen te helpen met een lespakket over democratie.

Een groot compliment moet worden gemaakt aan de trainers van EFS, zij hebben zich ook in 2009 weer op een geweldige en altijd vrijwillige manier ingezet voor de bevordering van de democratie en het Christen-democratisch gedachtegoed in Midden en Oost Europa. Zonder hun steun en inzet kan de EFS niet bestaan.

Het bestuur van de EFS is dank verschuldigd aan de volgende CDA gremia voor hun inzet en betrokkenheid: de commissie Buitenland van het CDA, het Wetenschappelijk Instituut, het Steenkamp Instituut, CDAV en het CDJA.

Het bestuur heeft naast Jan van Laarhoven ook afscheid genomen van Lianne Dekker als bestuurslid van de EFS. Ook zij heeft zich jarenlang ingezet voor de stichting en mede vorm gegeven aan de richting en activiteiten van de stichting. Tevens legde zij als dagelijks bestuurslid van het CDA een belangrijke link tussen de stichting en de partij.

Marnix van Rij, voorzitter Eduardo Frei Stichting

Inleiding en doelen van de EFS

Voor de CDA-stichting voor Internationale Solidariteit 'Eduardo Frei' (EFS) was 2009 een productief jaar. Net als in voorgaande jaren kon de EFS in 2009 projecten uitvoeren ten behoeve van de ontwikkeling van de christen-democratie in Midden- en Oost-Europa. Dit gebeurt op grond van de Subsidieregeling 'Algemene Vorming en Scholing Politiek Kader in Midden- en Oost-Europa' van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze regeling is onderdeel van het programma Maatschappelijke Transformatie (MATRA). De Nederlandse politieke partijen ontvangen op grond van deze subsidieregeling een bedrag voor het ondersteunen van zusterpartijen. Dit bedrag is gerelateerd aan het aantal zetels van de partijen in de Tweede Kamer. Hieronder volgt een korte introductie op de werkwijze van de EFS, waarna in de volgende hoofdstukken nader verslag wordt gedaan over de activiteiten en resultaten van het afgelopen jaar. De EFS gaat daarbij uit van haar volgende drie doelen:

- promotie van het christendemocratisch gedachtegoed en de kennis hierover in internationaal verband in het algemeen en op de terreinen van internationale samenwerking en mensenrechten in het bijzonder
- stimuleren van de permanente betrokkenheid van CDA-leden en aan de CDA gelieerde organisaties op bovengenoemde terreinen;
- projecten initiëren en ondersteunen, die gericht zijn op promotie van de christendemocratische uitgangspunten, met name in Midden- en Oost-Europa en in ontwikkelingslanden.

Midden en Oost Europa: Werkwijze

Het bestuur van de EFS treedt voor het CDA op als ontvanger en beheerder van de ontvangen gelden. De EFS heeft zowel een strategisch meerjaren beleidsplan (2005 – 2008, en verlengd tot 2009) als een jaarplan voor 2009 waarin prioriteiten en beleid uitgewerkt zijn. Tevens heeft zij, in het kader van de MATRA regeling, samenwerkingsafspraken met de partners voor de jaren 2008 – 2010. De EFS heeft in haar bestuur een vertegenwoordiger uit de Kamer en uit het Europees

Parlement. Daarnaast laat de EFS zich leiden door het buitenlandbeleid zoals dat wordt geadviseerd door de Commissie Buitenland van het CDA en vastgesteld door het Partij Bestuur. Het EFS bestuur kwam in 2009 acht maal in vergadering bijeen.

Overeenkomstig de voorwaarden van de subsidieregeling komen politieke partijen uit de volgende landen voor subsidiëring van scholingsactiviteiten in aanmerking: Albanië, Armenië, Azerbeidzjan, Bulgarije, Bosnië-Herzegovina, Georgië, Jordanië, Kroatië, Macedonië, Marokko, Moldavië, Montenegro, Oekraïne, Roemenië, Rusland, Servië, Turkije en Wit-Rusland. Het secretariaat van de EFS ontvangt projectvoorstellen van zusterpartijen in Midden en Oost Europa. Per project dient een doelomschrijving, een conceptprogramma en een projectbegroting te worden voorgelegd. Het bestuur beoordeelt de voorstellen op basis van de inhoud, de doelstellingen en de begroting. De accountantsdienst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken vraagt vervolgens om een financiële onderbouwing bij het jaarverslag.

Minimaal één keer per jaar vindt afstemmingsoverleg plaats tussen medewerkers van de zogenoemde Oost-Europa-stichtingen, die verbonden zijn aan Nederlandse politieke partijen en medewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Verder heeft de EFS contact met stichtingen voor internationale solidariteit die verbonden zijn aan lidpartijen van de Europese Volkspartij (EVP).

Projecten in Midden- en Oost-Europa

Het bestuur van de EFS heeft ten behoeve van de samenwerking met politieke partijen in de genoemde landen zes categorieën vastgesteld waarin de projecten kunnen worden ingedeeld.

1. Vormings- en scholingscursussen

De categorie vormings- en scholingscursussen betreft trainingen (zowel ideologisch als beleidsinhoudelijk en communicatief) die door CDA-deskundigen in de betreffende landen worden uitgevoerd.

2. Conferenties / Congressen

Conferenties en congressen zijn bedoeld om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het christendemocratisch gedachtegoed in Midden- en Oost-Europa. Het betreft hier activiteiten, die in samenwerking met solidariteitsstichtingen van zusterpartijen worden georganiseerd.

3. Regionale projecten

Regionale projecten dragen een grensoverschrijdend regionaal karakter. Hieronder valt bijvoorbeeld de jaarlijkse bijdrage van de EFS (financieel en door middel van EFS-trainers) aan het Robert Schuman Institute in Boedapest.

4. Technische hulp

Technische hulp bestaat enerzijds uit directe en gerichte advisering van een zusterpartij in een bepaald land en anderzijds uit de ontwikkeling of vertaling van documenten die voor de zusterpartij van belang kunnen zijn. Directe financiële of andere vormen van materiële steun worden niet verstrekt.

5. Uitwisselingen

Voor individuele personen of groepen kan de EFS een studiebezoek aan Nederland organiseren. Tijdens een dergelijk bezoek wordt op directe wijze kennis genomen van de hier bestaande structuur, het functioneren van de samenleving en de christendemocratische inbreng daarbij.

6. Oriëntatiebezoeken

Oriëntatiebezoeken door de EFS zijn bedoeld om inzicht te verkrijgen in de politieke situatie in een land en de betekenis van christendemocratie in dat land. Een dergelijk bezoek vindt veelal plaats als voorbereiding op nieuwe samenwerking of projecten.

Bestuurssamenstelling EFS 2009

- mr. M.L.A. van Rij, voorzitter (per november)
- dr. J.P.R.M. van Laarhoven, voorzitter (tot november)
- mr. W.B. Hoekstra, penningmeester
- mw. C.M. Wortmann-Kool
- mw. drs. C.J. Dekker (tot november)
- mw. H. Giezeman (per november)
- mw. A.S. Uitslag
- drs. B.P.J. van Winsen
- mw. drs. M. Keijzer,
- mw. mr. J.E. Nijman
- drs. A.N.J. Strijbis
- mw. drs. H.J. van de Streek
- drs. B.F.C. Pot, secretaris

Na een voorzitterschap van twee termijnen, tevens het maximale aantal termijnen, heeft dr. J.P.R.M. van Laarhoven afscheid genomen als voorzitter. Op het congres van 31 oktober 2009 is door de leden van het CDA mr. M.L.A. van Rij gekozen als opvolger. Tevens heeft het bestuur afscheid genomen van mw. L. Dekker als bestuurslid van de EFS. Haar plek is opgevolgd door de tweede vice-voorzitter van het CDA mw. H. Giezeman, eveneens verkozen op het congres.

Projecten ter stimulering van het debat over ontwikkelingssamenwerking

De Eduardo Frei Stichting is met steun van de NCDO in het voorjaar van 2008 gestart met een discussietraject onder de naam "Over de Dijk". In drie jaar worden zeven onderwerpen rondom het thema ontwikkelingssamenwerking verder uitgewerkt. Deze onderwerpen zijn: Religie, 3-D, Globalisering, Grondstoffentekorten, Nieuwe Donoren, Democratie en Mensenrechten en de MDG's. Elk thema wordt uitgewerkt in een expertbijeenkomst waar in kleine kring het dilemma zo scherp mogelijk geformuleerd wordt. Over dit dilemma volgt dan een publieksbijeenkomst.

In 2009 werden drie publieksbijeenkomsten gehouden. Op 27 januari vond de publieksbijeenkomst over globalisering en ontwikkelingssamenwerking in Den Haag plaats, op 8 juni de bijeenkomst over grondstoffentekorten in Wageningen en op 3 oktober de bijeenkomst over democratie en mensenrechten in Apeldoorn. Alle bijeenkomsten kregen goede feedback van deelnemers en was er aandacht in de media. Het feit dat de bijeenkomsten in de provincies (en niet in de Randstad) plaats vonden werd als erg positief ervaren.

Naast de publieksbijeenkomsten werd in mei 2009 een expertbijeenkomst over Nieuwe Donoren gehouden; de relatie tussen Afrika en China. Verder werden in het najaar van 2009 twee

debatavonden georganiseerd die specifiek op studenten gericht waren. De eerste debatavond vond plaats in Leiden. Het thema was Georgië en het dilemma van democratisering en ontwikkelingssamenwerking. De tweede debatavond werd op 5 november in Amsterdam gehouden. Het debat had als thema 3D en ontwikkelingssamenwerking. Tenslotte werd in 2009 een tussenrapport Over de Dijk gepubliceerd met essays en verslagen van de bijeenkomsten

Instituut voor Meerpartijen Democratie (IMD): Werkwijze

Het Nederlands Instituut voor Meerpartijdemocratie (NIMD) is een organisatie van politieke partijen in Nederland die partijen in jonge democratieën steunt. Naast het CDA nemen zes andere politieke partijen deel: PvdA, VVD, GroenLinks, ChristenUnie, D66, en SGP. Het NIMD werd opgericht in 2000 en werkt inmiddels samen met meer dan 150 politieke partijen uit 17 landen in Afrika, Latijns-Amerika, Azië en Oost-Europa. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken financiert de meeste activiteiten van NIMD, al dragen ook andere donoren bij aan het werk van het NIMD. Door hulp te bieden aan politieke partijen wil het NIMD een duurzame bijdrage leveren aan democratische politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in jonge democratieën. Het NIMD ziet een functionerende democratie als een middel om duurzame sociaaleconomische ontwikkeling tot stand te brengen en om vrede en stabiliteit te waarborgen.

De politieke partijen zijn op verschillende wijze vertegenwoordigd binnen het NIMD: in het bestuur en in de Raad van Advies en op de werkvloer via politiek adviseurs. De politiek adviseurs van het CDA richten zich voornamelijk op programma's in Latijns Amerika en in Afrika. Mevrouw Beekman heeft in 2009 ruim drie maanden doorgebracht in Ecuador waar zij nauw betrokken was bij een project dat gericht was op het verspreiden van informatie over de nieuwe rechten en plichten van burgers volgens de nieuwe grondwet aldaar. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor de politieke samenwerking met Suriname en Bolivia. In Suriname hebben er trainingen plaatsgevonden voor het kader van de politieke partijen over democratische waarden en beleidsontwikkeling. In Bolivia, is het op politiek gebied een zeer onrustig jaar geweest. De lokale partner in Bolivia, La Fundacion Boliviana para la Democrática Multipartidaria, heeft zich vooral gericht op het faciliteren van de meerpartijendialoog om, op sommige momenten, gewelddadige conflicten te voorkomen. Dhr. Van Vliet richt zich hoofdzakelijk op Afrika. In 2009 zijn in Kenia belangrijke stappen ondernomen om tot een betere verdeling van de macht te komen in een nieuwe grondwet om een herhaling van het recente politieke geweld te voorkomen. In Ghana heeft NIMD bijgedragen aan het verkiezingsproces en is de transitie van de machtswisseling begeleid. In Mali is het programma nauw betrokken bij het opzetten van een meer onafhankelijke kiesraad. Tevens is een strategie ontworpen om vrouwen te ondersteunen in de politiek. Tenslotte wordt in nauwe samenwerking met voormalig Afrikaanse presidenten gewerkt aan een politiek opleidingsinstituut voor jongeren.

European Network of Political Foundations

The Eduardo Frei Stichting (EFF) is member of the European Network of Political Foundations - ENoP, which was established in 2006. The network is primarily a cooperative structure, serving as a communication and dialogue instrument between European political foundations and the institutions of the European Union, as well as civil society actors in the fields of democracy promotion and development cooperation. In addition, the network also assists its members in their integration to the respective programmes of the European Union. In this respect, ENoP itself has become a project co-financed by the European Commission since January 2009. The ENoP project is scheduled to run for three years until the end of 2011.

The network is presently composed of 60 member foundations coming from 25 countries (from EU member states and candidate countries). ENoP members are close to the six different major party families (EPP, S&D, ALDE, Greens/EFA, ECR, GUE/NGL) in the European Parliament, but remain unaffected by these affiliations in their decision making and financing of international projects.

The activities of political foundations in the fields of democracy promotion and development cooperation include public campaigning, awareness building, advocacy, and lobbying political institutions and decision makers in their respective home countries. Their main focus, however, rests on the implementation of democracy promotion and development projects with local partners in various developing and transition countries throughout the world.

Democracy Starts With You!

ENoP stimuleert haar leden om mee te dingen aan zgn. EU calls. Bijvoorbeeld de EU call van de KAS en EFS: "Democracy Starts With You!". Samen met partners in Georgie, Azerbeïjan en Armenie wordt een lespakket ontworpen over democratie voor scholieren. Met dit project, dat drie jaar duurt, worden 5.400 scholieren bereikt, 180 leraren krijgen bijscholing om het lespakket te geven, en 225 leden van politieke jongerenorganisaties krijgen training over democratie. De beste leerlingen mogen door naar het Zuid-Caucasus Jongeren Parlement. Dit wordt eveneens vanuit het project georganiseerd. Elk jaar wordt het lespakket gegeven, voornamelijk op scholen in afgelegen gebieden. Het project is in december 2009 gestart.

PROJECTEN IN MIDDEN- EN OOST-EUROPA

In de hoofdstukken hieraan voorafgaand is de werkwijze van de EFS beschreven en in welke landen de EFS actief kan zijn. In dit hoofdstuk volgt per land een projectbeschrijving van de activiteiten die in 2009 plaats hadden. De genoemde trainers zijn alleen de EFS trainers. Vaak zijn er tijdens de trainingen ook trainers aanwezig uit andere landen, die geselecteerd worden door de mede-organisator van de training.

Bij elk project staat het totaal van de kosten vermeld met vervolgens tussen haakjes het projectnummer. De uitsplitsing is te vinden bij de bijlage over financiën.

1. Armenië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: nog niet beschikbaar

Partijen: ARF Daschnakcutyun, Heritage Party, Hntschakyan (lid Armenian National Congress), Prosperous Armenia, Orinats Yerkir en Republican Party of Armenia

Trainers: Titus Frankemölle, Bronne Pot en trainers van de Alfred Mozer Stichting en VVD.

Context

Op 31 mei 2009 vonden de eerste lokale verkiezingen plaats in Armenië, sinds de grondwet van 1995. Gelet op de presidentiële verkiezingen van het jaar daarvoor, met de betwiste uitslag en de daarop volgende onlusten en internationale afkeuring, verliep de aanloop naar de lokale verkiezingen met de nodige spanning. De verkiezingen konden ook wel als een vertrouwensmoment gezien worden in de huidige regering, omdat de hoofdstad Jerevan meer dan een derde van de bevolking telt en de grootste economische motor is van het land. Ook nu werden in de verkiezingen de nodige onregelmatigheden geconstateerd. De grootste oppositiebeweging Armenian National congress stemde daarom niet in met de zege van de

Republican Party en besloot tot boycot van de gemeenteraad van Yerevan. Het politieke spectrum blijft diep gepolariseerd in Armenië.

Project 1a: multiparty training

Minder dan twee maanden na de lokale verkiezingen vond de multipartijtraining plaats in Armenië. Zes verschillende partijen namen deel aan de training, inclusief de regerende partij, de regering steunende partijen en oppositiepartijen. 25 Deelnemers namen deel aan de training. Gebaseerd op het format en de ervaringen van de multipartijtraining in Georgië, bestond het programma uit drie dagen. Op de eerste dag stond verdieping van het ideologisch kader centraal op het programma. Na een algemene inleiding, verzorgde elke partijstichting een verdiepende workshop over de ideologische stromingen sociaaldemocratie, liberalisme en christendemocratie. Deze workshops vonden gelijktijdig plaats, waar de deelnemers in groepjes rouleerden. Na afloop gaven enkelen een samenvattende presentatie met reflectie van de ideologische stroming in Armenië. Op de tweede dag stonden communicatieve vaardigheden centraal. De deelnemers kregen kennis van het maken van een communicatiestrategie, het formuleren van een boodschap en het communiceren van de boodschap. De theorie werd afgewisseld met praktische groepsoefeningen. Op de derde en laatste dag stonden de persoonlijke vaardigheden centraal. In de ochtend werd geoefend met presentatietechnieken en werden de deelnemers beoordeeld aan de hand van een cameraoefening. Aansluitend werd een debat georganiseerd, waar het thema bezuinigingen op defensie centraal stond en fictieve partijen op basis van ideologische gronden hun argumenten moesten presenteren en communiceren.

Na afloop van de training hadden de deelnemers beter inzicht in de betekenis van een ideologie en de rol van ideologie in een partij. Daarnaast hadden ze vaardigheden opgedaan op het gebied van het maken van een politieke kernboodschap en het persoonlijk communiceren.

Conclusies

De voorbereidingen verliepen in technische zin goed, in samenwerking met het lokale KAS kantoor, maar de lokale verkiezingen die kort daarvoor plaats vonden bracht de nodige spanning mee. De afweging of de training plaats kon vinden hing mede af van mogelijke consequenties die konden volgen op de uitslag van de lokale verkiezing. Van uitstel of annulering was uiteindelijk geen sprake.

De politieke polarisatie kwam tijdens de training één keer nadrukkelijk naar voren, tijdens de SWOT training op de tweede dag. Het presenteren van de sterktes en zwaktes van de politieke partijen in Armenië resulteerde in een heftige en emotionele discussie. Door de trainers werd toen besloten om in het vervolg van de training te werken met fictieve partijen. Daarmee kon het onderwerp "ideologie" ook beter verdiept worden.

De training werd door de deelnemers als zeer positief beoordeeld. De deelnemers gaven daarbij aan, dat ze veel geleerd hadden van de andere partijen en dat dit tot beter inzicht had geleid. Enkelen gaven nadrukkelijk de wens aan van meer politieke samenwerking en dat dit – blijkens deze training – ook mogelijk was. Als resultaat van de training hadden de deelnemers een eigen groep opgericht om vaker onderling af te spreken.

De positieve beoordeling en het positieve effect van de training - dat de deelnemers elkaar blijven zien - geeft alle reden om de training voort te zetten. De politieke polarisatie blijft een factor van belang op de praktische organisatie van de training.

2. Bosnië-Herzegovina

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partijen: Party of Democratic Action – SDA, the Croatian Democratic Party of BiH – HDZBiH (en de afsplitsing HDZ 1990) en de Party of Democratic Progress – PDP

Trainers: Guusje Dolsma, Jozef Waanders en Heidi van Haastert

Context

Meer dan tien jaar na de oorlog maakt Bosnië-Herzegovina nog steeds een moeilijk proces door van hervormingen. Het land is bestuurlijk versnipperd en op federaal niveau is het lastig broodnodige hervormingen door te voeren. Dit terwijl hervormingen zeer nodig zijn voor de verdere ontwikkeling van het land en voor mogelijke toetredingsonderhandelingen met de Europese unie. De onderdelen voor het voeren van een sociaal-economische dialoog zijn binnen Bosnië-Herzegovina gedecentraliseerd naar de entiteiten. Dit conflicteert tussen decentrale wetgeving en federale ontwikkelingen.

Project 2a: 'politieke academie'

Heeft niet plaats gevonden

Project 2b: Regional Conference for Young EPP politicians from BaH

Heeft niet plaats gevonden

Project 2c: Conference on Economy

Op 23 april 2009 vond de conferentie "Strengthening Social Dialogue in Bosnia Herzegovina" plaats in Brcko district. In drie panels werd het thema uitgediept. In de eerste panel werd een vergelijking gemaakt met sociaal-economische samenwerking in andere EU landen. Kennis over de Nederlandse situatie werd hierin gedeeld. In de tweede panel werd dieper ingegaan op de huidige economische crisis en het belang van de sociaal-economische dialoog hierin. Met voorbeelden uit Duitsland en Nederland werd dit panel verdiept. In de laatste panel werd een vergelijking getrokken tussen de vereisten die de EU oplegt voor hervormingen en de voortgang in Bosnië-Herzegovina.

Tijdens de conferentie kwam duidelijk naar voren dat de cultuur voor het voeren van een sociaal-economische dialoog nog mager ontwikkeld is. De sociale partners zijn onvoldoende toegerust, hebben beperkte competenties in dit gebied en werken onderling onvoldoende samen wanneer dit kan. Dat de dialoog noodzakelijk is werd algemeen gedeeld en het belang om aandacht te geven aan het onderwerp eveneens. De conferentie leverde veel media-aandacht op. Tachtig deelnemers waren aanwezig op de conferentie.

Extra project: twee trainingen over "sociaal-economische dialoog"

In augustus en november vonden twee trainingen plaats voor jongeren van politieke partijen om het begrip sociaal-economische dialoog verder uit te diepen, met tachtig respectievelijk vijftig deelnemers. De trainingen bestonden uit een mix van lezingen en rollenspellen. Ambassadeur Sweder van Voorst tot Voorst gaf een inleiding op de training in november. Naast meer inzicht dat de deelnemers verworven, werden conclusies getrokken op het gebied van verminderen van corruptie onder politici en ambtenaren, etnische scheiding op bestuurlijk niveau, meer scholing op dit terrein, betere vestigingsomstandigheden voor bedrijven etc. De training die in augustus plaats vond, kreeg wederom goede media-aandacht.

3 - Bulgarije

Partner: Agrarian People's Union

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: Agrarian People's Union (BANU)

Trainers: Jan van Laarhoven

Context

De EFS en de Agrarian People's Union hebben de afgelopen vijftien jaar samengewerkt. Afgesproken is om in 2009 een laatste en afsluitende activiteit te organiseren. Gelet op de achtergrond van de partij, is hierbij de focus komen te liggen op de ontwikkeling van regionaal beleid. Sinds 1995 steunt de EFS de Agrarian People's Union. Een partij met een lange traditie en die tot het begin van de 21e eeuw grote aanhang had. Sindsdien is de aanhang teruggelopen en de positie in het politiek spectrum gemarginaliseerd. Niet in de minste plaats door opkomst van nieuwe, populistische partijen op het centrumrechtse vlak. Gelet op deze ontwikkelingen, de jarenlange succesvolle steun en de MATRA-afpraak om eind 2010 tot een einde te komen met het programma in Bulgarije, is tijdens de EFS partnership days in 2008 besloten om het programma eind 2009 te beëindigen.

Project 3a: Policy Conference: Regional Policy

In november 2009 vond de conferentie plaats. De ontwikkeling van regionaal beleid door lokale autoriteiten is altijd een moeizaam proces geweest. Bulgarije, een van oudsher centralistisch georganiseerd land, heeft deze ontwikkeling wel nodig om aan te haken bij nieuwe ontwikkelingen en in te springen op mogelijkheden die vanuit de EU geboden worden. De conferentie ging op dit thema in, en specifiek op (1) inventarisatie van benodigdheden voor regio's in Bulgarije die structureel achterlopen op de rest van het land, (2) infrastructurele ontwikkelingen die nodig zijn, om onder andere werkgelegenheid in minder ontwikkelde regio's te stimuleren, (3) aanbieden van omscholingscursussen voor mensen in regio's met verouderde industrieën en (4) aandacht voor milieuverbeteringen in de regio's.

Conclusie

De conferentie slaagde erin het onderwerp voor de achterban te verdiepen en onder voorbeidsmaker onder de aandacht te krijgen.

Omdat het de laatste conferentie betrof, had de partner voor de EFS een bijzonderheid in petto: voor de jarenlange steun vanuit de EFS en persoonlijke inzet heeft dhr. J. van Laarhoven in persoon de Medal of Honour van de Bulgaarse President Georgi Parvanov. Deze werd door hem persoonlijk uitgereikt in het Presidentieel paleis.

4 - Georgië

Partner: Georgian Youth Christian-Democratic Association (SAQDA)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: SAQDA

Trainers: Monique Vogelaar, Jos Denissen, Hans van der Liet, Hugo van Dijk, Bieke Oskam, Nico van Buren, Frank Pynenburg, Annet Doesburg en Bronne Pot

Context

Na een rumoerig 2008, bleef ook 2009 een roerig politiek jaar. De afloop van de augustus 2008 oorlog en de rol van Saakashvili hierin, bracht de oppositie ertoe om in het voorjaar enkele belangrijke straten van Tbilisi langdurig te blokkeren met kleine tenten. Dit leidde geregeld tot

kleine opstoten en confrontaties met de politie. De oppositie vroeg om het aftreden van Saakashvili, dit gebeurde uiteindelijk niet en de blokkades werden opgeheven. De EFS heeft in samenwerking met de Stewardship Foundation (SAQDA) vier trainingen georganiseerd. Tevens is in samenwerking met de VVD en PvdA een training gehouden.

Project 4a: vier inhoudelijke seminars

Training 1: coalitievormen

In mei, tijdens de protesten in Tbilisi, vond de eerste training plaats in Signani. De training ging over de principes van coalitievorming. De deelnemers kregen gedegen inzicht in bestaande ideologieën, verschillen tussen de ideologieën en overeenkomsten. Ze werden uitgedaagd om aan de hand van opdrachten tot onderlinge samenwerking te komen. De principes van samenwerking, zoeken van consensus werden hierbij uitgelegd.

Training 2: good governance

De tweede training, die in juli plaats vond, ging dieper in op politieke ethiek en verantwoording. Twee trainers wisten de deelnemers uitermate goed te laten nadenken over integriteit, verantwoording afleggen naar de burger en ethiek van besturen. Door middel van veel interactie, werden de deelnemers uitgedaagd na te denken over de situatie in hun eigen land en hun eigen opvattingen.

Training 3: project management

Van meer praktische aard, kregen iets meer dan 25 deelnemers een training over het organiseren van een partij. De nadruk werd met name gelegd op lokaal niveau: wat politici op lokaal niveau voor elkaar kunnen krijgen op het gebied van werven van leden, interesseren van vrijwilligers, opzetten van een campagne en communiceren met burgers. De trainers legden steeds een link met interne partijorganisatie.

Training 4: communicatie in een politieke arena

De laatste training vond plaats in december. Voor een groep van 30 deelnemers werd in Bakuriani uitgebreid stilgestaan bij de verschillende vormen van communicatie. De deelnemers kregen gedegen kennis van debatteren, presentatietechnieken en het effectief formuleren van een boodschap. De internationale trainers werden afgewisseld met lokale trainers, die inzicht gaven in de lokale context.

Conclusie

Alle vier de trainingen zijn gericht op jongeren met politieke interesses. Hoewel ze in toenemende mate gedesillustioneerd raken van de politiek in hun eigen land, is de interesse groot om kennis te vergaren en te leren. De trainingen dragen bij aan een stuk verdieping, die op een andere manier vaak lastig te verkrijgen is.

Project 4b: Multipartijentraining

De multipartijentraining van de PvdA, VVD en CDA –stichtingen brengt een gevarieerd aantal Georgische partijen bijeen. De partijen zijn divers, en variëren van de United National Movement, partijen die als oppositie wel zitting in het parlement hebben als partijen die het parlement boycotten. Met de samenwerking willen de Nederlandse stichtingen laten zien dat samenwerking mogelijk is, ook al zijn de partijen verschillend en elkaars concurrenten in verkiezingstijd.

Op de eerste dag kregen de deelnemers een intensieve kennismaking met de drie ideologieën. Op de tweede dag, pasten de deelnemers de ideologieën toe op een concreet probleem: hervorming van het onderwijsstelsel van Georgië. De dag vervolgde met uitleg over SWOT en de deelnemers deden een SWOT analyse van hun organisatie. Ze pasten de SWOT ook toe om van strategie naar een concrete verkiezingsboodschap te komen. Tenslotte moesten ze deze boodschap presenteren.

Om de presentatietechnieken verder te oefenen, werd op de derde dag een oefening met camera gehouden. Elke deelnemer werd voor de camera gevraagd voor een korte presentatie. Hierop volgde feedback. Dit onderdeel was voor de deelnemers misschien wel het spannendste onderdeel van de hele training. De training werd afgesloten met een plenair debat.

Conclusie

De training verliep goed en deelnemers waren erg enthousiast. De intensieve kennismaking met collega's van andere partijen werd gewaardeerd. Er werd weinig gerefereerd naar de augustus 2008 oorlog, eerder werd er veel gesproken over de grote kloof tussen de regering en oppositie. De vraag hoe de oppositie zich beter kan organiseren, was voor de deelnemers van oppositiepartijen het interessantst.

De multipartijentraining is een training die zeer geschikt is in Georgië en Armenië. Door gezamenlijk met andere partij politieke stichtingen deze training te geven, is de EFS ervan overtuigd een meerwaarde te creëren die een eye opener biedt voor de deelnemers. De EFS is van plan deze trainingen in de toekomst voort te zetten.

5 – Kosovo

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: LDK (Kosovo)

Trainers: Jan Jaap van Halem, Lukas van Fessem, Christiaan Prins, Hester Tjalma, Jos Denissen en Monique Vogelaar.

Context

Een belangrijk moment in Kosovo waren de gemeenteraadsverkiezingen die in november 2009 plaats vonden. De vraag daarbij was of en hoeveel Servisch-Kosovaren naar de stembus zouden gaan. De verwachte retoriek uit Belgrado viel uiteindelijk mee en ook Servische media schreven beperkt en verrassend genuanceerd over de verkiezingen. In de noordelijke regio's in Kosovo drongen invloedrijke personen aan op een boycot van de stembusgang. Ondanks dit, weerhield volgens het Helsinki Comité voor de Mensenrechten dit sommigen er niet van om naar de stembus te gaan. In de andere regio's gingen meer Servisch-Kosovaren naar de stembus. Duidelijk is te merken dat de afstand met Servië groter is en de bereidheid om te gaan stemmen groter is. De opkomst is met een grote opluchting door internationale waarnemers ontvangen. De LDK is tweede partij gebleven in Kosovo.

11c. Training for young politicians of the LDK

Voor eenzelfde groep jongeren is in 2009 drie trainingen georganiseerd. De eerste training ging in op de christendemocratische/ conservatieve ideologie en de rol van de LDK. De tweede training was gericht op communicatieve vaardigheden en verdiepte de eerste training met het formuleren van een partijboodschap. De laatste training ging in de op de Europese Unie en de vooruitzichten van Kosov.

Extra project: zomerschool voor LDK jongeren

In oktober is een extra training gegeven voor een grote groep jongeren. De ideologische structuur van de partij is zwak. De tweedaagse training ging in op (1) de waarde van democratie en de rol van politieke partijen en (2) op de a.s. lokale verkiezingen. Met behulp van theorie en praktische oefeningen werden beide onderwerpen uitgediept.

Conclusie

De LDK is een vergrijzende partij. Het is daarom belangrijk om aandacht te geven aan de nieuwkomers en jongeren binnen de partij. De jongeren staan ook open om veel te leren. Met deze trainingen kon daar goed aan tegemoet gekomen worden. Na afloop heeft de groep beter inzicht in de rol en belang van ideologie en een partijprogramma gekregen. Ook hebben ze beter inzicht in de Europese Unie gekregen. De extra training zorgde voor extra verdieping en om een grotere groep jongeren binnen LDK te bereiken.

11d. Training voor vrouwen van de LDK

In plaats van de geplande twee trainingen, is maar één training uitgevoerd. Alleen de training over democratie en partij-ideologie is gehouden. De samenwerking tussen de KAS, EFS en de vrouwenafdeling verliep moeizaam, en de oorzaak is niet geheel boven water gekomen. In 2010 zal blijken welke gevolgen dit heeft en hoe het programma alsnog weer – als vanouds – verlopen zal.

6 - Kroatië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung, Kroatië

Directeur: dhr. R. Wessel

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: HDZ (Croatian Democratic Party),

Trainers: Margriet Keijzer, Christiaan Prins en Gerard van Wissen

Context

In 2009 zijn enkele laatste onderhandelingshoofdstukken in het EU toetredingsproces weer geopend. De groep jonge politici die een bezoek aan Nederland bracht in het kader van het spotlights programma, reageerde zeer opgetogen. Een belangrijke wisseling in de macht was het plotselinge aftreden van minister-president Sanader. Hij werd opgevolgd door Kosor, beiden van HDZ. In 2009 vonden gemeenteraadsverkiezingen plaats. De HDZ kreeg veel steun van jongeren, die de hervormingsagenda van de HDZ steunen. In de grote steden kreeg de HDZ beduidend minder steun dan in middelgrote steden en dorpen, waar het vaak de meeste stemmen behaalde. De HDZ is in 2007 gestart met een eigen intern opleidingsinstituut: de Political Academy. Op deze wijze, proberen zij intern jongeren en politici op te leiden in het politiek/ ambtelijke vak.

Project 5a: Sipan Summer School

Dit project is niet uitgevoerd.

Project 5b: Workshop Political Education HDZ youth

Van 11 tot 13 maart is een eerste training gegeven met ondersteuning van de EFS. In Metkovic vond een training plaats gericht op de aanstaande lokale verkiezingen. Onder leiding van de HDZ is de kieswet op onderdelen ingrijpend gewijzigd. Deze training was gericht op de wijzigingen en het begrijpen van de gevolgende voor de verkiezingen. De wijziging zit in het feit dat de

stemgerechtigden twee stemmen mogen uitbrengen: direct op een persoon (burgemeesters en wethouders) en op een partijlijst (raadsleden). Tijdens de training is uitvoerig stil gestaan bij deze wijziging en welke gevolgen dit heeft voor de campagne.

De training slaagde erin de nieuwe wet uit te leggen de deelnemers voor te bereiden voor de campagne van de gemeenteraadsverkiezingen.

Op 9 en 10 oktober is in Kopacki een training gegeven voor ongeveer 25 actieve leden van de HDZ, sommigen hadden de voorgaande Political academy gevolgd. De cursus was daarom met name gericht op verdieping van kennis en vaardigheden. De deelnemers kregen voordrachten over politieke ideologieën en ze gaven presentaties. De laatste hadden als onderwerp de rol van jongeren in campagnes.

Omdat de deelnemers alumni waren van eerdere trainingen, bracht de training een verdieping van kennis en verbetering van presentatietechnieken voor de deelnemers mee. De training slaagde hierin goed.

Project 5c: Winter and Summer School

Als onderdeel van de HDZ Political Academy zijn beide onderdelen uitgevoerd. Elke zaterdag krijgt een groep leden van de HDZ cursus over een variëteit aan onderwerpen. De schools zijn bedoeld als een verdiepende cursus die enkele dagen duurt. De winter school is de halfjaarlijkse evaluatie en de summer school is de eindbeoordeling van de Political Academy. Tijdens de eerste cursus is met internationale experts een verdieping gegeven over de Europese Unie. Tijdens de eindbeoordeling is een verdieping gegeven over christen-democratische ideologie. De deelnemers dienden essays te schrijven die meetellen in de eindbeoordeling.

Met deze trainingen draagt de EFS bij aan de structurele opleiding van mensen binnen de HDZ. De schools bieden ruimte voor extra verdieping en met internationale experts krijgen de deelnemers een ruimer inzicht in de onderwerpen die besproken, zoals ideologie en EU.

Project 5d: Women in politics and economics

Dit project is in het kader van "Croatie, Country in the Spotlights" uitgevoerd. Zie hiervoor hoofdstuk 14a, activiteit 2. De activiteit vond in januari 2010 plaats, vanwege deelname van Minister-President Kosor.

Project 5e: Publicatie "Handbook of the Academy"

Voor de Political Academy is in 2009 tevens een studieboek gemaakt. De EFS verzorgde hiervoor de basisfinanciering, het boek kan voor de volgende lichten eenvoudig gekopieerd en aangevuld worden. Het studieboek gaat in op de volgende onderwerpen: stijlen van politiek leiderschap (hoofdstuk 1), lobbyen in een politieke arena (hoofdstuk 2), internationale zaken en de Euro-Atlantische integratie (hoofdstuk 3), public relations en media versus politiek (hoofdstuk 4) en protocol en officieel mediagebruik (hoofdstuk 5).

Conclusie

De projecten zijn in 2009 beduidend beter verlopen en in een hoger tempo dan in 2008. Mede door Kroatië als "spotlights country" te bestempelen is tussen de EFS en KAS veelvuldiger en intensiever contact geweest. Daarnaast is duidelijk te merken dat de in 2008 gestarte Political

Academy tot wasdom komt, wat blijkt in de structuur en programmering. Een punt van aandacht binnen de HDZ blijft ideologische verdieping en politieke ethiek.

7 – Macedonië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partijen: Conservative Party VMRO-DPMNE, DPA en ND

Trainers: Maarten de Vries, Frank Lambermont, Frank Visser, Willemijn Westerlaken en Albert Schol.

Context

VMRO-DPMNE is de regeringspartij van Macedonië, die de verkiezingen van juni 2008 met meerderheid won met de coalitie "For a Better Macedonia". De DPA, Democratic Party of Albanians is niet meer in coalitie met de partij en zit in de oppositie. De ND, New Democracy, is een nieuwe partij die zich van de DPA heeft afgescheiden en met drie parlementariërs in het parlement zit. In 2009 vonden er gemeenteraadsverkiezingen plaats in Macedonië.

6a. Political Academy – profiling political leaders

De Political Academy is in 2009 gecompriemd tot een 5-daagse studieweek. In verband met de gemeenteraadsverkiezingen in het voorjaar is gekozen voor dit format. Precies zestig personen namen deel aan de studieweek, waaronder burgemeesterskandidaten en raadsleden. De week bestond uit verdieping van partijideologie, werk en verantwoordelijkheden van raadsleden en burgemeesters en campagnes. Trainers uit Duitsland en Nederland zorgden voor best practices en voorbeelden.

Na afloop hadden de deelnemers beter inzicht in de positie van hun partij VMRO-DPMNE in het politieke kader van Macedonië, de betekenis van ideologie op lokale politiek. Tevens hadden ze beter inzicht in de mogelijkheden van decentralisatie en gemeentelijke autonomie, versus nationale belangen. Campagnemethodieken werden aan beide thema's gekoppeld. De president van Macedonië kwam op de laatste dag een korte toespraak houden, wat eveneens veel media-aandacht genereerde voor de training.

6b. uitwisseling tien jongeren VMRO-DPMNE voor verkiezingen

In februari bracht een groep van 10 Macedoniërs van de VMRO-DPMNE een bezoek aan Nederland. De meeste deelnemers hadden uitvoerende posities binnen de jongerenafdeling of moederpartij. Eén van de deelnemers was parlementariër en een andere deelnemer was aanstaand parlementariër. De ervaringen van de deelnemers kwam het programma zeer ten goede, waardoor gesprekken en trainingen snel op niveau kwamen. Een duidelijke kloof bleek in het gesprek in de Tweede Kamer met mw. Uitslag, die uitleg gaf over het vertegenwoordigen van verschillende patiëntengroepen in Nederland. Een probleem als obesitas en anorexia was een voor hen totaal onbegrijpelijk onderwerp voor parlementariërs. Hieruit bleek des te meer hoezeer het land zich nog bezighoudt met het zoeken naar haar plek in de regio, de naamskwestie en zoeken van internationale erkenning door middel van lidmaatschappen van de EU en NAVO.

Na afloop van de week gaf de groep aan zeer veel geleerd te hebben. Naast vaardigheden op persoonlijk vlak gaven ze aan goed inzicht gekregen te hebben hoe een partij ook om kan gaan met oppositiepartijen, de rol van media in het parlement en de openheid van media en tenslotte de uitgebreide autonomie van gemeenten in Nederland. Alle deelnemers gaven aan dat hetgeen

ze gedurende de week geleerd hadden, binnen de eigen partij toe te passen in hun eigen werk. Tevens om hier in bijeenkomsten over te vertellen.

Tijdens de EFS partnership days werd positief teruggeblikt op de uitwisseling. VMRO-DPMNE en KAS hebben besloten om in 2010 een reis naar Berlijn te organiseren, die dieper in gaat op het fractiewerk van partijen in het parlement.

17.02.2009 (Tuesday)

- 12.00 Arrival of participants, transfer to hotel in The Hague
- 13.30 – 15.00 lunch meeting with CDJA working group European Affairs. Exchange of knowledge and small presentation of work and countries
- 15.30 check in hotel IBIS The Hague
- 19.30 welcome dinner De Pier Scheveningen with EFF board

18.02.2009 (Wednesday)

- 10.00 – 12.30: strategic analysis of political opponents by Jan Jaap van Halem, international secretary CDA
- 13.30 – 17.00 training by CDJA on building effective election campaigns: strategy, planning, organization and management, practical examples
- 19.30 dinner

19.02.2009 (Thursday)

- 09.00 – 10.30 meeting to European Commission office, Ms. I. de Boer
- 11.00 – 12.00 tour in Netherlands Parliament by Ms. Jitske Haagsma
- 12.00 – 13.00 meeting with MP Sabine Uitslag
- 16.00 – 17.30 visit to Peace Palace
- 19.30 – 22.00 dinner

20.02.2009 (Friday)

- 09.00 – 9.30 transfer to Leiden
- 09.30 – 13.00 training on team building and political ethics by mr. Van Bochove, Leiden
- 13.30 – 14.30 transfer to Amsterdam
- 15.00 – 17.00 visit to Van Gogh museum

21.02.2009 (Saturday)

- 09.30 – 12.00 training on Christian Democratic principles and local politics by Gerard van Wissen
- 13.00 – 17.00 training on Debating Skills by Jos Denissen
- 20.00 farewell dinner

22.02.2009 (Sunday)

- 10.00 Departure of participants

6c. regionale bijeenkomst VMRO-DPMNE

De driedaagse bijeenkomst met deelnemers van EVP-gelieerde partijen uit Albanië, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Macedonië, Montenegro, Slovenië en Servië vond plaats in november 2009. Tijdens de conferentie diende elke groep uit elk land een presentatie te geven over de eigen partij en de belangrijkste beleidsonderwerpen die nu binnen de partij spelen.

Duidelijk naar voren kwam in hoeverre de EU een rol speelt (toetredingslanden, afhouden van akkoorden etc.), maar ook in hoeverre de partij goed georganiseerd is. Er werd uitgebreid stilgestaan bij het begrip ideologie. Sprekers uit Duitsland en Nederland gaven uitleg hoe binnen hun partijen ideologie een rol speelt in het maken van concreet beleid. Duidelijk kwam naar voren hoe gebrek aan financiering de jongerenorganisaties parten speelt in het verder professionaliseren van hun werk.

De conferentie heeft bijdragen aan versterking van de regionale binding tussen de partijen, ten aanzien van een begrip over de beleidsvraagstukken waar de partijen mee bezig zijn in ieders land en welke beslisstructuren daarbij gehanteerd worden. De uitwisseling van ideeën en best practices stimuleerde een groot aantal deelnemers voor verbetering van hun werk in hun eigen organisatie. Deze peer-to-peer benadering bleek erg effectief te zijn.

6d. Extra activiteit: training 3 jongerenorganisaties VMRO-DPMNE en ND

In oktober is aan twee jongerenorganisaties van de aan de EVP gelieerde partijen een identieke training gegeven. De interesse onder jongeren van de ND was dermate, dat voor hen twee trainingen gegeven zijn. De training had ten doel om te werken aan de professionaliteit van de jongeren afdelingen en de individuele leden te trainen op hun rechten en plichten binnen een partij. Een lokale spreker ging in op de EU context van Macedonië (Pre-accessie instrument). Tussen de 25 en 35 deelnemers namen deel aan de trainingen.

Na afloop van de training hadden de deelnemers beter inzicht in het organiseren van hun organisatie en hadden ze praktische vaardigheden aangereikt gekregen. Beleidmaken en evaluatie zijn onderdelen hiervan, waarbij verwacht mag worden dat de deelnemers dit ook op andere terreinen en in hun verdere politieke carrière actief toepassen. Nederlandse trainers gingen daarbij in op de rol van ideologie en bijbehorende verwachtingen en keuzes die voor de kiezers gemaakt worden.

De training heeft bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van enkele actieve leden van de partijen. De KAS volgt deze deelnemers en probeert hen te betrekken bij toekomstige projecten zodat ze daadwerkelijk en duurzaam aan de partij kunnen bijdragen. De deelnemers hebben veel kennis opgedaan dat ook op de lange termijn bruikbaar is en dus de partij capaciteitsopbouw ten goede komt.

Conclusie

De inzet in Macedonië was diverser en groter dan vorige jaren. De trainingen worden als positief ervaren en hebben alle reden om voort gezet te worden.

8 - Moldavië

Partner: Foundation for Christian Democracy, Moldova

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: Partidul Popular Crestin Democrat (PPCD)

Trainers: Babette Lammerts, Jan Mulder, Alfred Evers en Bart van Winsen.

Politieke context

2009 was in politiek opzicht een zeer roerig jaar voor Moldavië en de PPCD. In beide verkiezingen die in 2009 plaats vonden, haalde de PPCD de kiesdrempel niet en verdwenen ze uit het parlement. Op 5 april 2009 vonden verkiezingen plaats. De Central Election Committee gaf

in de uitslag dat de Communistische CPRM 61 zetels van de 101 zetels had gewonnen en precies genoeg om de President te verkiezen. Velen twijfelden aan de geloofwaardigheid en er werd van fraude gesproken. Daags na de verkiezingen breken er rellen uit en dringen betogers het Parlement binnen. Er ontstaan onder andere branden. Nieuwe verkiezingen worden uitgeroepen en die volgen op 29 juli. Een pro-Europese coalitie van vier (liberale) partijen wint de verkiezingen met 53 zetels, Alliance for European Integration. De coalitie komt 8 zetels tekort om een President te verkiezen. De acht zetels moeten van de CPRM verkregen worden. In de maanden die volgen beschuldigde de CPRM de coalitie ervan geen pogingen onderneemt om hen te betrekken in de verdeling van posten en betrokkenheid bij het werk. De CPRM leiding weigert medewerking aan de stemming voor een President op 7 december door weg te lopen uit het parlement. Voor de tweede keer dat jaar wordt geen president verkozen en worden nieuwe verkiezingen uitgeroepen. Deze vinden niet eerder plaats dan de zomer van 2010. Intussen ontstaan scheuren binnen de CPRM door Parlementariërs die wel degelijk met de coalitie mee zouden willen hebben gestemd.

De pro-europese coalitie is intussen gestart met een tour langs Westerse landen, met verzoeken om financiële hulp. Het land kampt met een begrotingstekort van 16%.

7a. Summer and Winter universities

Van 16 tot en met 22 augustus vond de summer university plaats, op een terrein nabij de hoofdstad Chisinau. Vanwege de verkiezingen is er maar één school georganiseerd. Aan de university namen 150 deelnemers deel, leeftijd tot gemiddeld twintig jaar. De week leent zich uitstekend als een verdiepcursus voor de deelnemers, als moment om kennis te maken met de partij en onderling contacten te leggen en ervaringen uit te wisselen. De EFS trainers zorgden voor inhoudelijke verdieping op twee onderwerpen: de waarde van democratie en internationale samenwerking en effectieve groepscommunicatie. De groep werd hiervoor in tweeën gesplitst en er werd gewisseld.

Omdat de training letterlijk buiten was, was gebruik van powerpoint niet mogelijk. Aan de hand van een college over internationale samenwerking en frozen conflicts werd uitleg gegeven over internationale verhoudingen. De trainer kon de discussie over Transnistrie zeer goed faciliteren en de deelnemers daarbij uitdagen om met een helikopterperspectief naar het conflict te kijken en de deelnemers te laten zoeken naar een rationale in de oplossingen, in plaats van een emotionele. Subgroepen moesten 's avonds een presentatie geven op een frozen conflict. De tweede trainer liet aan de hand van een oefening de deelnemers nadenken over de structuur van hun organisatie. Beide groepen werden verdeeld in subgroepen die dezelfde brug moesten zien te bouwen van eenvoudige materialen, zonder met elkaar te communiceren maar met een onderhandelaar. De eerste groep lukte dit en de tweede groep niet. Hierdoor werd duidelijk wat er gebeurt als er niet duidelijk gecommuniceerd en geluisterd wordt. De groepen en de brug vormden een metafoor voor de PPCD als organisatie. Op deze manier kreeg de groep inzicht in de structuur van de organisatie waarbij elke onderafdeling afzonderlijk moet kunnen functioneren maar waarbij de partij als geheel wel een coherent beeld moet laten zien en communiceren. Andere dagen gingen in op de structuur van de PPCD, de ideologie van de partij en er was een uitgebreid gesprek met de partijleider. Twee jongeren die vorig jaar deelnamen aan de uitwisseling naar Nederland in het kader van Moldavië in de Spotlights, waren nu ook trainer tijdens de week.

De deelnemers hadden na afloop een beter begrip van het functioneren van de partij en inzicht in de onderlinge afhankelijkheden. Tevens zijn ze in staat om met afstand naar (internationale)

conflicten te kijken. De inbreng van internationale experts werd zeer gewaardeerd en geloofwaardig bevonden. Alle jongeren namen buitengewoon actief deel aan de training en toonden grote interesse. De “brugoefening” was voor de deelnemers een erg ongebruikelijke oefening maar die door de goede voorbereiding zeer effectief bleek.

7b. Seminars and trainings

In het najaar vonden nog drie trainingen plaats + een conferentie over grensoverschrijdende samenwerking. Voor de laatste was de bijdrage van de EFS alleen het sturen van een trainer.

In het najaar vonden drie trainingen plaats, in september, oktober en december. Elke training duurde twee dagen en eindigde met een soort van ALV. De goede afstemming tussen de secretariaten van de EFS en de PPCD NG zorgde voor goede programma's, echter de ad hoc planning en onzekerheid waarin de partij verkeerde, maakte het maar mogelijk om één EFS trainer te sturen. In alle drie de trainingen is aandacht gegaan naar ...

Tenslotte is één EFS trainer naar een conferentie over grensoverschrijdende samenwerking gestuurd. De PPCD in samenwerking met de Konrad Adenauer Stiftung organiseerde in 2009 een reeks van conferenties over grensoverschrijdende samenwerking. Omdat de PPCD nog veel lokale raadsleden en burgemeesters heeft, konden zie hier goed inhoudelijke inbreng geven. Op de laatste conferentie kon de EFS een bijdrage geven met ervaringen uit Nederland.

9 – Montenegro

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: partijen in Montenegro (via Governmental Gender Equality Office)

Trainers: Rick van der Woud, Jan Mulder, Jos Denissen.

9a. Seminars for women from political parties, Montenegro

Verdeeld over drie seminars van elk twee dagen, namen 18, 25 resp. 26 vrouwen deel aan de cursus. Een deel van de vrouwen nam aan alle trainingen deel. De deelnemers zijn afkomstig van partijen verdeeld over het gehele politieke spectrum. De cursus werd georganiseerd in samenwerking het Montenegrijnse gender equality office. De Montenegrijnse samenleving wordt gekenmerkt door de stereotype taakverdeling tussen man en vrouw: politiek is in deze een mannenzaak. De verkiezingen in mei 2009 lieten dit pijnlijk zien daar slechts 10% van de verkozen parlementariërs vrouw is. Door de rolverdeling blijven vrouwen onbewust van de mogelijkheden van een politieke carrière en/ of ontberen het zelfvertrouwen om zich politiek in te zetten. Tegen deze achtergrond werden de trainingen georganiseerd, met als doel: ten eerste de deelnemers tot een grotere deelname in het politieke “leven” te stimuleren en ten tweede hen te voorzien van de vaardigheden ter ondersteuning van het eerder doel. Het Gender Equality Office zorgt verder voor publicitaire aandacht van de seminars.

Het thema van de eerste training betrof: “democratie en de rol van politieke partijen”. In deze training stond theoretische kennis over de werking van democratie rol van de partijen en rol van de EU. Al snel tijdens de training bleek de geringe kennis en “desoriëntatie” bij de vrouwen over hun eigen partij. Door interactie en oefeningen kregen de deelnemers wel inzicht in het belang van partijideologie, profiel en concreet beleid. Na afloop hadden ze duidelijk inzicht in dit tekort en begrepen ze het belang ervan voor politieke partijen.

De tweede training ging voort op de eerste training, en ging in op presentatie en communicatietechnieken. Met veel praktische oefeningen en individuele beoordelingen konden de deelnemers veel inzicht verwerven over de technieken en over zichzelf

De derde training ging in op het thema Europese Unie. De aandacht voor de EU neemt toe sinds Montenegro in 2007 het Stabilisatie en Associatieverdrag tekende met de EU en in 2009 verdere stappen zijn gezet. Kennis over de EU laag is laag. De training behandelde enerzijds theorie en feiten over de EU, anderzijds werd ook een blik geworpen op de realiteit van de EU als het gaat om samenwerken en lobbyprocessen tussen lidstaten. Dit bracht nuancering op de verwachtingen die de vrouwen bij de EU hadden met zich mee. De training werd bijzonder gewaardeerd.

Conclusie

Onder de aanwezigen is veel scepsis over het functioneren van democratie in hun land. Er is tussen bevolkingsgroepen – en met name met de Serven – veel oud zeer. Premier Djukanovic geniet populariteit, maar meer gebaseerd op zijn charisma dan op een programma. De trainingen hebben het nodige bijgedragen aan kennis, begrip van democratie en positie van vrouwen. Bijkomstig draagt de cursus bij aan een multipartijen netwerk voor de vrouwen.

10 – Oekraïne

Partner: Institute of Political Education (IPE), Ukraine

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: Our Ukraine, Christian Democratic Union (partijen uit Tymoshenka's Blok)

Trainers: Herman de Vries, Lukas van Fessem, Laura Antuma, Anton Ederveen, Nico van Buren, Hugo van Dijk, Christof Wielemaker en Bart van Winsen.

Context

2009 kan in politiek opzicht gezien worden als de aanloop naar twee belangrijke verkiezingen in 2010: de presidentiële verkiezingen op 17 januari 2010 en lokale verkiezingen in Oekraïne. Drie kandidaten maakten zich daarvoor op gedurende het jaar: de grootste kanshebber Yulia Tymoshenko, huidig president Viktor Yushchenko en oud-president Viktor Yanokovych. De bevolking lijkt uit te kijken naar een sterke leider, vooral ook ingegeven door het zwakke leiderschap van de huidige president en de economische crisis die Oekraïne hard raakt. De economie kromp met bijna 14%. Het IMF houdt een lening tot nadere orde aan, omdat premier Tymoshenko o.a. een stijging van het minimumloon en de pensioenen voorstelde.

8a. Programme for Local Councillors

Sinds vele jaren richt de EFS haar trainingen in Oekraïne specifiek op het lokaal bestuur. Het Institute of Political Education en de EFS zijn ervan overtuigd hiermee een specifieke doelgroep te bedienen. De deelnemers en de grote vraag naar deze trainingen bevestigen de behoefte. In 2009 zijn er vier trainingen voor raadsleden en assistenten gegeven. Drie hiervan hadden in Kiev plaats, één in het westen van het land (Lviv). Deelnemers komen uit verschillende regio's.

De structuur van alle trainingen is nagenoeg identiek. De trainingen gaan in op het werk en verantwoordelijkheden van een lokale fractie. Scheiding van machten en integriteit zijn onderwerpen die aan bod komen. De Nederlandse trainers gaan daarbij vooral ook in op budgetcyclus en budgetcontrole, de relatie tussen staat en lokale overheden. De Oekraïense

trainers gaan daarbij in op de Oekraïense situatie en leggen verbanden met de Oekraïense context.

Conclusie

Na afloop van de trainingen hebben de deelnemers een goed inzicht in de budgettaire verantwoordingsstructuur van Oekraïne. Hebben ze tevens inzicht gekregen in verticale relaties tussen de verschillende staatsniveaus en horizontaal relaties zoals de scheiding van machten. Tevens hebben ze kennis gekregen van goed bestuur en bestuurlijke ethiek. De trainingen zijn een succes en worden door de deelnemers zeer gewaardeerd. In de afgelopen jaren heeft een aantal van de deelnemers posities verworven op hogere, regionale en nationale politieke functies. Naast het trainen van raadsleden, is de focus op assistenten van belang. Dit bij gebrek aan “bestuurskundige” opleidingen voor dit werk.

8b. School for Young Leaders

De 5-daagse summer school voor jongeren van 17 tot 25 jaar vond even buiten Kiev plaats. Ongeveer 35 deelnemers namen aan de training deel. De training had in tegenstelling tot voorgaande jaren, de nadruk meer op de Europese Unie. Eén dag van het programma werd gewijd aan een bezoek aan het Oekraïense parlement, de EU vertegenwoordiging en de Poolse ambassade. Een Oekraïense Parlementariër, Boris Tarasiuk, gaf een lezing over het werk van de Oekraïense commissie voor Europese integratie. Andere sessies gingen over verkiezingen, campagne en communicatie.

De EFS trainers gingen in de training over de Europese Unie in op de ontstaansgeschiedenis van de EU, de verscheidene uitbreidingen en de drie grootste instituties van de EU. Het onderdeel politiek en communicatie werd vanuit de expertises van de trainers verteld en werd ondersteund door verscheidene praktijkvoorbeelden uit Nederland en de Verenigde Staten. De recente verkiezingen in de Verenigde Staten leenden zich bij uitstek voor een reflectie op beeld, standpunt en achterliggende ideologie. Aan de hand van een SWOT analyse werden beide inbrengen samengevat in een opdracht.

Conclusie

De onderwerpen, de kennismaking met politieke instituties en de interactieve lesmethoden maakt de week zeer geschikt voor de veelal jonge deelnemers. De cursus biedt een duidelijke meerwaarde omdat onderwerpen aan bod komen die aanvullend zijn op de middelbare school of universiteit. Een aantal jongeren komt ook uit kleine dorpen uit de regio. Gezien hun jonge leeftijd, is het een intensieve kennismaking met het functioneren van de parlementaire democratie.

De groep reageerde enthousiast en geïnteresseerd op het programma. Er was een positieve houding merkbaar ten opzichte van de EU. Bij vragen en reacties kwam veelvuldig de relatie ten opzichte van Rusland ter sprake, waarbij die door de participanten vaak negatief afgezet werd ten opzichte van die met de EU. Vanuit de groep kwam ook duidelijk het verlangen bovendien om bij de EU te horen. Ook werd veel gevraagd naar het kandidaatlidmaatschap van Turkije. De meeste Oekraïners vonden hun land Europeser dan Turkije.

8c. Conference on cross border co-operation

In mei vond de tweedaagse conferentie plaats, voor ongeveer 95 personen. De conferentie had vertegenwoordigers uit Oekraïne, Moldavië, Polen en Slowakije en vond in de betreffende Oekraïense grensregio plaats. Merendeel van de aanwezigen kwam uit de lokale

vertegenwoordiging uit de grensregio Zakarpatye. De conferentie hielp voor de aanwezigen in de verdieping over praktische aspecten en financiële structuren door de EU voor grensoverschrijdende samenwerking.

De conclusies van de eerste dag waren (1) dat de regionale politiek zich meer kennis moet nemen van Europese beleidsontwikkelingen, (2) duidelijke betrokkenheid van autoriteiten in EU gefinancierde projecten op dit gebied en (3) het huidige visabeleid een rem is op grensoverschrijdende economische activiteiten, met name met de EU buurlanden. De tweede dag was van technischer aard, waarbij ingegaan werd op tekortkomingen in de huidige Oekraïense wetgeving en achterlopende ontwikkeling van beleidsprogramma's. Een hoger tempo is nodig bij het parlement om wijzigingen in de "Wet op grensoverschrijdende samenwerking" door te voeren. De conferentie was een eerste conferentie door de EFS ondersteund op dit terrein. De conclusies geven aanleiding voor een vervolg, omdat de conferentie een duidelijke agenda kan bieden op tekortkomingen in grensoverschrijdende samenwerking.

11 - Robert Schuman Institute

Partner: Robert Schuman Institute (RSI)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: verschillende partijen uit Midden- en Oost-Europa, gelieerd aan de Europese Volkspartij.

Trainers: Gerard van Wissen, Cécile Heemels, Nic van Holstein, Meus van der Poel, Jos Denissen, Jan Mulder en Gijs Weenink.

Context

De EFS en het Robert Schuman Institute werken sinds het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw al samen in het trainen van jongeren van politieke partijen. De serie Young Leaders is de langst lopende cursusvorm. Eerst kwamen deelnemers uit landen die nu toegetreden zijn tot de Europese Unie. Nu komen de deelnemers uit de Balkan en uit Oost-Europa. In 2009 vond de cursus voor de zestiende keer plaats. De deelnemers kwamen uit Albanië, Bosnië-Herzegovina, Kroatië, Moldavië, Servië en Oekraïne. Zij kwamen drie keer een volle week bijeen om over een variëteit aan onderwerpen kennis te verkrijgen. Voor elke week moet huiswerk ingeleverd worden, vaak in de vorm van essays over het onderwerp.

Een flink aantal deelnemers uit voorgaande jaren heeft in eigen land intussen politieke carrière gemaakt. Sommige hebben zitting in de gemeenteraad, parlement, of zijn zelfs minister geworden.

9a. Young Leaders XV/3 – Challenges in the Economic and Social Life

De derde en laatste training van de vijftiende Young Leaders cursus vond plaats in januari 2009. Dit was de afsluitende week van de training, waarvan de voorgaande trainingen in 2008 plaats vonden.

De deelnemers verwierven kennis over het interpreteren van de huidige economische crisis. Er werd ingegaan op de rol van de EU, globalisering en privatisering etc. Centraal stond de uitleg over teruglopende soevereiniteit van regeringen en politici op dit terrein, wat contrair is op de huidige en vooral vroegere situatie van de thuislanden van de deelnemers. Op de tweede dag werd gesproken over Europees monetair beleid. Op de derde dag werd dieper ingegaan op de EU en economisch beleid. De week werd afgewisseld met een training "leiderschap" op de vierde dag. De deelnemers deden oefeningen met bepaalde scenario's die in een partij kunnen ontstaan. Een EFS trainer gaf een training over de rol van civil society in de samenleving. Twee EFS trainers sloten de week af met een intensieve kennismaking met de uitdagingen van de

huidige verzorgingsstaten. Specifieke aandacht ging uit naar vergrijzing en pensioenen. Voor veel Oost-Europese landen een belangrijk onderwerp.

9b. Young Leaders XVI/1 – Basics of a Democracy

De cursus “Basics of Democracy” is de eerste van drie weken waarin de deelnemers kennis krijgen over tal van onderwerpen. Op de eerste dag stond teambuilding centraal, wat onder een professionele trainer gebeurde. Onder leiding van een EFS trainer werd op de tweede dag grondig stil gestaan bij de basisbegrippen van een democratie, de rechten en plichten van haar burgers. Uitleg en oefeningen over christendemocratie volgden eveneens. Op de derde dag werd uitleg gegeven over de Europese volkspartij. Twee trainingsdagen volgden over communicatie tussen de partij en haar leden, en over het belang van vrije media. Op de vijfde dag volgde een cursus over minderheden en politiek. Twee sprekers gingen daarbij in op de rol van vrouwen in de politiek en op minderhedenrechten, waarbij gekeken werd naar de Roma in Oost-Europa. De week werd afgesloten met een vaardigheidstraining op het gebied van communicatie.

9c. Young Leaders XVI/2 – International and Security Issues

De tweede cursusweek van de zestiende serie verlegde de focus naar internationale politiek. De zesdaagse cursus bestond allereerst uit een verdieping van de NAVO als organisatie en toetredingslanden (o.a. landen waar de deelnemers vandaan kwamen). De tweede dag werd eveneens door een EFS trainer gegeven en bestond uit een training debatteren. Na afloop waren de deelnemers getraind in retorische vaardigheden. De navolgende dagen werden gegeven door lokale en internationale trainers:

De derde dag ging specifiek in op de EU en de waardengemeenschap. Een Zweedse trainer gaf een toelichting op het Zweedse voorzitterschap. Een simulatie werd gespeeld over de EU institutionele structuur na inwerkingtreding van het Lissabonverdrag. Op de vierde dag werd de buitenlandpolitiek van de VS bestudeerd en die van Rusland. Case studies volgden op Afghanistan, de financiële crisis en de impact van “11 september”. De dag werd afgesloten met een lezing over de uitbreidingspolitiek van de EU en de evaluatie van de tien toetredende lidstaten van 2004. Tijdens deze sessie werd ook het huiswerk van de deelnemers besproken: elk diende vooraf een essay te schrijven over toetreding van zijn eigen land.

Op de vijfde dag stond het de internationale energiepolitiek centraal. Tevens werd ingegaan op de rol en ruimte voor nationale buitenlandpolitiek van EU lidstaten in een Europese context. Op de zesde en laatste dag volgde een cursus politieke protocol. De dag werd afgesloten met twee korte sessies over demografie en migratie in de EU en opkomende grootmachten India en China.

Conclusie

De deelnemers van bovenstaande trainingen hebben gedegen kennis van de beginselen van democratie, internationale politiek en sociaal-economische ontwikkelingen. Door de combinatie van onderwerpen zijn ze in staat om inhoudelijk onderwerpen te koppelen aan ideologische waarden en zijn ze in staat hierover te communiceren in publiek debat. Maar ook hebben ze praktische vaardigheden opgedaan zoals met de training over protocol. De trainingen zijn intensief en van de deelnemers wordt veel inzet verwacht. Door de jaren heen is het programma tot een goed totaal aanbod gekomen. De trainingen zullen in de komende jaren daarom zeker worden voortgezet.

Nieuw project: uitzenden van vier trainers

Tijdens het jaar zijn naar andere cursussen van het Robert Schuman Institute trainers uitgezonden, om bij te dragen aan programma's die niet door de EFS gefinancierd worden. De

programma's hebben eenzelfde kwaliteit en standaard als hierboven beschreven. Voor de EFS biedt dit de zekerheid dat de selectie van deelnemers en de inbreng van co-trainers goed is.

Twee trainers hebben een bijdrage geleverd aan de cursus "Gender in Politics III". Eén trainer heeft een training gegeven over campagne in gemeenteraadsverkiezingen, voor de cursus "City Campaign Management V". Een vierde trainer heeft een lezing gegeven op een conferentie over leren in politieke partijen in Oost- en Zuid-Oost Europese landen.

12 – Roemenië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS), Roemenië

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: Democratic Liberal Party (PD-L)

Trainers: Harry van der Molen, Rob Hammenga, Maarten Neuteboom, Jozef Waanders, Hans van der Liet, Jan Folkert Deinum, Christof Wielemaker en Fennand van Dijk.

Context

De Democratic Party PDL, eerder nog sociaal-democratisch en na een radicale verschuiving naar het middenrechtse kader toegetreden tot de Europese Volkspartij, ontbeert nog een ideologische fundering en een effectieve interne partijstructuur. De focus op de programmatische basis van de partij en het intern functioneren van de partij is belangrijk. Niet alleen voor de partij zelf, maar ook om bij te dragen aan een stabiele, te vertrouwen democratische rechtsvorm van Roemenië zelf. De interne organisaties van de PD die er het zwakst voor staan zijn de vrouwenorganisatie, jongeren- en studenten organisatie. In 2008 is de vrouwenorganisatie ondersteund en in 2009 waren de trainingen gefocust op de jongeren. Op 15 december 2007 is de Liberal Party van Roemenië opgegaan in de Democratic Party, waarna de partij verder is gegaan onder de naam Democratic Liberal Party (PD-L), en blijvend lid van de Europese Volkspartij. Op 30 november 2008 heeft de PD-L de meeste zetels gewonnen in de nationale verkiezingen. In het najaar van 2009 waren presidentsverkiezingen. Zittend president Basescu, van de PD-L, won nipt de verkiezingen.

10a. Training series for PD-L youth, 4 trainingen

In 2009 heeft de EFS vier trainingen georganiseerd over twee onderwerpen voor de PD-L jongeren. De trainingen vonden plaats in Brasov en Sinaia. In totaal nemen 122 jongeren deel aan de trainingen. De eerste twee trainingen gingen in op campagne, communicatie en ideologie. De derde en vierde training gingen over lokale politiek, rol van lokaal bestuur en rol van christendemocratie.

Bij de eerste twee trainingen werd een combinatie gemaakt van de rol van ideologie, dienend leiderschap gecombineerd met campagnethema's, zoals gebruik van communicatie, materiaal etc. De training werd door de deelnemers erg gewaardeerd, waarbij het aspect van campagne veel meer interesse trok. Er was duidelijk meer behoefte aan kennis over het "winnen" van verkiezingen dan aan verdieping van het programmatisch kader van de partij, lange termijn denken en werken aan een stabiele partij.

De tweede training focuste op lokaal bestuur, de rol van partijen en de rol van jongeren hierin. De jongeren gaven aan de scheiding van machten op lokaal niveau in theoretische zin te kennen, maar in de realiteit zien ze meer hoe beleidsprocessen getraineerd worden, naar eigen hand gezet worden en burgemeesters die een sterk politiek spel spelen. De jongeren voelen zich

gedesillusioneerend in de officiële mogelijkheden om iets te bereiken. Tijdens de training werd zoveel mogelijk de positieve kanten benadrukt van goed bestuur, de rol van ideologie, uitwerking van een ideologie op lokaal niveau en hoe hiermee mensen bereikt kunnen worden.

Na afloop van de laatste twee trainingen gaven de deelnemers aan beter inzicht te hebben in het positief campagne voeren, in het uitdragen van ideologische waarden en de verantwoordelijkheid nemen in praktisch beleid hiervan. Daarnaast waren de jongeren blij dat ze vergelijkingsmateriaal hadden gekregen met de situatie in Nederland. Omdat de “betere” deelnemers van de eerste twee trainingen door mochten voor de laatste twee trainingen en het selectieproces iets zwaarder was voor de ze trainingen voor nieuwe deelnemers, was de motivatie hoger en bereidheid om dieper in te gaan op de materie groter. Niettegenstaande het feit dat de trainers van de eerste trainingen redelijk gedesillusioneerend over het kader van mogelijk toekomstige politici vertrokken.

Conclusie

2010 is het laatste jaar waarin de EFS nog activiteiten ontplooid in Roemenie. Dit vanwege de MATRA regels. Er zal geen aparte focus meer gelegd worden op de studentenorganisaties, maar er zal gereflecteerd worden op de trainingen van 2008 en 2009, in de vorm van afsluitende trainingen en conferentie. De PD-L vrouwen organisatie had in 2009 met groot succes de jaarlijkse conferentie georganiseerd van de vrouwenorganisatie van de Europese Volkspartij. Geconcludeerd werd toen dat de PD-L vrouwen een grote stap hadden gemaakt in hun eigen organisatie en in hun focus op Europa en de EVP. De EFS hoopt met de trainingen die in 2008 plaats vonden, bijgedragen te hebben aan deze professionaliseringslag.

13 – Servië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Letter of intent: beschikbaar 2008 – 2010

Partij: DSS en G17PLUS

Trainers: Jan Jaap van Halem, Rijk van Ark

Context

Een belangrijke stap voor Servië, was de beslissing van de EU op 7 december van het jaar om het handelsakkoord tussen Servië en de EU vrij te geven, als onderdeel van het Stabilisatie en Associatieakkoord. Dit naar aanleiding van een positief rapport van de hoofdaanklager van het Joegoslaviëtribunaal dat berichtte dat Servië significant beter samenwerkte. Deze stap – met name mogelijk gemaakt doordat Nederland haar houding kon wijzigen, was een grote opluchting voor Servië, dat al langer probeerde meer samenwerking met de EU te krijgen. EFS trainers kregen de Nederlandse houding vaak als vraag, in verschillende bijeenkomsten waar Serviërs bij aanwezig waren. De inbreng van de CDA trainers werd echter zeer gewaardeerd tijdens de jaarlijkse training in Servië en hun evaluatie scoorde hoog.

11a. Regional Democratic School, Servië: 12 tot 18 juli

De 7-daagse studieweek “New Leaders – New Opportunities” werd georganiseerd in samenwerking met het Center for Capacity Building van de Belgrade Open School, de KAS en EFS. Twintig deelnemers uit Servië en enkele omliggende Balkanlanden namen deel aan de studieweek. Het doel van de studieweek is om bij te dragen aan de politieke ontwikkeling van de jongeren, allen behorende tot EVP gelieerde partijen, en bij te dragen aan samenwerking tussen jongeren uit ex-Joegoslavië landen.

De deelnemers werden door de KAS geselecteerd uit Servië (helft van de deelnemers), Bosnië-Herzegovina en Macedonië. De BOS verzorgde een reader van twaalf relevante artikelen en onderzoeken, over politieke partijen en de Europese Unie. De meeste sprekers gedurende de week waren afkomstig van BOS en de EFS. De lezingen, trainingen waren interactief, afgewisseld met simulaties en gericht op actieve deelname van de jongeren. Een bezoek werd gebracht aan de nabijgelegen stad Subotica, waar de deelnemers in gesprek konden gaan met enkele raadsleden, in het Stadhuis. Na afloop kregen de deelnemers een certificaat voor deelname.

Het eerste deel van de week bestond uit het verkrijgen van praktische kennis en verkrijgen van communicatievaardigheden in een politieke context. Na afloop hadden de deelnemers inzicht gekregen in de karakteristieken van succesvolle samenwerking, vormen van teams, rollen in een team en de rol van leiderschap in een politieke partij. Voorts hebben ze ge-oefende met spreken in het openbaar, actief luisteren en omgaan met kritische situaties in een gesimuleerde samenwerking. Ten slotte hebben ze inzicht gekregen in politieke besluitvormingsprocedures zoals stemmingen, interne partijdemocratie en zoeken van consensus.

Het tweede deel van de week ging in op ideologieën. Na afloop hadden de deelnemers meer inzicht gekregen in westerse politieke systemen en ideologieën. Nadruk lag op de christendemocratische/ conservatieve stroming en de betekenis van scheiding van machten, zowel verticaal als horizontaal.

In het derde en laatste deel van de week stond het toepassen van de kennis centraal en vergelijkingen met politieke systemen in Nederland en de Europese Unie. Na afloop hadden de deelnemers betere kennis van de belangrijkste Europese instituten, de rol van christendemocraten in de vorming van de EU en konden ze hun politieke partij vergelijken met een partij zoals het CDA. De sprekers van BOS zorgden ervoor dat de Nederlandse inbreng werd herhaald in de bijdrages van BOS.

De deelnemers aan de studieweek waren bijzonder gemotiveerd gedurende de hele week. Uit de evaluatie bleek dat de interactiviteit en eigen bijdrages tijdens de trainingen, gewaardeerd werden. Aangegeven werd dat veel zaken in de dagelijkse praktijk toe te passen is en door te geven is binnen hun eigen politieke jongerenorganisatie. De deelnemers gaven aan vaak te maken te hebben met gebrekkige interne communicatie, gebrek aan organisatie en gebrek aan afstemming.

Conclusies

De EFS zet in op een vervolg van deze training. De BOS draagt voorts bij aan een goede regie en de sprekers zorgen ook voor inbeddingen van de bijdrages van de EFS en de KAS. Omdat deze niet de hele week aanwezig zijn, wordt hun verhaal toch goed ingebed.

14 – Turkije

Partner: International Republican Institute

Letter of intent: nog niet beschikbaar

Partij: AK Parti (AKP) en wisselende partijen uit Oost-Europa (EVP-gelieerd)

Trainers: Janne Nijman, Eiko Smid, Lex Gerts, Coruz Coskun (TK-lid) en Annet Doesburg.

Context

Naar aanleiding van een fact finding missie in 2006 zijn in 2008 trainingen op structurele basis gestart. De EFS richt zich met name op jongeren van de AK Parti, tevens kunnen jongeren uit

omliggende landen in Oost-Europa deelnemen. In 2009 hebben drie activiteiten plaats gehad, terwijl er twee gepland stonden. De IRI is voor de EFS een belangrijke partner. Met hun regionaal kantoor en directe lijn zijn zij goed in staat deelnemers te selecteren.

De AK Parti is een moeilijk te omschrijven de partij. Soms wordt gezegd dat niemand in staat is de hele partij te “overzien”. De partij bestaat uit veel geledingen, waarvan de vraag is of de AK Parti altijd als één partij zal blijven bestaan. Voor de trainingen worden die kandidaten geselecteerd, die Westers georiënteerd zijn en die open staan voor contacten met andere landen in Europa.

12a. Twee jongerentrainingen met AKP

De driedaagse trainingen in Turkije richten zich met name op communicatievaardigheden en campagnevaardigheden. De deelnemers kwamen uit Turkije (de helft) en uit Albanië (Democratic Party), Bulgarije (GERB), Bosnië-Herzegovina (SDA, PDP), Kroatië (HDZ en HSS), Macedonië (VMRO-DPMNE en New Democracy), Montenegro (Movement for Changes), Roemenië (PD-L) en Servië (G-17 en DSS). Bij de tweede training waren tevens twee Marokkaanse deelnemers aanwezig (National Rally for Independents, RNI).

De opbouw van beide trainingen is nagenoeg gelijk. De eerste en derde dag gaan in op verschillende facetten van communicatie en campagne. Het formuleren van een campagne boodschap, de werking van communicatie, het werken met focusgroepen en achterliggende theorieën. Op de tweede dag werd in beide trainingen een ochtenddeel besteed aan het thema mensenrechten. De trainers gingen in beide gevallen in op de oorsprong van mensenrechten en het belang van mensenrechten. Aan de hand van veel interactie werd een gesprek op gang gebracht.

Mensenrechten is een gevoelig thema in de regio waarin de training plaats vond. De gemengde groep (Koerden, Turkije, Serven, Bosniërs etc.) maakte de context niet gemakkelijker. De trainers richten zich in beide gevallen op het bediscussiëren van mensenrechten op abstract niveau en de complexiteit die bij mensenrechten komt kijken op politiek niveau. Door aan te geven dat ook Nederland gedaagd wordt voor het mensenrechtenhof, werd de idee weggenomen dat mensenrechten altijd een bestraffende vinger van het “westen” naar het “oosten” is. Tijdens de plenaire sessies werkte dit goed. Tijdens de pauzes waren de discussies en vragen aanmerkelijk persoonlijker en meer gericht op actuele situaties in de landen. De aanwezige moslims gaven naderhand aan, een keuze voor mensenrechten te zien als een keuze tegen islam. Als politicus is dit nóg lastiger, als het gaat om verkozen te willen worden. Voor een volgende training kan de focus daarom nog meer komen op de universaliteit van mensenrechten. De zaterdagmiddag legde een relatie tussen communicatie, campagne en ideologie. In de tweede training, te Istanbul, was tevens CDA Kamerlid Coruz Coskun. Hij vertelde over zijn oorspronkelijke ambitie om de politiek in te gaan en zijn rol als moslim binnen een christendemocratische partij. Zijn bijdrage leverde veel vragen op en diende wellicht ook als voorbeeld.

Conclusie

Het format van de training, waarin deelnemers uit Turkije en omliggende Europese landen komen, werkt erg goed. De deelnemers zijn leergierig en graag bereid om contacten te leggen. De combinatie van inhoud en vaardigheden is goed, terwijl er voldoende kans is om ook over heikele, politieke onderwerpen zoals mensenrechten te praten valt. De inzet zal eveneens blijven om de groepen samen te stellen uit deelnemers van verschillende landen. Dus naast Turkse deelnemers, ook deelnemers uit bijvoorbeeld de Balkan of andere buurlanden. De trainingen dragen namelijk sterk bij aan een beter begrip van elkaars (politieke) cultuur en land. Tevens, omdat sommige deelnemers afkomstig zijn van een oppositiepartij of regeringspartij, stimuleert

het de discussies en wederzijds leren tijdens de training over hetgeen dat de trainers overbrengen.

Nieuw project: AKP vrouwen training

In oktober organiseerde de EFS in samenwerking met de IRI een training gericht op vrouwen van de AK Parti. De training vond plaats in de stad Gaziantep, in het zuidoosten van Turkije. In tegenstelling tot de jongerentraining, was een kleiner deel van de deelnemers afkomstig uit Macedonie, Servie, Montenegro en Albanie. Er namen 34 deelnemers deel aan de training.

De politieke cultuur in die regio, is maar zeer beperkt gericht op investeren in jonge, nieuwe of vrouwelijke leden van een partij. De IRI organiseert meer van dit soort trainingen en door deze samenwerking, was het mogelijk om alumni van IRI trainingen te combineren met nieuw geselecteerde personen. Het peer-to-peer leerproces was een belangrijk onderdeel van de training.

Communicatie en campagne stond centraal in de training. De deelnemers hadden na afloop meer kennis van direct contact met kiezers, uitleggen en verantwoorden van politieke keuzes en het nadenken over de ideologie van de partij (trainers uit de VS en Tsjechië). De EFS trainer ging meer specifiek in op de rol van vrouwen in de politiek. Hierbij ging de trainer in op de Millennium Development Goals en vrouwenrechten. Een debat werd gevoerd over het eventuele belang van quota's in de politiek. Tenslotte werd geoefend met presentatietechnieken en werd er voor de camera geoefend.

De training werd afgesloten met een gesprek met AK Parti Parlements lid Özlem Müftüoğlu, die de portefeuille "gender" heeft.

Conclusie

De deelnemers hebben dankzij de communicatietraining en inhoudelijke discussies vaardigheden en ideeën opgedaan om beter deel te nemen aan de actuele politieke discussie in hun regio. De training heeft bijgedragen aan kritisch denken, gericht op het bijdragen aan de dialoog binnen de partij. In tegenstelling tot het volgen van de partijlijn.

15 – Wit-Rusland

Partner: JKD (Jaunieji Krikscionys demokratai - christendemocratische partij Litouwen)

Letter of intent: beschikbaar

Partij: (1) The Belarusan Popular Front Party (2) Youth of Christian Social Union- Young Democrats (3) Malady Front (4) Belarussian Association of young politicians

Trainers: Michiel van Butselaar, Douwe Gerlof Heeringa, Peter Noordhoek, Peter Stein en Cécile Heemels, Annet Doesburg

Context

De trainingen voor Wit-Russische oppositieleiden worden in samenwerking met JKD georganiseerd. JKD heeft in het kader van het Matra-programma voorheen zelf veel trainingen ontvangen van de EFS en is nu partner in de trainingen voor Wit-Russische oppositieleiden. In 1994 kwam president Lukashenko aan de macht in Wit-Rusland. In de eerste jaren was er nog voldoende ruimte voor oppositieleiden om een tegenmacht te vormen. Maar met de parlementsverkiezingen van 2004 en 2008 werd geen enkele oppositiekandidaat meer "verkozen" in het parlement. Een verzwakking van hun positie tot gevolg.

Op uitnodiging van de EFS sprak de Wit-Russische oppositieleider Milinkevich op een conferentie in Apeldoorn. Tijdens de conferentie benadrukte hij het belang van open dialoog tussen Wit-Rusland en de EU. Echter, vormen van samenwerking ten gunste van Wit-Rusland moeten hand in hand gaan met verbeteringen op het gebied van democratie en mensenrechten in Wit-Rusland. Dhr. Milinkevich sprak in Apeldoorn zijn nadrukkelijk dank uit voor de duidelijke stellingname van Nederland op het gebied van mensenrechten.

De trainingen in 2009 gingen in op inhoudelijke vaardigheden en kennis, ten behoeve van het vergroten en verdiepen van inhoudelijke onderwerpen. Tezamen met de trainingen uit 2008 (gericht op communicatievaardigheden) en de te plannen activiteiten in 2010, dragen de trainingen bij aan geplande presidentsverkiezingen in 2011.

Inhoudelijke seminars gericht op versterking van het partij kader

13a. Seminar Social Economic Policies

In juni vond de training gericht op sociaaleconomische politiek plaats. De training ging met name in op het laten zien van alternatieven van een totaal centraal georganiseerde economie. Aan bod kwamen begrippen zoals subsidiariteit, vrijwilligerswerk, werkgevers- en werknemers organisaties, tripartite overleggen met de overheid, zelfstandige organisaties voor onderzoek en advies aan de regering etc. Aan de hand van twee onderwerpen, vergrijzing en huisvesting, werd het onderwerp concreet gemaakt.

Het belang van de training lag er met name in om de deelnemers kennis te laten nemen van andere georganiseerde vormen van economie en staat. De training heeft hiertoe een goede aanzet geboden en de deelnemers hebben veel nieuwe kennis opgedaan.

13b. Cursus Administration and Finance Management

De training "partijorganisatie en financieel management" had tot doel de deelnemers van meer kennis en vaardigheden te voorzien op het gebied van het organiseren van een partij. De EFS trainer legde een managementtheorie uit, gericht op eigen verantwoordelijkheid en inspiratie. Aan de hand van het model P-D-C-A (Plan-Do-Check-Act) gecombineerd met I-M-V-R (Inspire-Motivate-Value-Reflect) stimuleerde hij eigen verantwoordelijkheid bij de deelnemers. In plaats van "opgelegde taken uitvoeren", benadrukte hij het belang van eigen initiatief, interne afstemming en motivatie. Ook in deze training gingen de deelnemers de straat op om met inwoners van Vilnius te praten.

Na afloop hadden de deelnemers een andere indruk van een partijorganisatiemodel gekregen, die gebaseerd is op een organische structuur met checks and balances. Het onderwerp "financiën" kreeg een zeer beperkte rol, omdat de expertise bij de EFS onvoldoende is om de deelnemers in hun eigen omgeving daarbij te helpen. Tevens bestaat er een groeiende vraag naar EU-fondsen. Hiervan is gezegd dat het voor Wit-Russische partijen niet opportuun is om in de huidige omstandigheden naar te dingen.

13c. Human Resource and Team Building

De tweede training voor de groep ging in op Human Resources. Twee trainers van de EFS waren aanwezig om de training te geven. Eén trainer ging specifiek in op het jong leiderschapsprogramma van het CDJA, met onderdelen die met beperkte financiën te realiseren en te kopiëren zijn. Beide trainers werkten met rollenspelen en teambuildingsoefeningen. De

trainers legden sterk de nadruk tussen HRM en inhoudelijke partijstandpunten. Beide kunnen los van elkaar gezien worden, want inhoudelijke bijdrages van partijleden (resoluties schrijven, standpunten verdedigen), is een vorm van HRM. Op dat punt werd ook geoefend.

Na afloop van de training hadden de deelnemers goed inzicht gekregen in de HRM processen binnen het CDA en konden ze ideeën meenemen voor verbetering binnen hun eigen (jongeren) organisaties. Daarnaast hadden ze concrete hulpmiddelen gekregen om nieuwe mensen te zoeken, te motiveren en te binden aan de partij. Tenslotte hebben ze enige kennis gekregen hoe ze om moeten gaan met crises in een team.

Nieuw project: training ideology and Political parties

Een vierde, en extra, training is gegeven over ideologie. De training was gericht op het versterken van de ideologische basis van de partijen. Na een inventarisatieronde over het begrip ideologie, gingen de deelnemers aan de slag met de drie bekendste ideologische stromingen. Aan de hand van een praktische oefening, dienden de deelnemers aan de hand van twaalf grootste problemen in Wit-Rusland, oplossingen te zoeken aan de hand van toebedeelde ideologieën. De tweede dag bestond uit een oefening gericht economische stimulering van een fictief stadje. De deelnemers deden een gemeenteraadrollenspel.

Na afloop van de training hadden de deelnemers een beter begrip van het belang van ideologieën, de daaraan verbonden noodzaak om politieke programma's op te bouwen en het vertrouwen dat te winnen is onder een bevolking. Extra aandacht ging uit naar christendemocratie, waarbij de deelnemers ook inzicht kregen in de rol van deze ideologie in een seculiere samenleving. Tenslotte hebben de deelnemers inzicht gekregen in het belang van het hebben van begrip voor andere ideologieën en verschillende standpunten.

Conclusie

De trainingen in 2009 pasten volledig in het driejarenplan, gericht op de presidentsverkiezingen in 2011. Het inzetten op campagnevaardigheden zal in 2010 de belangrijkste focus zijn.

16 - Land in de EFS Schijnwerpers: Kroatië

In 2009 stond Kroatië als land in de schijnwerpers. De volgende twee activiteiten zijn in dat kader georganiseerd:

14a. uitwisseling 10 Kroatische jongeren

De EFS werkt in Kroatië nauw samen met de politieke partij HDZ. Deze partij levert onder andere de Minister-President van het land, dhr. Sanader. Tot ieders verbazing trad Sanader plotseling en zonder reden af. Hij werd opgevolgd door mw. Kosor.

De reden voor Kroatië als land in de spotlights is omdat de HDZ in 2008 de nationale verkiezingen gewonnen had. In 2009 waren er lokale verkiezingen voorzien en mogelijk presidentiële verkiezingen. De HDZ is een partij die erg groeit, in de afgelopen jaren alleen al met 60.000 leden. De HDZ Political Academy draagt bij aan een nieuw kader van actieve leden binnen de partij. Tenslotte is Kroatië kandidaat-lidstaat en wordt er toegewerkt naar een eindstadium van de onderhandelingen.

De EFS ondersteunt net name onderdelen van de Political Academy van de HDZ. Dit is het interne opleidingsprogramma van de partij. Onderwerpen die hier vaak aan bod komen zijn

internationale politiek, communicatie en ideologie. Deze thema's zijn ook de aanleiding geweest voor het inhoudelijk programma van de uitwisseling. Op uitnodiging van de EFS en geselecteerd in overleg met de HDZ en de Konrad Adenauer Stiftung zijn tien leden naar Nederland gekomen. Allen beheersten het Engels prima tot uitstekend en allen zijn actief binnen de HDZ. Eén van de deelnemers was tevens Parlements lid. De leeftijd lag tussen de 20 en de 45 jaar.

Het programma bestond uit enkele trainingen op het gebied van internationale politiek, ideologie en persoonlijke communicatie. De deelnemers gaven daarnaast presentaties over Kroatië in Tilburg (een open CDA bijeenkomst) en tijdens een dinergesprek met de CDA commissie Buitenland Zuid-Holland. De deelnemers hadden van tevoren een presentatie gemaakt en drie personen gaven elk een onderdeel van de presentatie.

Na afloop van de intensieve week, hadden de deelnemers op een andere manier kennis gekregen van internationale politiek en instituten. Het was voor hen een eye-opener om niet vanuit een Kroatisch perspectief over de NAVO en EU te spreken. Tevens was het voor hen interessant om hun land te kunnen vergelijken met Nederlandse instituten. Het gaf hun vertrouwen in de hervormingen zoals die in Kroatië doorgevoerd worden. Het onderwerp ideologie hielp hen zeer in de concrete toepassing van christendemocratie in politieke thema's zoals het CDA dat doet. De persoonlijke vaardigheidstrainingen was voor een deel van de groep een goed leermoment, een ander deel van de groep had hier iets minder aan.

Programma bezoek Kroaten aan Nederland:

November (Monday 9 November)

10.30 Arrival of participants + check in hotel IBIS The Hague
15.00 – 16.30 visit to Maeslantkering, Water Defence Structure
19.00 – 21.00 welcome dinner

November (Tuesday 10 November)

09.30 – 12.30 Training Christian Democracy, by Monica Bouman. Theory and practical exercise.
CDA party head quarters
12.30 – 13.30 lunch in CDA party head quarters
13.30 – 15.30 Welcome by CDJA + presentation, by Marcel Migo (Secretary General) and Frank Visser (Member of the Executive)
15.30 – 17.00 transfer to Tilburg + dinner
20.00 – 22.00 information evening on Croatia, with attendance of MEP Van Nistelrooij
23.00 – 00.30 Transfer to Den Haag

November (11 Wednesday)

10.00 – 10.30 visit to MP Sabine Uitslag, Parliament
11.00 – 11.30 tour in the Parliament
12.30 – 14.00 visit to SER, Social Economic Council of The Netherlands
15.00 – 19.00 training on civil society in politics, by Aart van Bochove, Leiden
20.00 – 23.00 dinner in Leiden hosted by CDJA Leiden executive board

November (12 Thursday)

09.30 – 11.00 visit to Employer's Organisation VNO-NCW, by Guusje Dolsma senior consultant
13.00 – 14.00 Visit to the Croat Embassy + discussion with Croatian Ambassador to the Netherlands mr. J. Paro.

14.00 – 20.00 free afternoon
20.00 – 22.30 dinner + discussion evening on Croatia, for members of CDA Foreign Affairs
Commissie Zuid-Holland

November (13 Friday)

10.30 – 17.00 training on crisis management in international politics, by Jan Mulder
18.00 – 22.30 free choice: visit to Amsterdam or return to The Hague

November (Saturday 14)

10.00 – 17.00 training on personal presentation according to “pyramid principle”, by Wouter Hoff
19.00 – 00.00 farewell dinner in Crazy Piano’s, Scheveningen beach

November (Sunday 15)

08.30 – 09.30 transfer to Schiphol and departure

Activiteit 2: vrouwenconferentie

Naast de uitwisseling, is een tweede activiteit in het kader van het Spotlights programma georganiseerd: een conferentie in Zagreb over vrouwen in de politiek. De deelname van vrouwen aan de Kroatische politiek kan gezien worden als een omgekeerde piramide. Het aandeel vrouwen op nationaal niveau, in parlement en regering, is redelijk te noemen, terwijl het aandeel vrouwen op politiek lokaal niveau zeer laag is. De conferentie dient als stimulator om vrouwen te betrekken bij de politiek. Minister-President Jadranka Kosor is spreker op de conferentie. De conferentie was voorzien in december 2009. Vanwege de agenda van de Minister-President is de conferentie verschoven naar januari 2010.

17- Thematische initiatieven

Onder thematische initiatieven vallen de volgende onderwerpen:

15.1. lezingen over EFS-werk in Nederland

In 2009 heeft de EFS twee informatieavonden georganiseerd die specifiek ingingen op het MATRA beleidsveld. In het kader van Country in the Spotlights is in Tilburg een informatieavond over Kroatië georganiseerd. De aanwezige Kroaten gaven een presentatie en tevens was MEP Van Nistelrooij aanwezig.

Op 5 november werd in Leiden een informatieavond over Georgië georganiseerd. Dit was in het kader van het EFS programma Over de Dijk en als zodanig niet vanuit MATRA PPP gefinancierd. Vanwege het overlappende thema, is het echter wel het noemen waard. De avond werd georganiseerd in samenwerking met het CDJA en de internationale studentenvereniging SIB. De laatste was net terug van een studiereis naar Georgië. Zij deden verslag van hun reis. Tevens gaf MP Corien Wortmann een toelichting op de mensenrechtensituatie in Zuid-Ossetie en was Mient-Jan Faber als key-note aanwezig voor een kritische blik op de ontwikkeling van Georgië. Het was een succesvolle avond, met vooral een jong publiek.

Daarnaast was de EFS met een stand op twee congressen van het CDA aanwezig. Leden van het CDA kunnen hier een jaarverslag krijgen van de EFS. Tevens kunnen ze deelnemen aan een spel, met vragen over Oost-Europa. Op een ludieke manier worden ze uitgedaagd om meer te leren over Oost-Europa en daarmee het werk van de EFS. Op alle “Over de Dijk” conferenties is eveneens materiaal te verkrijgen over het werk van de EFS in Oost-Europa.

15.2. fact finding missions

In 2009 waren drie missies gepland: één update missie naar Georgië en twee fact finding missies naar Rusland en Marokko. Omdat Marokko uit het MATRA PPP gehaald is, zijn de voorbereidingen op de reis naar Marokko stilgelegd en in goed overleg met betrokkenen geannuleerd.

Update missie Georgië – januari 2009

Aanleiding voor de update missie naar Georgië was tweërlei. Enerzijds achtte het bestuur van de EFS het belangrijk om de afspraken voor samenwerking met de partner in Georgië weer helder te krijgen. Het gaat hier dan om inhoud van de programma's en de deelnemers aan de trainingen. Ook de relatie tussen SAQDA en de New Economisch School stond op de agenda. Ten tweede was het voor het bestuur belangrijk om een betere indruk van de politieke actualiteit in Georgië te krijgen, en hierdoor beter te begrijpen in welke omstandigheden de trainingen plaats vinden. De reis slaagde hierin en na afloop zijn de volgende conclusies getrokken:

Georgië kent een dalend aantal leden onder politieke partijen en onder jongeren een sterk dalende interesse tot lidmaatschap van een politieke partij. SAQDA is in staat om via haar netwerk een grote groep jongeren te bereiken die wel interesse tonen in politieke vorming. Een deel hiervan is de oude achterban van de partij. Een kleiner deel is echter niet meer lid, maar nog wel geïnteresseerd en betrokken.

Tussen New Economic School en Stewardship Foundation bestaan duidelijke afgebakende grenzen. De programma's zijn ook duidelijk verschillend. De overlap bestaat erin dat de Stewardship Foundation gebruik kan maken van de faciliteiten (telefoon, computer, internet, kantoor etc.) van de New Economic School.

Het politieke landschap kenmerkt zich door een groot wantrouwen tussen de regeringspartij en oppositiepartijen en daarnaast tussen oppositiepartijen. Zowel tussen de partij die in het Parlement zit als de partijen die bewust buiten het parlement staan, als ook hierbinnen weer onderling. Oppositie wordt slechts gevoerd op een paar punten, waarbij het aftreden van Saakashvili het belangrijkste punt is. Echter, beleidsinhoudelijke alternatieven bieden ook de oppositiepartijen nauwelijks tot geheel niet.

Fact finding missie Rusland – december 2009

In december is een vierdaags bezoek gebracht aan Moskou. In samenwerking met het International Republican Institute is een uitgebreid bezoek gebracht aan meerdere politieke partijen en NGO's op het gebied van mensenrechten. Met de volgende partijen is gesproken: United Russia, Just Russia, Yabloko, Solidarity, People's Democratic Union, Democratic Choice of Russia en Right Cause. Tevens is met de gouverneur van de region Kirov, dhr. Belykh gesproken. Om de situatie op het gebied van mensenrechten verder te bestuderen, is tevens gesproken met Amnesty International, Human Rights Watch, Moscow Carnegie Center, Youth Human Rights Movement, Information Development Policy Foundation en Zirkon. Tenslotte is ook met de Nederlandse Ambassadeur en de gevolmachtigd minister gesproken.

15.3. EFS-vertalingen voor partners

Tevens is de EFS met een jaarverslag in publicatievorm gekomen. Deze publicatie, met een oplage van 500 stuks, wordt verspreid onder de partners van de EFS, in enkele trainingen en wordt verstuurd aan de Nederlandse ambassades in de betrokken landen en aan relaties van de EFS. Het is een belangrijk middel om informatie te verspreiden over het werk van de EFS in het

kader van het MATRA politieke partijen programma. Op CDA congressen is het jaarverslag verkrijgbaar voor de leden van het CDA.

18 - EFS partnerdag

Van donderdag 1 tot en met zondag 4 oktober vonden de EFS partnership days plaats. De dagen vonden afwisselend plaats in Den Haag en Apeldoorn. Bijzonder aan de partnership days van dit jaar was de combinatie met de conferentie “democratisering op zijn retour?” die in Apeldoorn op vrijdag 2 oktober plaats vond. Meer dan 150 mensen kwamen op de conferentie af, waar de Wit-Russische oppositieleider Milinkevich key-note spreker was.

Dhr. Milinkevich arriveerde een dag eerder, waardoor hij op donderdag meerdere gesprekken kon hebben. Op donderdag had hij een gesprek met de Minister van Buitenlandse Zaken Verhagen. Onder andere is gesproken over de mensenrechtensituatie en de erkenning van de nieuwe christendemocratische partij in Wit-Rusland. Daarnaast vond een rondetafelgesprek op het Ministerie van Buitenlandse Zaken plaats. Tenslotte vond er een aparte vergadering plaats van de Tweede Kamer Commissie Buitenlandse Zaken, waar vier Kamerleden in gesprek gingen met dhr. Milinkevich.

De partners van de EFS waren aanwezig bij de conferentie in Apeldoorn. Op vrijdagavond vond in Apeldoorn de bijeenkomst plaats voor de EFS partners, bestuur en trainers. Ongeveer 15 trainers waren aanwezig. Op zaterdag werd inhoudelijk vergaderd. In de ochtendsessie gaf elke partner in maximaal vijf minuten de stand van zaken van de programma's in het betreffende land weer. In de middag werden de programma's voor 2010 in groepen besproken.

19 - CDA jongeren (CDJA)

Van donderdag 3 tot en met zondag 6 september organiseerde het CDJA een conferentie over 3D voor jongeren van politieke partijen uit Europa. Het thema 3D stond centraal: defence, development en diplomacy.

De aanleiding voor de conferentie was vanwege de toenemende Europese betrokkenheid bij internationale veiligheidsconflicten. Te denken valt aan de augustus 2008 oorlog in Georgië, gasconflicten tussen Rusland en Oost-Europese landen, Gaza etc. Te vaak klinkt dan dreigende taal of wordt gevraagd om sancties. Het CDJA vroeg in de conferentie aandacht om de aspecten ontwikkelingssamenwerking en diplomatie, in samenhang met defensie. De deelnemers hadden na afloop gedegen kennis gekregen van het 3D-beleid en de “comprehensive approach” zoals dat door Nederland ontwikkeld is.

De inhoud stond op vrijdag 4 september centraal. Aan de hand van drie rondetafelsessies werd het thema uitgediept. Sprekers waren aanwezig van onder andere Cordaid, Tweede Kamer, Ministerie van Buitenlandse Zaken, NGO's en het Ministerie van Defensie.

De deelnemers kwamen per tweetallen uit verschillende Europese landen. Behalve uit Wit-Rusland: hier waren vier vertegenwoordigers van twee oppositiepartijen aanwezig. Een aantal kwam uit de landen Georgië, Moldavië, Wit-Rusland (vier personen), Oekraïne, Albanië, Bulgarije, Kroatië en Roemenie.

De conferentie verliep succesvol en de reacties waren zeer positief. Er werd een congress paper vastgesteld dat de deelnemers verder verspreidden binnen hun eigen organisaties en dat binnen de Europese Volkspartij is verspreid onder relevante personen. Het CDJA was in staat om het

thema goed onder de aandacht te brengen en de deelnemers van veel nieuwe kennis te voorzien.

Activiteiten 2009 op chronologische volgorde:

Onderstaande activiteiten geven het totaaloverzicht van alle activiteiten van de EFS weer, ook degene buiten het MATRA-PPP.

Januari:

- 19 – 24 training sociaal-economisch beleid, Robert Schuman Instituut
- 27 Over de Dijk conferentie “globalisering, governance en sturing”
- 28 – 31 fact finding mission Georgie
- 29 – 31 training Europese Unie voor leden HDZ, Kroatië

Februari:

- 9 – 14 Political Academy, VMRO-DPMNE, Macedonië
- 17 – 22 politieke studiereis voor tien leden van VMRO-DPMNE naar Nederland
- 20 – 22 training lokaal bestuur, Oekraïne
- 27 – 28 training voor leden Wit-Russische oppositie, Litouwen

Maart:

- 13 – 15 training lokaal bestuur, Oekraïne
- 20 – 21 training voor vrouwen LDK, Kosovo
- 21 – 22 training voor jongeren van LDK, Kosovo

April

- 3 – 5 training lokaal bestuur, Oekraïne
- 23 conferentie sociaaleconomische politiek, Bosnië-Herzegovina

Mei

- 7 – 9 jongerentraining SAQDA, Georgië
- 10 – 11 training voor leden Wit-Russische oppositie, Litouwen
- 15 – 17 training vrouwen verschillende politieke partijen, Montenegro
- 21 – 22 conferentie grensoverschrijdende samenwerking, Oekraïne
- 22 – 24 trainingen mensenrechten en communicatie, Turkije

Juni

- 5 – 7 training sociaal-economie voor oppositieleiden uit Wit-Rusland, Litouwen
- 11 – 14 training Europese Unie voor HDZ jongeren, Kroatië
- 11 – 12 training ideologie voor vrouwen van LDK, Kosovo
- 12 - 13 training ideologie voor jongeren van de LDK, Kosovo
- 20 – 21 training lokaal bestuur, Oekraïne
- 27 – 28 training politieke communicatie voor vrouwen, Montenegro

Juli

- 10 – 12 multipartijentraining voor jonge politici, Armenie
- 10 – 14 politieke summer school voor jongeren, Oekraïne
- 12 – 18 politieke summer school voor jongeren uit de Balkan, Servie
- 16 – 19 training good governance SAQDA, Georgië
- 17 – 19 training ideologie voor oppositieleden uit Wit-Rusland, Litouwen

Augustus

- 21 – 23 training sociaaleconomisch beleid voor jongeren, Bosnië-Herzegovina
- 16 – 23 summer school over EU en ideologie PPCD jongeren, Moldavië

September

- 3 – 5 seminar 3D, defence, development and diplomacy, Nederland
- 14 – 19 basistraining democratie en politiek, Robert Schuman Institute
- 25 – 26 conferentie over ideologie en waarden, Slowakije

Oktober

- 1 – 4 EFF partnership days, Nederland
- 2 Over de Dijk conferentie “democracy”, Nederland
- 3 – 4 training campagne en communicatie, LDK jongeren, Kosovo
- 9 – 11 training communicatie voor PPCD NG, Moldavië
- 9 – 11 training ideologie voor HDZ jongeren, Kroatië
- 16 – 18 training campagne en ideologie, DPL jongeren, Roemenie, Mangalia
- 16 – 18 training campagne en ideologie, DPL jongeren, Roemenie, Sinaia
- 20 – 22 training voor jongeren van VMRO-DPMNE, ND en DPA, Macedonië
- 23 – 25 multipartijen training, Georgië
- 29 – 31 training voor AKP vrouwen, Turkije
- 29 – 31 training voor jongeren van SAQDA, Georgië
- 30 – 31 training ideologie PPCD NG, Moldavië
- 30 – 31 training EU voor vrouwen van verschillende politieke partijen, Montenegro

November

- 7 – 8 Jongeren Balkanconferentie, Macedonië
- 9 – 14 training internationale politiek, EU en NAVO, Robert Schuman Institute
- 9 – 15 politieke studiereis naar Nederland voor tien HDZ jongeren, Nederland
- 14 – 15 training sociaaleconomische beleid voor jongeren, Bosnië-Herzegovina
- 18 – 20 training voor jongeren over mensenrechten en communicatie, Turkije
- 26 conferentie regionaal beleid, Bulgarije
- 29 conferentie grensoverschrijdende samenwerking, Moldavië

December

- 5 – 6 training campagne PPCD NG jongeren, Moldavië
- 12 – 13 training EU voor LDK jongeren, Kosovo
- 12 – 13 training lokale politiek en beleid voor PDL-jongeren, Roemenie, Brasov
- 12 – 13 training lokale politiek en beleid voor PDL-jongeren, Roemenie, Sinaia
- 17 – 20 training communicatie, SAQDA, Georgië

3.4. NIMD

Het NIMD ondersteunt het democratiseringsproces in een aantal landen in Afrika, Azië en Latijns Amerika en richt zich daarbij op 1) het ondersteunen van de institutionele ontwikkeling en de capaciteitsopbouw van politieke partijen, 2) het versterken van de meerpartijen structuur, en 3) het overbruggen van de kloof tussen politiek en burgers. Het CDA neemt actief deel aan de regio teams Latijns Amerika en Afrika en is daarbinnen hoofdverantwoordelijk voor de NIMD programma's in Bolivia, Ecuador, Suriname, Mali en Zambia. In het nu volgende zullen de belangrijkste activiteiten van 2009 in deze vijf landen naar voren worden gebracht:

Bolivia

De regering van Evo Morales is nu ruim vier jaar aan de macht en is herkozen in december 2009. Met een agenda voor vergaande politieke hervormingen, won zijn partij, de Movement towards Socialism (MAS), de verkiezingen eind 2005 met een absolute meerderheid. Dit betekende ook meteen het einde van de vier partijen die gedurende 25 jaar via coalities geregeerd hadden en hiermee een groot gedeelte van het volk, namelijk de inheemsen, hadden buitengesloten van het politieke domein. Het belangrijkste project van de nieuwe regering, het opzetten van een Grondwetgevende Vergadering, heeft veel vertraging opgelopen en pas in oktober 2008 werd een akkoord bereikt tussen de regering en de oppositie over de nieuwe tekst voor grondwet. Deze werd uiteindelijk in een referendum voorgelegd aan de bevolking in januari 2009 en goedgekeurd met een meerderheid van rond de 60%. In december werd Morales vervolgens herkozen met een tweederde meerderheid. Sinds lange tijd heeft de regering nu een meerderheid zowel in het parlement als in het congres.

De lokale partner van NIMD is de Bolivian Foundation for Multiparty Democracy (FBDM) en heeft het afgelopen jaar een belangrijke rol gespeeld in het faciliteren van de dialoog tussen de regeringspartij en de (regionale) oppositie. De kracht van FBDM is het bijeen brengen van de meer gematigde personen uit de verschillende partijen. Op voorbereiding op verkiezingen in december heeft FBDM partijprogramma's vergeleken en dit verspreid via kranten en radio stations. Daarnaast heeft er een serie debatten plaatsgevonden tussen jongeren vertegenwoordigers van politieke organisaties. Interculturele dialoog stond centraal in deze debatten.

Ecuador

In 2006, werd voor het eerst in de Ecuadoriaanse geschiedenis een President gekozen in één ronde. Daarna heeft de huidige President Rafael Correa nog vele overwinningen op zijn naam mogen schrijven. Het jaar 2008 stond vooral in het teken van de Grondwetgevende Vergadering, waarvan 80% van de leden Movimiento País, de politieke beweging van Correa, vertegenwoordigde. In April 2009 vonden er nieuwe verkiezingen plaats waar Rafael Correa wederom als winnaar uit de bus kwam in één ronde. Door de verpletterende overwinningen van Rafael Correa in de laatste jaren hebben de traditionele politieke partijen, die jarenlang afwisselend geregeerd hebben, nauwelijks nog een politieke stem in de politieke hervormingsplannen van Correa. In 2009 is de Code of Democracy aangenomen in het nieuw geïnstalleerde parlement. Dit project bestaat uit de nieuwe Kieswet en de nieuwe wet op politieke organisaties. Voor de eerst volgende verkiezingen, gepland in 2013, moet alle politieke bewegingen, organisaties zich hervormen tot politieke organisaties met interne partijdemocratie, financiële transparantie, nationale en regionale vertegenwoordiging en quota's voor gendergelijkheid.

Het programma in Ecuador is een joint venture tussen NIMD en International IDEA en werkt onder de naam *Ágora Democrática*. Dit programma is in 2006 van start gegaan. In 2009, is *Ágora Democrática* vooral bezig geweest met het opzetten van een meerpartijen platform, zodat op deze manier de dialoog voor alle partijen structureel gewaarborgd wordt. Agora heeft ervoor gezorgd dat er een platform van experts en politici werd opgericht om de Code of Democracy te ontwikkelen. Dit is uiteindelijk gelukt en het project is goedgekeurd door het parlement. Daarnaast heeft het programma gedurende het jaar, samen met een netwerk van lokale radiostations, radio uitzendingen verzorgd over de nieuwe grondwet. Via de nationale krant werd een bulletin verspreid die op laagdrempelige manier de inhoud van de grondwet uiteenzette. In totaal zijn er 12 bulletins verschenen. Tenslotte, hebben heeft Agora in alle regio's workshops georganiseerd om de inhoud van de radio programma's en de bulletins te bespreken met politici, maatschappelijke organisaties en burgers.

Suriname

Ronald Venetiaan (NPS) zit momenteel in zijn derde termijn als President. De Ronald Venetiaan (NPS) zit momenteel in zijn derde termijn als President. De uitslagen van de laatste verkiezingen in 2005 waren teleurstellend voor de toen regerende coalitie "Nieuw Front". Om toch weer een meerderheid in het parlement te krijgen moest de coalitie uitbreiden met vier nieuwe partijen ("Nieuw Front Plus"), waarmee het aantal partijen in de huidige coalitie op acht uitkwam. Ondanks dat de NDP (de Nationaal Democratisch Partij) meer stemmen kreeg dan enig ander individuele partij, wilde niemand samenwerken met de partijleider en voormalig militair leider Desi Bouterse. De NDP is nu één van de sterkste oppositie partijen. De gefragmenteerde coalitie, de kleine meerderheid in het parlement en de sterke oppositie brengt veel uitdagingen met zich mee voor Venetiaan III, ook in 2009. Desalniettemin houdt de coalitie nog steeds haar hoofd boven water. Kenmerken van de Suriname politiek partijen zijn de zwakke institutionele capaciteit, het ontbreken van interne partijdemocratie en de focus van politieke partijen op hun eigen etnische achterban; de Hindoestanen, Javanen en Creolen. Het proces over de December moorden in 1982, die op 30 november 2007 van start is gegaan is nog steeds lopende. Desi Bouterse is hierin één van de belangrijkste verdachte. De kans is groot dat het proces nog niet is afgerond voor de volgende nationale verkiezingen, die voor mei 2010 gepland staan.

In Suriname werkt het NIMD samen met de Democracy Unit van de Anton de Kom Universiteit. In augustus 2007 werd de klankbordgroep opgericht, bestaande uit negen vertegenwoordigers van regerende, oppositie en buiten parlementaire partijen. Hiermee is het 'ownership' van het programma meer bij de partijen terecht gekomen. De Unit heeft zich in 2009 met name gericht op het stimuleren van de discussie over het financieren van politieke partijen en werkt langzaam toe naar het opstellen van een nieuwe wet hiervoor. Naast internationale experts, zoals Kevin Cosas (oud vice-president van Costa Rica), heeft ook Ruud Koole (PvdA) hier een bijdrage aan geleverd. Daarnaast heeft de Unit in November 2009 voor de twee keer de Democracy Month georganiseerd. In samenwerking met andere stakeholders worden er in deze maand een concentratie aan activiteiten georganiseerd die gericht zijn op civic education op het gebied van democratie.

Mali

De politieke partijen hebben gezamenlijk de voorstellen voor grondwetswijzigingen doorgenomen en tijdens een persconferentie hun visie op de verschillende artikelen gegeven. Daarnaast hebben ze gezamenlijk opgeroepen om de organisatie van de verkiezingen te verbeteren en

daarbij een voorbeeld te nemen aan de succesvolle instanties in Ghana (o.a. een zeer onafhankelijke kiesraad). Dit alles is door NIMD en haar Malinese partner gefaciliteerd.

Daarnaast hebben de partijen een strategie ontworpen op basis waarvan ze meer vrouwen in de politiek willen zien vertegenwoordigd. Al decennia wordt hier veel aandacht en geld aan besteed door donoren zonder noemenswaardig resultaat. De partijen worden meestal genegeerd, terwijl dat toch de actoren zijn die ervoor kunnen zorgen dat er meer vrouwen vertegenwoordigd zijn.

Verder heeft het programma veel tijd en energie geïnvesteerd in het verzorgen van inhoudelijke politieke debatten op lokaal niveau tussen politici, maatschappelijke organisaties en partijvertegenwoordigers.

Zambia

In Zambia heeft NIMD de grondwetsherziening verder ondersteund en dan met name het informeren van de bevolking over de belangrijke keuzes die momenteel gemaakt worden in dit kader. Keuzes die veel impact hebben op de toekomst van de democratie in Zambia.

Ook in Zambia stond de participatie van vrouwen hoog op de agenda. Er werden 100 talentvolle vrouwen geselecteerd die in de komende jaren extra training en ondersteuning zullen ontvangen. In de nieuwe grondwet worden extra parlementaire zetels verwacht die door vrouwen kunnen worden ingenomen.

Ten slotte heeft NIMD veel partijen ondersteund bij het organiseren van interne verkiezingen op lokaal en regionaal niveau. Ook daarbij is de positie van jongeren en vrouwen aanzienlijk verbeterd.

Draagvlak

Diverse CDA vertegenwoordigers hebben actief bijgedragen aan bovenstaande en andere NIMD programma's. Zowel bij NIMD werkbezoeken in het buitenland als tijdens bijeenkomsten met buitenlandse politici in Nederland zijn CDA vertegenwoordigers zeer nauw betrokken.

Zo zijn in Nederland Jos van Gennip, Lianne Dekker en Ineke Giezeman nauw betrokken bij het werk van het NIMD vanwege hun deelname in het Bestuur en de Raad van Toezicht en denken ook Kamerleden regelmatig mee over de inhoud van de verschillende programma's. Ten slotte maakt het NIMD via de partijcoördinatoren ook deel uit van het project "Over de Dijk" van de EFS dat dilemma's mbt OS voor het voetlicht brengt.

II. Sector Communicatie

De sector Communicatie van het CDA is verantwoordelijk voor de communicatie vanuit het CDA Partijbureau en landelijk bestuur richting leden, potentiële leden, media en relaties. De sector ondersteunt tevens het Partijbestuur en Dagelijks Bestuur op het gebied van woordvoering, speechschrijven en communicatieadvies.

Onder leiding van het hoofd Communicatie en campagneleider Michael Sijbom, werken er binnen de sector twaalf communicatieprofessionals, regelmatig aangevuld met stagiaires of tijdelijke medewerkers.

Van half september 2008 tot half januari 2009 heeft Kirsten Begeman van de Saxion Hogeschool in Deventer (Facility management) het team van Evenementen ondersteund.

Vanaf eind september ondersteunde Joacim de Kam als projectmedewerker de Gemeenteraadscampagne.

Lilian Madern heeft stage gelopen bij de redactie vanaf september 2009.

Peter Ruys werd als projectmedewerker online voor de campagne voor de Europese verkiezingen aangetrokken.

Merel van Fessem werd aangetrokken om het CDA-vandaag op te zetten, met CDAtv als onderdeel.

Per 1 januari 2010 is zij in dienst van de CDA-Tweede Kamerfractie.

Bij internet heeft Arjen Klijse stage gelopen.

Het jaar 2009 stond in het teken van de voorbereidingen voor de Gemeenteraadsverkiezingen 2010 en de Europese Verkiezingen 2009. Eind 2008 werd een speciale medewerker aangetrokken, Jitske Haagsma, om het project LAT (Lokaal Appel Tour) op te zetten. De Lokaal Appel Tour was er op gericht alle gemeentelijke afdelingen te bezoeken en trainingen aan te bieden in het kader van de Gemeenteraadsverkiezingen in maart 2010.

Sectorleiding

De leiding van de sector Communicatie was in 2009 in handen van Michael Sijbom, hoofd Communicatie, Permanent Campagneleider en campagneleider voor de Europese- en Gemeenteraadsverkiezingen.

Naast het managen van de sector bestond zijn taak uit het adviseren van het dagelijks bestuur en het partijbestuur over communicatie- en campagne aangelegenheden.

Het sectorhoofd was tevens adviseur van het overleg met de politiek-assistenten van de bewindslieden, met name om de communicatie van de CDA-bewindslieden aangaande de partij, af te stemmen met die van het partijbureau.

Clusters

De sector Communicatie bestaat uit 2 clusters: “permanente campagne” en “redactie en media” waaronder ledenwerving en ledenzorg, pers- en publieksvoorlichting, én evenementen.

1. Cluster Permanente Campagne

Dagelijks geeft dit cluster invulling aan de nieuwe permanente campagne onder leiding van het hoofd Communicatie. Het cluster Permanente Campagne houdt zich onder andere bezig met de marketing van het CDA, de organisatie van het congres, evenementen en manifestaties en de ledenwerving – en binding van de partij. Zij doet dit met vijf medewerkers verdeeld over ruim drie fte. In dit onderdeel vindt u verslag van het jaar 2009 verdeeld over drie vakgebieden, te weten evenementen (A), jongerenmarketing (B), ledenwerving en ledenbinding (C).

In 2009 bestond het cluster uit de volgende medewerkers: Herman de Vries, Carina Hoff, Harmke Hulsman, Marianne van de Griendt en Marjolijn Knol. Kirsten Begeman liep stage bij het cluster en Joacim de Kam werd als projectmedewerker campagne gemeenteraadsverkiezingen toegevoegd aan het cluster.

1.1. Evenementen

Het clusteronderdeel evenementen organiseert grote- en kleinschalige partijbijeenkomsten en is tevens ondersteunend bij de (permanente) campagne.

In 2009 werden de volgende evenementen georganiseerd:

Nieuwjaarsreceptie

Op zaterdag 17 januari vond de jaarlijkse nieuwjaarsreceptie plaats in de Philharmonie in Haarlem (ivm verbouwing van het Provinciehuis in Noord Holland werd afgeweken van de traditie de nieuwjaarsreceptie in het Provinciehuis te organiseren). De ruim 600 aanwezigen werden welkom geheten door de voorzitter van de Provinciale Afdeling Noord Holland, Reginald Visser. Naast de informele gesprekken werden speeches gehouden door partijvoorzitter Peter van Heeswijk, lijsttrekker voor de Europese Verkiezingen Wim van de Camp en door minister-president Jan Peter Balkenende.

Rondje CDA

Het Rondje CDA is een gezamenlijk initiatief van het landelijk CDA en het CDA-Den Haag.

Elke laatste donderdag van de maand houdt een prominent CDA-politicus een korte toespraak over een onderwerp dat op dat moment actueel is.

Na afloop van de toespraak is er de gelegenheid vragen te stellen. Daarna wordt de ontmoeting in informele sfeer voortgezet onder het genot van een drankje en hapje.

29 januari:	Jack de Vries
26 maart:	Maria van der Hoeven
23 april:	Jan Kees de Jager
28 mei:	Wim van de Camp
24 september:	Pieter van Geel
29 oktober:	Jos Werner
26 november:	Piet Hein Donner

De bijeenkomsten vonden plaats in café brasserie Dudok in Den Haag.

Linschotenberaad

Aan de strategiedag namen deel de bewindspersonen, de (vice)fractievoorzitters en delegatieleider, de directeur partijbureau en WI, de partijvoorzitter, de stemhebbende leden van het dagelijks bestuur, het hoofd communicatie van het Partijbureau en de Tweede Kamerfractie en de politiek assistent van de MP. In 2009 schoof ook de lijsttrekker voor de Europese Verkiezingen, Wim van de Camp aan. Het doel van de bijeenkomst was het ontwikkelen van actiepunten voor het CDA ten behoeve van de permanente campagne. Dit strategisch beraad vond op 18 april plaats op het Landgoed Linschoten.

Schmelzerlezing

De eerste lezing na het overlijden van Norbert Schmelzer. In aanwezigheid van Daphne Schmelzer vond op 8 april in Sociëteit de Witte te Den Haag de jaarlijkse Schmelzerlezing plaats. Hoofdspreker was Peter Müller, Minister President van Saarland met als co-referent Marnix van Rij, oud-partijvoorzitter.

De Schmelzerlezing vindt jaarlijks plaats en is in 2001, bij gelegenheid van zijn 80ste verjaardag, ingesteld als eerbetoon aan Norbert Schmelzer, vanwege zijn 50-jarige betrokkenheid en inzet voor de Christen-democratie en voor Europa.

LAT (Lokaal Appèl Tour)

De Lokaal Appel Tour was er op gericht alle gemeentelijke afdelingen te bezoeken en trainingen aan te bieden in het kader van de Gemeenteraadsverkiezingen in maart 2010.

Er zijn 25 regionale bijeenkomsten georganiseerd, waarvoor doelgericht werd uitgenodigd.

19 januari:	Overijssel, Wierden
21 januari:	Utrecht, Woerden
28 januari:	Noord Holland, Amstelveen
30 januari:	Limburg, Venlo
4 februari:	Brabant, Etten Leur
9 februari:	Gelderland, Nunspeet
13 februari:	Flevoland, Lelystad
16 februari:	Brabant, Eindhoven
18 februari:	Groningen, Groningen
26 februari:	Noord Holland, Akersloot
28 februari:	Friesland, Drachten
2 maart:	Gelderland, Zutphen
4 maart:	Noord Holland, Callantsoog
9 maart:	Gelderland, Tiel
16 maart:	Overijssel, Raalte
23 maart:	Zeeland, Goes
25 maart:	Noord Brabant, Uden
3 april:	Limburg, Born
15 april:	Zuid Holland, Dordrecht
20 april:	Zuid Holland, Leiden
22 april:	Brabant, Tilburg

Voor inhoudelijke informatie zie het hoofdstuk Politiek Bestuur.

Partijcongres 21 maart

Het voorjaarscongres stond in het teken van de Europese Verkiezingen.

De lijsttrekker was al eerder gekozen, maar tijdens het plenaire ochtenddeel werd de kandidatenlijst vastgesteld en werd er flink gediscussieerd over de amendementen over het Europees Verkiezingsprogramma. Tussen de middag was er een extra lange pauze, met een verkiezingsmarkt met zowel interne als externe organisaties. Het middagdeel was kort maar krachtig met speeches van partijvoorzitter Peter van Heeswijk, lijsttrekker Wim van de Camp en minister-president Balkenende.

Partijcongres 31 oktober

Het najaarscongres stond in het teken van de opstart voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 2010.

's Morgens vond er een deelsessie over de Gemeenteraadsverkiezingen plaats en 's middags tijdens het plenaire deel werd de prijswinnaar bekend gemaakt van het beste verkiezingsprogramma voor de Gemeenteraadsverkiezingen en werd een aantal lokale lijsttrekkers geïnterviewd. Op het podium en in de hal werden trots de nieuwe vervoersmiddelen voor de Gemeenteraadsverkiezingen gepresenteerd: de CDA-bakfiets, de CDA-Omafiets én de CDA-scooter.

Tevens vonden er deelsessies plaats over Inkomensbeleid en fiscaliteit, Duurzaamheid: Klimaat, Kopenhagen en Kansen; Woningmarkt. Parallel aan de deelsessies vond een programma voor nieuwe leden plaats. In de deelsessie over ontwikkelingssamenwerking werden de amendementen besproken die ingediend waren. Plenair werd het manifest uiteindelijk vastgesteld.

Dwars door het Congres heen liep de verkiezing van de nieuwe tweede vice-voorzitter. Door het terugtreden van Lianne Dekker was de functie vrijgekomen. Hans Klein Breteler en Ineke Giezeman gingen de strijd aan, waar Ineke Giezeman uiteindelijk als winnaar uitkwam. Minister-president Jan Peter Balkenende sloot zoals gebruikelijk het partijcongres af.

50+ Beurs 18 t/m 22 september

Zie politiek bestuur, CDA-Senioren.

CDA familiedag 26 september

De jaarlijks terugkerende familiedag vond dit jaar plaats op 26 september in Avonturenpak Hellendoorn in Hellendoorn. Een kleine 600 bezoekers brachten een avontuurlijke dag door in het park. Om 14.00 uur vond er een plenair deel plaats met speeches van partijvoorzitter Peter van Heeswijk en fractievoorzitter Pieter van Geel. De gehele dag door konden leden in discussie met ministers, staatssecretarissen en kamerleden in de speakerscorners. Mede dankzij het stralende weer was de CDAfamiliedag wederom een succes.

Madd 20 en 21 maart

Een kort overzicht van activiteiten die in het kader van Make a Difference Day zijn verricht: Gerda Verburg minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hielp mee op het Landgoed Linschoten, leden van het Haagse CDA, waaronder minister Piet Hein Donner van Sociale Zaken deden vrijwilligerswerk in een verpleeghuis in de Schilderswijk, CDA'ers in Wierden-Enter steken de handen uit de mouwen in Hoge Hexel waar door vrijwilligers een Kulturhaus wordt gebouwd, in het stadhuis van Enschede werden 24 gasten van de Zonnebloem rondgeleid in het stadhuis van Enschede.

Ledendag 21 november

Zie hoofdstuk ledenbinding.

CDA-luchtballon

Begin 2009 is de CDA-luchtballon (PH-CDA type Lindstrand L 160) aangeschaft. Hans Zoet, de ballonvaarder ingehuurd door het CDA, is eigenaar van het onderste deel van de ballon (mand, brander, cylinders etc.). De CDA-ballon heeft gevaren tijdens de ballonfestivals van Eindhoven, Amersfoort, Joure, Barneveld, Twente en Hardenberg. In Amersfoort en Joure is de ballon meerdere malen in de lucht geweest. Verder waren er tijdens de Europese Verkiezingen een aantal vrije vaarten. Ook na de Europese Verkiezingen zijn er vrije vaarten geweest. Twee afdelingen (Etten-Leur en Horst aan de Maas) hebben in september de CDA-ballon ingehuurd.

1.2. Jongerenmarketing

Het CDA werd bij de Tweede Kamerverkiezingen van november 2006 onder andere de grootste partij in de leeftijdscategorie van 18 tot 24 jaar. 1 op de 3 jongeren stemde in dat jaar op het CDA. Een dergelijke electorale winst is niet eerder voorgekomen in de geschiedenis van het CDA. Het CDA heeft de gunst van de jonge kiezer gekregen. Een belangrijke vervolgstap van de afgelopen jaren is hoe de jonge kiezer te binden aan de partij. Jonge leden zijn belangrijk voor de continuïteit en vitaliteit van de partij. Tevens fungeren jonge actievelingen ook als brug naar de belevingswereld van hun leeftijdsgenoten. Daarnaast dragen jonge leden bij aan de uitstraling en het draagvlak van de partij.

Een belangrijke vraag die automatisch op het CDA afkwam na de Tweede Kamerverkiezingen van 2006 is: hoe houden we de jongeren vast en hoe binden we de jongeren aan onze partij? Om invulling te kunnen geven aan deze vraag, heeft CDA onder leiding van de sector Communicatie een projectgroep Jongerenmarketing opgericht. Hierbij is een intensieve samenwerking bewerkstelligd met het CDJA.

Het eerste half jaar van 2007 heeft de projectgroep antwoord gezocht op de vraag hoe we de jongeren vast kunnen houden en binden aan de partij. Daarbij werd de groep ondersteund door Motivaction International. Dit bureau heeft eerder ondersteuning gegeven door het geven van inzicht in de waardepatronen van verschillen groepen Nederlanders met name ten aanzien van CDA stemmers, potentiële CDA stemmers en de CDA kernmilieus. Nadat we een goed beeld hadden verworven van de kiezersmarkt in de leeftijdscategorie van 18 tot 24 jaar en van 25 tot 31 jaar, zijn we gestart met het opzetten van marketingacties gericht op onze jonge target groups zoals het adverteren in studentkroegen, bij (christelijke) studentverenigingen en op universiteiten. Na deze fundering van plannenmakerij is de nadruk gelegd op de externiteit van de jongerenmarketing. Samen met het CDJA zijn meeloopdagen, master classes en business lunches georganiseerd. Daarnaast is er in 2008 een nieuw opleidingstraject ontworpen voor onze jonge leden, genaamd het Jong Leiderschapsprogramma. Het Steenkampinstituut en de afdeling HRM van het CDA hebben hier ook kundige ondersteuning gegeven. Dit traject is in 2009 zijn tweede jaar ingegaan. We hebben dus naast een nieuw reclametraject, ook ons eigen aanbod ververst, uitgebreid en beter afgestemd op de wens van de jonge leden. Een grote pre voor de jongeren is dat een lidmaatschap van onze partij bijdraagt aan hun zelfontplooiing.

Naast de speciale online, promotie en advertentiecampaagnes, zijn er binnen de algehele jongerenmarketing twee evenementen die extra aandacht verdienen. Allereerst de HBO/WO-introductiedagen. Deze dagen worden voor beginnende studenten georganiseerd door de studentsteden om hen zo kennis te laten maken met hun nieuwe stad. Voor ons als politieke

partij een kans om de jongeren op te zoeken en te betrekken bij het CDJA/CDA. Het CDJA en het CDA hebben groots uitgepakt in 2008 en in 2009 om de volle aandacht te trekken. Speciaal voor deze dagen hebben we het concept 'CDJA On Tour' ontwikkeld. Dit concept heeft zijn eigen huisstijl, folder- en reclamemateriaal om zo deze target group gericht aan te kunnen spreken. In beide jaren zijn er circa 12 introductiemarkten bezocht in de studentsteden van Nederland.

De Europese Verkiezingen van 2009 zijn aangegrepen om specifiek de jongeren te bereiken. Om de jongerenkandidaat Michiel Dijkman heen is een jongerencampagne bedacht, waarvoor een speciale huisstijl is ontworpen welke is afgestemd op de jongerendoelgroep. Tevens kenmerkte het materiaal zich door het aanbrengen van een regionaal tintje; op de posters stonden plaats- of provincienamen vermeld. Naast de posters, zijn er flyers, skins, voor Hyves en Twitter, gadgets ontwikkeld. Door heel Limburg hingen posters van Dijkman. Daarnaast hingen de posters in specifieke gedeelten van de studentsteden, waar veel jongeren komen. De campagne trok bijzonder veel persaandacht. In de laatste 35 dagen van de campagne is er vrijwel iedere dag persaandacht besteed aan Michiel Dijkman, van landelijk tot lokaal, van Tv tot internet. Hoogtepunt qua media-aandacht ontstond in de dag voor election day waarbij we de '11 cent-petitieactie' introduceerden. Het betrof een actie tegen de hoge sms-tarieven in Europa. In vijf landelijke dagbladen werd aandacht besteed aan deze actie, gevolgd door vermelding van het nieuwsbericht bij enkele tientallen internetsites. Daarnaast leverde deze actie een paar duizend handtekeningen op; de jongeren konden een petitie tekenen. De speciaal vormgegeven campagne trok ook aandacht van de vakpers. In het vakblad van de Bond Nederlandse Ontwerpers (BNO) genaamd 'Vormberichten', is de campagne afgebeeld en zo onder de aandacht gebracht bij specialisten.

De onderscheidende campagne leidde tot een weliswaar teleurstellend aantal voorkeurstemmen, maar was voor het imago van het CDA als partij van en voor jongeren van groot belang. De intensieve begeleiding vanuit het partijbureau zorgde ook voor structuur in de campagne. Wat het aantal kiezers betreft komt de vraag op wat er gebeurd zou zijn als de betreffende kandidaat in de eigen provincie niet tegen een provinciaal stemmenkanon was gezet.

Naast de introductiedagen doet het CDA verschillende carrièrebeurzen en -markten aan. Eén van de plekken om ambitieuze jongeren te ontmoeten en te werven voor de partij. In 2009 stonden we op de beurs 'Diversity Works'.

Opgemerkt dient te worden dat van de ruim 3.400 nieuwe leden in 2009, circa 40% is jonger dan 35 jaar is. De verjonging binnen het CDA lijkt te zijn ingezet. Overigens worden de andere doelgroepen, waaronder de oudere generatie, uiteraard niet vergeten door het CDA.

1.3. Ledenwerving en ledenbinding

Ledenwerving

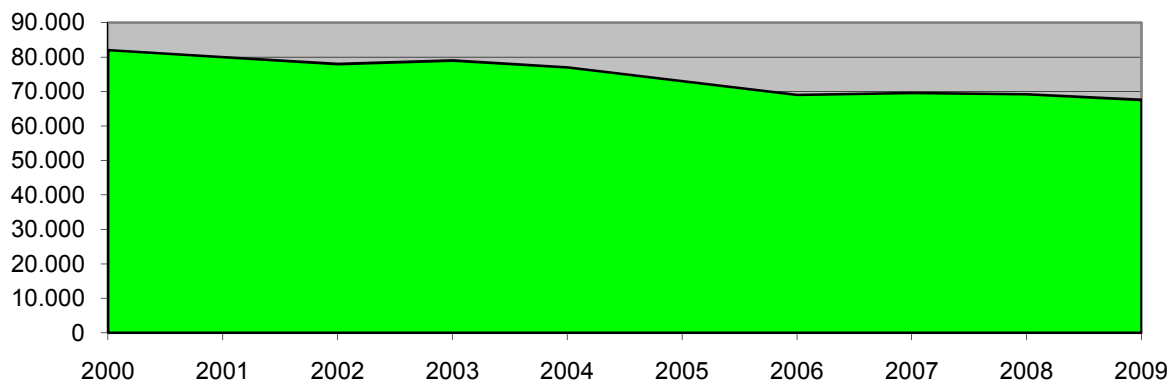
Ledenwerving werkt aan het werven van nieuwe leden op een zo effectief mogelijke manier. Onderstaand biedt een kort overzicht van werkzaamheden in 2009 op het gebied van ledenwerving. Een aantal werkzaamheden van het afgelopen jaar wordt in 2010 gecontinueerd.

Oude cijfers

In het jaar 2006 heeft het CDA een goede score behaald. Voor het eerst sinds jaren kon het CDA een toename van leden communiceren. Naast het jaar 2002, was dit het enige jaar dat het CDA is gegroeid qua ledental. De onderstaande grafiek visualiseert het ledental van het CDA sinds

2000. Voor de ledendalingen zijn diverse verklaringen te geven, maar het is met name de ontzuiling die ervoor zorgt dat steeds weer politieke partijen kampen met dalende ledentallen en het natuurlijke verloop. Ook leert onze ervaring dat er bij ledentallen sterk sprake is van contextuele afhankelijkheid, wat betekent dat het politieke klimaat enorm van invloed is op het ledental van een partij. De laatste jaren is het ledental redelijk stabiel.

Ledentallen CDA vanaf 2000

Nieuwe cijfers

Het CDA heeft in 2009 veel nieuwe leden geworven: 3.477 Het aantal nieuwe leden ligt daarmee behoorlijk hoger dan in andere jaren, met uitzonderingen dan van de landelijke verkiezingsjaren 2002 en 2006. Ruim 40 % van de nieuwe leden is jonger dan 35 jaar. De verjonging van het ledenbestand stijgt consequent door. Daarnaast verloor het CDA in 2009 3.987 leden, voornamelijk als gevolg van de vergrijzing (overlijden en ziekte). Per 1 januari 2010 heeft het CDA nu 67.592 leden en blijft daarmee verreweg de grootste politieke partij van het land.

Succesvolle ledenwerfacties

In 2009 is wederom gekozen om het accent qua ledenwerving op afdelings-, regionaal en provinciaal niveau te leggen. Een concreet resultaat uit deze beslissing zijn de 'ledenwerfcampagnes nieuwe stijl'. Een korte beschrijving van deze campagne kan worden weergegeven door te melden dat afdelingen hun leden vragen om adressen door te geven van mensen die geïnteresseerd zijn in het CDA. Deze adressen worden vervolgens bezocht door speciaal samengestelde wervingsteams. Sleutel tot succes is het persoonlijk contact met de mensen uit 'je eigen wijk'. Resultaten laten zien dat deze methode succesvol is. Zo heeft bijvoorbeeld de provincie Brabant in 2009 veel nieuwe leden geworven. De provincie werd tijdens hun campagne intensief ondersteund door iemand van ledenwerving.

Eind 2007 is een ledenwerf toolkit ontworpen waarin bovengenoemde campagne van A tot Z staat beschreven. Deze toolkit is in 2009 verder uitgebreid. De toolkit is voorzien van verschillende ledenwerfkaarten, tasjes en voorbeeldbrieven. Afdelingen kunnen deze toolkit gratis bestellen via de webwinkel.

In 2009 is deze ledenwerfmethode gecontinueerd. Ondanks dat de afdelingen nu zelf een ledenwerfcampagne nieuwe stijl kunnen organiseren, blijft de medewerker ledenwerving actief betrokken bij de campagnes via het verstrekken van advies, het delen van kennis en het

aanleveren van materialen. Op deze manier blijft het partijbureau zichzelf beschikbaar stellen als service ondersteunende spin in het web.

Verdere afdelingsondersteunende werkzaamheden

Naast de ledenwerfcampagnes nieuwe stijl, organiseerde de medewerker ledenwerving in 2009 wederom de lid-werft-lid-wedstrijd. Het lid dat de meeste nieuwe leden werft, wordt uitgeroepen tot ledenwerver van het jaar en krijgt hiervoor zelf een financiële beloning en hij/zij mag een bedrag weggeven aan een goed doel. Ook de nummers twee en drie worden beloond. De winnaar van 2009 had 29 nieuwe leden geworven.

10 euro bonuscampagne

Afdelingen ontvingen voor ieder nieuw geworven lid in de maanden mei en november een extra bonus van 10 euro. Dit maakte leden werven aantrekkelijker voor afdelingen en werkte stimulerend.

Ledenwerfwedstrijd 2009

Ook konden de afdelingen weer meedoen aan de ledenwerfwedstrijd 2009. De afdeling die aan het eind van het jaar de meeste leden heeft geworven, wint daarmee 1.000 euro. Ook de nummers twee en drie winnen een mooi geldbedrag. Ook deze actie werkt stimulerend voor de afdelingen.

Reclame-uitingen

In 2009 is gekozen om tijdens de Europese verkiezingen te adverteren in Trouw. Voor alle afdelingen is een ledenwerfadvertentie gemaakt die afdelingen direct konden plaatsen. Zij konden daarvoor subsidie aanvragen. Tevens is er 4 keer in de Startkrant een advertentie geplaatst en zijn er advertenties geplaatst in het Friesch Dagblad, in NRC Next die tijdens Lowlands gratis is verspreid, de Presentkrant en in het couponboekje Proficiat. Aanwezig blijven, zichtbaar zijn en herhaling creëren in je advertentiebeleid draagt bij aan de attentiewaarde van het merk CDA.

Ledenwerfkaarten

De succesvolle ledenwerfkaart waarin het proeflidmaatschap wordt aangeprezen, is geheel vernieuwd in 2009. Alle nieuwe leden die lid worden via deze kaart maken kans op een gratis vaart met onze luchtballon.

Ook de kaart voor het meerpersoonslidmaatschap is in 2009 gerestyled. Hiermee kunnen partners en/of huisgenoten van een lid voor een voordelig tarief van 24 euro per jaar lid worden.

Aandacht in CDA.nl – Het Tijdschrift

In alle zes edities van CDA.nl – Het Tijdschrift heeft de medewerker ledenwerving aandacht besteed aan ledenwerving.

Consulenten

De verenigingsconsulenten zijn ook in 2009 ingezet om afdelingen te motiveren op het gebied van ledenwerving en –binding.

Gratis-lid-actie

De succesvolle gratis lid-actie van vorig jaar is wederom in het najaar van 2009 ingezet. Maar liefst ruim 400 mensen zijn gratis lid geworden van het CDA. Het betreft hier een kennismaking met de partij van maximaal 6 maanden, zij hebben geen stemrecht. In het voorjaar van 2010 worden deze mensen telefonisch benaderd door het CDA om hun gratis lidmaatschap om te zetten in een betaald lidmaatschap.

Ledenwerving via kader

In april 2009 is er een update gemaakt van De brochure 'Helpt u ook mee?'. Deze brochure is via Bestuursforum bij alle kaderleden terecht gekomen en bevat tips en informatie voor kaderleden om nieuwe leden mee te werven.

Telefonisch ledenwerven

In 2009 is verder gegaan met het telefonisch ledenwerven met Kalff en de Jager. Het doel van de campagne is om voor het CDA leden en donateurs te werven door telefonisch consumenten te benaderen die via internet hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn in het CDA. Dit is op basis van 'no cure, no pay'. Dit was in 2009 dermate succesvol dat is besloten om dit in 2010 te continueren.

In totaal zijn er in 2009 212 leden geworven via deze methode.

Direct mailing

Om adressen te genereren van potentiële leden is in 2009 ervoor gekozen om deel te nemen aan twee vragenlijsten via www.sspenquete.nl en via www.watgelooftu.nl. Deze twee enquêtes hebben in totaal ruim 400 leads opgeleverd. Deze mensen hebben een wervende brief ontvangen met daarbij informatiemateriaal over het CDA.

Jan Peter Balkenende pop

Eind 2009 hebben alle steunpunten één of meerdere (gerelateerd naar aantal afdelingen) Jan Peter Balkenende-poppen ontvangen. Deze poppen kunnen de steunpunten uitlenen aan hun afdelingen. De JPB-pop is een uitstekend middel om tijdens een actie makkelijker in gesprek te raken met mensen. En persoonlijk contact is de beste manier om leden te werven.

Ledenbinding

Deelsessie nieuwe leden Partijcongres

Tijdens de Partijcongressen is een deelsessie voor nieuwe leden georganiseerd. Nieuwe leden kregen gelegenheid vragen te stellen aan een panel van drie Tweede Kamerleden. Nieuwe leden kregen daarnaast een lunch aangeboden én de mogelijkheid om tijdens het plenaire middagprogramma tussen de Tweede Kamerleden op een van de voorste rijen te zitten.

Communicatieve ondersteuning ledenadministratie

Voor de ledenadministratie zijn onder meer de volgende zaken verzorgd: brieven voor en samenstelling van het welkomstpakket en brieven voor opzeggers (en deels verzending).

Behouden proefleden 2008

In maart 2009 zijn alle proefleden die niet gereageerd hadden op de vraag of zij lid wilden blijven door een extern callcenter (Bel & Tell te Den Haag) gebeld. Dit had een zeer goed resultaat: bijna

50% van de benaderde proefleden heeft het lidmaatschap voortgezet. Normaal is de respons ongeveer 30%.

Benaderen opzeggers zonder reden

In het eerste half jaar van 2009 zijn opzeggers zonder reden nagebeld door een extern callcenter (Bel & Tell te Den Haag). Hiermee wilden wij meer inzicht krijgen in de opzegredenen van deze leden. Uit de resultaten bleek dat ze redenen niet verschillen van de leden die met reden opzeggen. Om die reden is deze nabelactie in de zomer van 2009 stopgezet.

Communicatieve ondersteuning bij contributie-inning

Ledenbinding biedt ondersteuning aan de sector Financiën en Interne Organisatie bij het innen van de contributie. Hiertoe behoren de brieven aan de leden bij de acceptgirokaarten (en herinneringen), een ledenfolder over de contributie, alsmede de interne communicatie (o.m. Q&A's t.b.v. de medewerkers die de telefoontjes moeten opvangen).

Materialen

- Kerstkaart. Landelijk is een kerstkaart ontwikkeld voor gemeentelijke afdelingen. Op de voor- en achterzijde van de kaart staat het CDA-logo afgedrukt. Afdelingen konden de kerstkaart gratis bestellen.
- Toolkit ledenbinding: Sterktekaarten. Landelijk zijn twee sterktekaarten ontwikkeld voor gemeentelijke afdelingen. Op de kaart staat het CDA-logo afgedrukt. Er zijn twee varianten ontwikkeld: een met 'sterkte' en een meer geschikt als condoléance. Afdelingen kunnen de kaarten gratis bestellen.
- Toolkit ledenbinding: Felicitatiekaarten. Landelijk is een felicitatiekaart ontwikkeld voor gemeentelijke afdelingen. De kaart is gratis voor gemeentelijke afdelingen.
- Toolkit ledenbinding: "Hoera, een nieuw lid! En nu?". Een brochure met tips voor gemeentelijke afdelingen voor het betrekken van nieuwe leden bij de afdeling. De brochure maakt deel uit van de toolkit ledenbinding en is gratis beschikbaar voor gemeentelijke afdelingen.
- Toolkit ledenbinding: '10 tips voor ledenbinding'. Een brochure met tips voor gemeentelijke afdelingen voor het betrekken en behouden van hun leden bij de afdeling. De brochure is een herdruk van de brochure uit 2003, maakt deel uit van de toolkit ledenbinding is gratis beschikbaar voor gemeentelijke afdelingen.

Ledenkamer

Sinds juni 2008 is de Ledenkamer het digitale platform voor CDA-leden. Doelstellingen van dit ledennetwerk zijn:

- contact tussen leden onderling vergroten
- de politieke discussie op gang helpen
- de brug slaan tussen leden en politiek (2-richtingsverkeer)
- betrokkenheid leden bij partij vergroten

Ledenbinding is verantwoordelijk voor het beheer van het netwerk.

Ledendag

Op zaterdag 21 november 2009 vond de tweede CDA Ledendag plaats in de Tweede Kamer. De fractie ontving zo'n 800 leden. Zij konden deelnemen aan workshops over 'debatteren', 'campagnevoeren' of 'CDA-gedachtegoed'. Tweede Kamerleden leidden groepen leden rond in de Tweede Kamer. Tot slot was er in de Statenpassage gelegenheid om Kamerleden en bewindspersonen te ontmoeten en te spreken.

2. Cluster redactie en media

2.1. Pers- en publieksvoorlichting

Publieksvoorlichting

Zendtijd Politiek partijen

Eén van de kernactiviteiten van de pers/publieksvoorlichting is de verzorging van de Zendtijd voor Politieke Partijen (ZPP).

Radio

Tweewekelijks verzorgde pers- en publieksvoorlichting in het kader van de ZPP een radio-uitzending van tien minuten voor de zender Radio 5.

Voor 2009 kwam dat – concreet – neer op drieëntwintig reguliere uitzendingen van elk tien minuten. De uitzendingen staan altijd in het teken van de politieke actualiteit. Door de lengte van de uitzending is het mogelijk om dieper op een actueel onderwerp in te gaan. Hiervoor benaderen we ministers, staatssecretarissen, Kamerleden, Europarlementariërs en burgers.

De onderwerpen betroffen de beleidsterreinen van ministers en staatssecretarissen. Zo werkten achtereenvolgens mee: Jan Peter Balkenende, Maxime Verhagen, Piet Hein Donner, Ab Klink, Gerda Verburg, Maria van der Hoeven, Camiel Eurlings, Jan Kees de Jager, Jack de Vries, Marja van Bijsterveldt en Ank Bijleveld.

Ook de fractievoorzitters van Tweede – en Eerste Kamer: Pieter van Geel en Jos Werner gaven hun visie op actuele politieke ontwikkelingen. Daarnaast de Tweede Kamerleden: Sybrand van Haersma Buma, Frans de Nerée tot Babberich, Wim van de Camp, Joop Atsma, Henk Jan Ormel en Mirjam Sterk. Corien Wortmann vertegenwoordigde het Europees Parlement samen met Maxime Verhagen in een uitzending over buitenlands beleid. Piet Bukman (voorzitter Commissie Buitenland) gaf als voorzitter van de programmissie tekst en uitleg over de belangrijkste onderdelen van het Europese verkiezingsprogramma 'Kracht en Ambitie'. Partijvoorzitter Peter van Heeswijk nam ook twee uitzendingen voor zijn rekening.

In de periode van 9 mei t/m 4 juni was er extra zendtijd in het kader van de Europese Verkiezingen.

Tien keer 1 minuut op de zenders Radio 1, Radio 2, Radio 3FM, Radio 4, en Radio 6. Lijsttrekker Wim van de Camp sprak hiervoor verschillende teksten in.

Steeds blijkt een vrij vaste groep luisteraars de uitzendingen te volgen, volgens de Dienst Luistercijfers naar schatting 60.000. Ook is er een vrij vaste respons.

Televisie

In 2009 verzorgde de pers- en publieksvoorlichting vijfendertig televisie-uitzendingen van elk drie minuten voor de zenders Nederland 1 en Nederland 2. Hiervoor werden zeven verschillende uitzendingen geproduceerd. Drie uitzendingen met Wim van de Camp e.a. over Europa. Premier

Balkenende verleende zijn medewerking aan een uitzendingen over de economische crisis en over de toekomst van Nederland en uiteraard de verkiezingsspot met Wim van de Camp.

Kijkcijfers van de Dienst Kijk- en Luisteronderzoek laten zien dat per uitzending circa 500.000 kijkers de uitzendingen van politieke partijen volgen. Afhankelijk van het tijdstip van uitzending kunnen de cijfers ook wat lager of hoger liggen.

Audio en/of visuele projecten

Regionale Televisiezenders

In het kader van de Europese verkiezingen zijn er van een groot aantal kandidaten voor het Europees Parlement ook korte commercials van 20 a 30 seconden voor de regionale televisiezenders geproduceerd.

Regionale radiozenders

Voor de regionale radiozenders zijn van een aantal kandidaten voor het Europees Parlement radiospotjes van 20 a 30 seconden geproduceerd.

Gemeentelijke herindelingsverkiezingen 18 november 2009

Ter ondersteuning van de lijsttrekkers bij de gemeentelijke herindelingsverkiezingen zijn tien televisiecommercials geproduceerd. Het ging hierbij om de nieuwe gemeenten: Zuidplas, Oldambt, Peel en Maas, Horst aan de Maas en Venray.

Radiocommercials gemeentelijke herindelingsverkiezingen

Voor de lijsttrekkers gemeentelijke herindelingsverkiezingen radiospotjes voor de regionale radiozenders geproduceerd.

Project achtergrondwanden CDA Congressen 21 maart en 31 oktober 2009

Hiervoor zijn weer een aantal nieuwe wanden geproduceerd ter ondersteuning bij de speeches van Jan Peter Balkenende, Pieter van Geel, Wim van de Camp, Peter van Heeswijk en ter ondersteuning bij het interview met de lijsttrekkers gemeentelijke herindelingsverkiezingen, het verkiezingsprogramma, het Wilhelmus en het Meditatief moment.

Compilatie commercials lijsttrekkers gemeentelijke herindelingsverkiezingen.

Voor het Congres van 31 oktober is van de commercials van de lijsttrekkers van de gemeentelijke herindelingsverkiezingen een compilatie gemaakt.

Publieksvoorlichting

Het jaar 2009 is voor de publieksvoorlichting een intensief jaar geweest. De publieksvoorlichting heeft in 2009 per e-mail vele publieksreacties opgevangen.

Vragen over actuele landelijke politiek of over CDA Standpunten werden ter beantwoording naar de Publieksvoorlichting van de CDA Tweede Kamerfractie doorgestuurd. De Publieksvoorlichting van het Partijbureau beantwoordde vragen over partijzaken als congres, uitgangspunten, lidmaatschap en het verkiezingsprogramma en alles wat met de Europese verkiezingen te maken had. Verder werden veel verzoeken voor informatie over het CDA voor schoolopdrachten, scripties en afstudeeronderzoeken afgehandeld. Daarnaast kwamen ook nog vele telefonische reacties over allerlei onderwerpen binnen.

Persvoorlichting 2009

Het jaar 2009 stond voor wat betreft de Persvoorlichting voornamelijk in het teken van de partijcongressen, de Europese verkiezingen, de gemeentelijke herindelingsverkiezingen en de Gemeenteraadsverkiezingen 2010. Tevens startte het CDA de voorbereidingen van Eerste- en Tweede Kamerverkiezingen 2011 en werden de voorzitters van Programcommissies en Adviescommissies benoemd.

Europese Verkiezingen 4 juni 2009

Presentatie Concept Europees Verkiezingsprogramma in Nieuwspoor, Den Haag met reacties van lijsttrekker Wim van de Camp en partijvoorzitter Peter van Heeswijk.

In het kader van de Europese verkiezingen waren er vele bijeenkomsten over alles wat met Europa

te maken had. Onder meer de Internationale Europadag met Wim van de Camp, Jean-Luc Dehaene, Maxime Verhagen, Peter van Heeswijk en Lambert van Nistelrooij. De dag in de grensomgeving van Baarle Nassau, werd in samenwerking met CD&V georganiseerd.

Partijcongressen

Traditioneel is de aandacht van de media voor de partijcongressen groot. Het Voorjaarscongres op 21 maart stond in het teken van de Europese verkiezingen. Het Najaarscongres op 31 oktober stond vrijwel geheel in het teken van de Gemeenteraadsverkiezingen 2010.

Ook werd er aandacht besteed aan de gemeentelijke herindelingsverkiezingen van 18 november 2009.

Presentatie rapporten Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Persvoorlichting begeleidde in communicatieopzicht de presentatie van een aantal rapporten van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. De rapporten leidden regelmatig tot veel media-aandacht, ook in radio en televisieprogramma's.

Publiciteit werkbezoeken en toespraken partijvoorzitter Van Heeswijk

Ook in 2009 trok partijvoorzitter Van Heeswijk veelvuldig het land in, voor werkbezoeken en spreekbeurten in de regio. Deze bijeenkomsten werden met name onder de aandacht gebracht van lokale en regionale media die veel aandacht besteedden aan de optredens van de partijvoorzitter.

Ledendebat 'Ambitie en Appèltour'

De Ambitie en Appèltour had als doel met leden in debat te gaan over de maatregelen van het kabinet om de financiële en economische crisis aan te pakken. In alle provincies werden in korte tijd bijeenkomsten of werkbezoeken georganiseerd. Tal van bewindspersonen, fractievoorzitter Van Geel en andere Tweede Kamerleden hebben de maatregelen toegelicht en vele vragen beantwoord.

Partijvoorzitter Van Heeswijk leidde de bijeenkomsten door alle provincies. Gedurende deze debatbijeenkomsten werd met name door de regionale pers en vakmedia veel aandacht aan deze bijeenkomsten besteed.

Schmelzerlezing 7 april in Den Haag

De Saarlandse premier Peter Muller en oud-partijvoorzitter Marnix van Rij spraken tijdens de negende Schmelzerlezing over 'Het elan van Europa' De bijeenkomst leidde tot veel media-aandacht, van zowel parlementaire als vakmedia.

Publiciteitsagenda

Ook in 2009 verscheen er, met uitzondering van de recesperioden, wekelijks een publiciteitsagenda met de optredens en activiteiten van bewindspersonen, partijvoorzitter, Kamerleden en Europarlementariërs. De media stellen deze agenda zeer op prijs en maken er veelvuldig gebruik van.

2.2. Redactie

De redactie is verantwoordelijk voor het ledenblad *CDA.nl – het tijdschrift*, de (eind)redactie van de overige CDA-uitgaven, het adviseren over middelen, de vormgeving en internet.

Het cluster bestond in 2009 uit: Mirella Roor, Rebekka Muller, Marjolijn van der Stel, Merel van Fessem, Harry Breugom en Armand Boets. Het zwangerschapsverlof van Rebekka Muller werd opgevuld door Hanneke van Os. Na het verlof van Rebekka is Hanneke regelmatig als freelancer ingehuurd.

Lilian Madern liep van september 2009 t/m januari 2010 stage bij de sector communicatie.

Schrijven op B1-niveau

In het voorjaar van 2009 heeft Marjolijn van der Stel een intern opleidingstraject georganiseerd over schrijven op B1-niveau. Dit is het taalniveau dat 95 procent van de Nederlanders in elk geval beheerst. De cursus werd gevolgd door medewerkers van het partijbureau en de Tweede Kamerfractie. De cursus werd verzorgd door Bureau Taal.

Vlak voor de zomer was er een bijeenkomst voor alle medewerkers waar het belang van B1 werd toegelicht.

CDA.nl – het tijdschrift

In 2009 zijn er vijf reguliere nummers van *CDA.nl – het tijdschrift* verschenen. Het eerste nummer van het jaar is door personele omstandigheden vervangen door een “Blik op”.

1. “Blik op”
2. April 2009: themanummer over “Grote steden” met als gasthoofdredacteur Leonard Geluk.
3. Mei 2009: themanummer over de Europese verkiezingen met als gasthoofdredacteur Wim van de Camp.
4. September 2009: themanummer over “Veiligheid” met als gasthoofdredacteur Ernst Hirsch Ballin.
5. December 2009: themanummer over “Vrede”.

De redactie van *CDA.nl* wordt gevormd door het hoofd communicatie, die hoofdredacteur is, een eindredacteur, twee grafisch vormgevers, een vertegenwoordiger van de sector politiek-bestuur, een voorlichter van de Tweede Kamerfractie en een externe redactie die bestaat uit vrijwilligers. Een deel van de redacteuren levert regelmatig een bijdrage aan het tijdschrift, een ander deel niet of nauwelijks. Dit blijft een punt van zorg.

Met het tweede nummer van het blad werd een “Blik op Europa” meegestuurd. Net als in voorgaande jaren zijn er provinciale katernen met *CDA.nl* meegestuurd.

Europese verkiezingen

De redactie heeft al het beeldmateriaal voor de Europese verkiezingen ontworpen. De diverse persoonlijke folders zijn gemaakt onder begeleiding van de eindredacteur.

Teksten website

Het hele jaar door is er content verzorgd voor de sites www.cda.nl en www.cdavandaag.nl. Voor het schrijven van teksten voor www.cdavandaag.nl is van april tot en met september Alie Dijkslag ingehuurd. Zij schreef op freelance basis teksten voor deze site.

Overige publicaties

Hieronder een greep uit het overige werk van de redactie.

- Ledenzorgpakket
- Luchtballoncertificaat
- Producten rondom de Lokaal Appel Tour
- Diverse rapporten
- Banner luchtballon
- CDA Talentenprogramma
- Certificaten voor het SI
- Diverse materialen voor het SI
- Materiaal voor de herindelingsverkiezingen
- HRM-folder
- Congresboekjes
- Handboek campagne deel 1, 2 en 3
- Schmelzerlezing
- Contributiefolder 2009
- Uitnodiging BSV

2.3. Internet

Nieuwe website – project loopt sinds augustus 2009 (livegang begin 2010)

Campagne Europese verkiezingen en campagnesite europa2009

Opbouw 25 kandidaten sites EU-verkiezingen

Ontwikkeling 25 Flash banners voor kandidaten

Ontwikkeling website Blauwe Krokodil (EU verkiezingen)

motorvaneuropa.nl

cdavandaag.nl iPhone-applicatie

Verscheidene projecten rond EU lijsttrekker Wim van de Camp

Begeleiding stagiair tijdens EU-verkiezingen

Organisatie live-chat Minister President

Optimalisatieproject destijds huidige website

Helpdesk support voor CDA afdelingen

Ondersteuning website Wetenschappelijk Instituut

Cursus tekstschrijven op B1 niveau

Beknopte Engelstalige website

Begeleiding vernieuwingen Maatschappelijke Vernieuwers (CDA WI)

Opmaken en versturen wekelijkse ledennieuwsbrieven

Ontwikkeling en content management CDAVandaag.nl

Onderzoek en implementatie Google AdWords
 Doorvoering Zoekmachine optimalisatie
 Traject herinstallatie webservers bij hostingpartij
 Ondersteuning call-ict (interne technische helpdesk) en server-backups
 Onderzoek en realisatie drempelvrij website richtlijnen
 Individuele trainingen voor CDA afdelingen
 Opbouw social media Wim van de Camp (facebook, LinkedIn, Flickr)
 Onderhoud aan hyve Minister President
 Verder algemeen onderhoud, beheer, beeldbewerking, videobewerking en content management op de website.

Europese Campagne 2009

Op 4 juni 2009 vonden de Verkiezingen voor het Europees Parlement plaats. Onderstaand een overzicht van de uitslag.

De uitslag

Lijst	Partij	Zetels		Percentage	
		2009	2004	2009	2004
1	CDA	5	7	20,1	-24,4
14	PVV	4	-	17	-
2	PvdA	3	7	12	-23,6
3	VVD	3	4	11,4	-13,2
4	Groen Links	3	2	8,9	-7,4
5	SP	2	2	7,1	-7
6	ChristenUnie/SGP	2	2	6,8	-5,9
7	D66	3	1	11,3	-4,2
Totaal:		25	27	100	-100

Opvallend aan de uitslag waren de vele stemmen die op individuele kandidaten van het CDA werden uitgebracht. In het EP werden namens het CDA alleen kandidaten uiteindelijk gekozen die over voorkeurstemmen beschikten, te weten de nr. 1,2,4,5 en 25. De kandidaat nr. 3 (Maria Martens) werd zelfs met bijna 200% van het aantal benodigde voorkeurstemmen niet gekozen.

In Europees perspectief

EVP heeft procentueel gezien iets ingeleverd maar blijft met 263 zetels de grootste fractie in het EP. De positie van de EVP is versterkt omdat de afstand met de PES is gegroeid (verschil van 102 zetels; daarvoor 73). De EVP boekte goede scores in FRA (MP +13), POL (Civic Platform +13) en ITA (Partido della Liberta +10). De EVP leed verlies in DUI (CDU/CSU -7) en GRIE (-4). Het grootste verlies vloeit voort uit het vertrek van de Britse en Tsjechische conservatieven die in het oude EP respectievelijk 27 en 12 zetels hadden.

Soort campagne

Het was een campagne met nadrukkelijke inzet van de bewindspersonen om lijsttrekker Wim van de Camp en zijn team te ondersteunen.

Het was een intensieve regionale en doelgroepen campagne. Bewust is ervoor gekozen om elke kandidaat zijn/haar eigen drukwerk te laten vervaardigen, om de regionale campagne te ondersteunen. Gezien de vele kandidaten die over behoorlijke aantallen voorkeurstemmen beschikken kan geconcludeerd worden dat er op regionaal niveau fors campagne is gevoerd. Het effect van de doelgroepencampagnes is wisselend: die richting Antillianen en Agrariërs waren succesvol. De jongerencampagne heeft daarentegen relatief weinig stemmen opgeleverd, ook al was deze opvallend en intensief.

Het was een campagne met een heldere kernboodschap.

Gekozen is voor de kernboodschap: werken aan zekerheid. In een onzekere tijd hebben mensen behoefte aan zekerheid. Geconstateerd mag worden dat het uitdragen van deze boodschap niet altijd gelukt is. In de publieke opinie ging het vooral om de vraag: ben je voor of tegen Europa. Voor het CDA was dit een moeilijke keuze, omdat een eenvoudig voor of tegen niet te geven is. Het CDA is pro-europees maar durft ook kanttekeningen te zetten bij bijv. regeldruk, kosten etc. en een onderscheid te maken tussen datgene wat Europa wel dient te doen en wat niet.

Ondersteuning kandidaten:

- eigen drukwerk
- eigen radio- en tvspot
- eigen website
- mediabegeleiding
- inhoudelijke ondersteuning dmv factsheets, concurrentie-analyse, mediawatch
- ondersteuning door bewindslieden bij diverse regionale activiteiten

Materialen

Strooimateriaal

Via de provinciale afdelingen ontvingen alle gemeentelijke afdelingen een klein pakket met strooigoed gratis. Het pakket bestond uit:

Balpenen:	1 eenheid
Ballonnen:	1 eenheid
Ballonstokjes:	2 eenheden
Memoblokjes zelfklevend	1 eenheid
Sluitzegels	1 eenheid
Snoepjes	1 eenheid
Speldje 3 vlaggen	2 eenheden

Overige materialen konden tegen betaling worden bijbesteld in de webwinkel.

Via de website van het CDA konden belangstellenden, scholen en bibliotheken infopakketten aanvragen. Deze werden vanuit de webwinkel verstuurd.

Drukwerk

Het drukwerk werd gratis ter beschikking gesteld aan de gemeentelijke afdelingen. De kosten werden gedragen door het landelijk bureau en de kandidaten.

Dit drukwerk betrof gepersonaliseerde raamaffiches, bordaffiches, folders, ansichtkaarten, visitekaartjes en billboards. Zij ontvingen dit gratis materiaal via de provinciale afdelingen.

Neutraal drukwerk of drukwerk van de lijsttrekker was gratis na te bestellen via de webwinkel.

Regionale kandidaten

Tijdens de verkiezingen werd een campagne met regionale kandidaten gevoerd. Dit betekende dat er voor de kandidaten de mogelijkheid bestond gepersonaliseerd materiaal te bestellen.

De kostenverdeling was als volgt:

De provinciale afdelingen/kandidaten betaalden de plaatkosten, DTP-kosten, het landelijk bureau de drukkosten.

Evenementen:

Manifestaties

In het kader van de verkiezingen werden vanuit het landelijk bureau, ism de provincies en kandidaten een aantal regionale bijeenkomsten georganiseerd. Op elke manifestatie waren de lijsttrekker, een bewindspersoon en bij een aantal bijeenkomsten de premier aanwezig.

Zaterdag 9 mei:

start van de campagne in Brabant, omgeving Baarle Nassau. Begin van de avond maakte de CDA-ballon haar eerste officiële vaart.

Zaterdag 16 mei:

Op het TT-circuit in Assen, waar de premier een aantal rondjes over de baan reed met een elektrische Lotus en Wim van de Camp er op zijn motor achteraan reed.

Maandag 18 mei:

AZ-stadion, Alkmaar

Zaterdag 23 mei:

stadion RBC Roosendaal, Roosendaal

Maandag 25 mei:

Scholengemeenschap Reggesteyn, Nijverdal, 19.30-21.30 uur

Zaterdag 30 mei:

Kampen, fietstocht, start rond 09.30 uur

Een tocht van ca. 70 kilometer die start en eindigt in Kampen. Onderweg werden de plaatsen Zwolle, Elburg en Dronten aangedaan.

Woensdag 3 juni:

Themapark de Westlandse druif in Monster

Donderdag 4 juni:

Laatste-dag campagneactiviteiten verspreid over het land

Overdag motortocht door Utrecht en Zuid Holland, met Wim van de Camp aan kop.

De uitslagenavond vond plaats in het Atrium van het Stadhuis in Den Haag, gezamenlijk met de NOS en de andere partijen.

Luchtballon

Sinds mei 2009 beschikte het CDA over een eigen luchtballon, die op 9 mei, bij de start van de Europese campagne zijn eerste officiële vaart maakte.

Nadien is de luchtballon bij diverse manifestaties ingezet en heeft de ballon aan een aantal ballonfestivals meegedaan. De inzet van de ballon leverde heel veel free-publicity in landelijke en regionale media op.

Ad-hoc-acties

Op vele momenten zijn kleine zichtbaarheidsacties verbonden aan bijvoorbeeld politieke uitspraken.

Te denken valt aan:

- Uitdelen 2000-eurocheques door kamerleden (incl. grote cheque)
- Oplaten van ballonnen met kaartje om kiezers te wijzen op de mogelijkheid anderen te machtigen voor jou te gaan stemmen als je zelf niet in de gelegenheid bent om te stemmen (incl. grote cheque)
- Tuk-tuk actie op 4 juni, om mensen naar de stembussen te vervoeren
- Motortocht door Utrecht en Zuid Holland op 4 juni, om mensen op te roepen te gaan stemmen.
- Luchtballon boven Pinkpop

Onlinecampagne:

De onlinecampagne had als doelstellingen:

- Bijkleuren imago CDA
- Resultaten CDA(-ers) zichtbaar maken
- Betrokkenheid vergroten
- Get Out the Vote
- Grassroots
- Kernthema's claimen

Aanpak onlinecampagne

De online campagne is gevoerd met gebruikmaking van zowel de eigen it staf (Harry Breugom en Armand Boets), overige medewerkers (Merel van Fessem (CDA TV/ CDA VD), Andy Stolker (social networks) en Arjen Klijs (stagiair t.b.v. Europa2009.nl, Tijs Prinsen (stagiair t.b.v. CDA TV/ CDA VD) als op deelterreinen een aantal externe partijen (o.a. Studio Piraat, Circle Soft en Alie Dijkslag) vanwege bepaalde kennis of expertise of het ontbreken van voldoende interne capaciteit.

Campagnesite

Er was speciaal voor de Europese Verkiezingen een campagnesite gemaakt. Tevens kregen de kandidaten een eigen website.

Themasites

Naast de algemene campagnesite waren er ook nog een aantal themasites:

MotorvanEuropa.nl

Site rondom motor imago Wim van de Camp. Valt in categorie fun. Nog geen inzicht in bezoekersaantallen. Participatie met inzenden foto's van supporters liep redelijk, 60 deelnemers.

Motorspel als online game bleek te moeilijk maar werd best vaak gespeeld en mensen lieten ook emailadressen achter. Heeft zeker bijgedragen aan positieve, aabare imago lijsttrekker.

Blauwe Krokodil.nl (ondernemers)

Site met als doel het claimen van het thema regeldruk en het tegengaan daarvan door het CDA. Site kreeg bij lancering en daarna veel aandacht van de relevante (VNO-NCW etc.) stakeholders en media en was daardoor erg zichtbaar. Ook ondernemerskandidaat Winand Quadvlieg kreeg goede mogelijkheid tot profilering. Of dit thema ook bij de uiteindelijke beslissing over de kiezersgunst een grote rol heeft gespeeld is de vraag.

Europa2009.nl (jongeren)

De site is opgezet als jongerenplatform om jongeren te betrekken bij Europa en de Europese Verkiezingen. Trigger was de videochat met MP Balkenende, zie verderop. In totaal zijn er 25.000 pagina's bekeken met 120.000 hits en zo'n 2.500 bezoekers. Veel bezoek en media-aandacht voor de site dankzij videochat.

11cent.nl (jongeren)

In samenwerking met jongerencampagne opgezette actiesite rondom sms tarieven problematiek Europa / NL. Doel was om naamsbekendheid in cruciale, laatste fase te creëren voor jongerenkandidaat CDA, Michiel Dijkman. Veel media aandacht (Novum, Spits, Internet, vakmedia) en veel participatie jongeren, ruim 1000 steunverklaringen met handtekening via email, 50 ontvangen smsjes. Doel echter niet voldoende gerealiseerd waarschijnlijk door grote afstand tussen jongeren en Europese politiek.

Social Media

Twitter

De lijsttrekker, Wim van de Camp, is vanaf het partijcongres op 21 maart 2009 gestart met het gebruik van Twitter. Hij was al snel de populairste, twitterende EP lijsttrekker zowel in aantal tweets als in followers. Op het hoogste punt had de Twitter van Wim ruim 2800 followers, door een technisch mankement raakte hij er bijna de helft op een dag kwijt. Nu staat hij weer op bijna 1.800.

En Wim gaat fanatiek door, ook na 4 juni: Tweet van 17 juni 2009, omstreeks 22.00: "Het was een heel stevig dagje, fractievergadering, appartement zoeken en gevonden, radiodiscussie, gesprekken met nieuwe medewerkers "

Hyves

Het Hyves profiel van Wim werd regelmatig onderhouden. Andy Stolker zorgde ervoor dat nieuwe mensen werden uitgenodigd.

Flickr

Gedurende de campagne werden er foto's geplaatst van de "campaign trail". Zo ontstond een levendig beeld van de campagne activiteiten als de ballonvlucht, motortours en bedrijfsbezoeken. Ook kwamen er foto's uit het land binnen, o.a..afdelingen en supporters Wim. Foto's moeten echter in veel grotere getale worden geplaatst door eigen staf en worden ingestuurd door anderen.

Advertentie campagnes

Google Adwords

Promotie campagne (**520.056 vertoningen**) aan de vooravond van de verkiezingen op adwords met thema;s als stemwijzer, kredietcrisis, veiligheid , Europa en namen CDA en CDA-ers. Traffic is met name gestuurd naar standpunten CDA, filmpjes kandidaten en last minute stemoproep Wim van de Camp.

Hyves

Promotiecampagne op Hyves met 800.000 impressies in laatste twee dagen campagne, gericht op Hyves profiel Win van de Camp, campagne linkte naar motorvaneuropa.nl en het spelen van de motorgame.

Motorsites

Op een aantal motorsites als Motor-forum.nl is gedurende twee weken een campagne gevoerd met 300.000 impressies binnen de motordoelegroep waar Wim van de Camp al een sterke naam had in het kader van de GOV. Heeft veel extra goodwill en stemmen opgeleverd. Linkte naar motorvaneuropa en de motorgame.

III. Sector HRM/Steenkampinstituut/Partijontwikkeling

Inleiding

De sector HRM/Steenkampinstituut/Partijontwikkeling is belast met beleidsvorming en –uitvoering van activiteiten op de vlakken HRM, opleiding en training, partijorganisatieontwikkeling en het faciliteren van de vrijwilligers die de politieke vereniging besturen. HRM richt zich daarbij op het ontwikkelen van een HRM-instrumentarium, talentscouting, strategische benoemingen en het ondersteunen van het Partijbestuur bij landelijke en Europese kandidaatstellingsprocessen. Het Steenkampinstituut is het ‘label’ waaronder opleidingen en trainingen worden ontwikkeld en aangeboden aan de leden. Onder partijontwikkeling ressorteren alle initiatieven die genomen worden op het vlak van versterken en concreet ondersteunen van de ‘vereniging CDA’. Het gaat daarbij in het bijzonder om het vitaliseren en concreet ondersteunen van de afdelingen door middel van het verstrekken van informatie en formats.

Adviesraad Steenkampinstituut

De Adviesraad Steenkampinstituut heeft in 2009 één keer vergaderd. Zij heeft zowel een controlerende als een adviserende taak. De controlerende taak bestaat uit het bewaken van ondermeer de omvang van het beschikbare budget en de breedte van de opleidingsportfolio van het Steenkampinstituut. Daarnaast brengt de Adviesraad Steenkampinstituut gevraagd en ongevraagd advies uit aan het partijbestuur over alle zaken die betrekking hebben op scholing en vorming. Eind 2008 is heeft de Adviesraad zich gebogen over de professionalisering van de organisatie van het regionaal scholingswerk. Begin 2009 heeft zij daarover Advies uitgebracht aan het partijbestuur. Dat Advies is niet in zijn geheel overgenomen. Bepaalde elementen uit het Advies werden evenwel als waardvol gezien met het verzoek die nader uit te werken.

In de loop van 2009 heeft de Adviesraad zich gebogen over zijn eigen toekomst en doel van bestaan. Dat mondde uit in de conclusie dat de controlerende taak van de Adviesraad, vijf jaar na haar oprichting, eigenlijk is vervallen is. Veel van de controlerende taken en bevoegdheden waren overigens gebonden aan een termijn van vijf jaar, waarmee die taak ook formeel sowieso zou vervallen aan het eind van 2009. Daarnaast is geconstateerd dat in de afgelopen jaren de Adviesraad niet één keer van haar controlerende en corrigerende bevoegdheid gebruik heeft hoeven te maken, waardoor de noodzaak voor controle in de praktijk ook niet is gebleken. Voorts is stilgestaan bij de adviserende rol en hoe die de afgelopen jaren uit de verf is gekomen.

Richting de uitvoeringsorganisatie is die goed geweest; richting de partij daarentegen bleek de toegevoegde waarde beperkt. De Adviesraad heeft gegeven deze conclusies besloten zich zelf op te heffen en in de vorm van een informele klankbordgroep beschikbaar te blijven voor de bureauorganisatie. Het partijbestuur heeft met dit besluit eind 2009 ingestemd, waarmee de Adviesraad per 31 december 2009 is opgehouden te bestaan.

De Adviesraad Steenkampinstituut bestond in 2009 uit zes leden. De voorzitter, de heer dr. L.C.P.M. Meijs is door het Partijbestuur benoemd. Voorts hadden zitting de heer M. Markerink, mevrouw E.C.M. Roodvoets, de heer Mr. Ing. W.G.J.M. van de Camp, Mevrouw Mr. A.G.M. Giezeman en de heer M.sc. R. Nieuwenkamp Phd. De heer Nieuwenkamp heeft begin 2009 de Adviesraad verlaten.

Bureau Organisatie

In 2009 hebben zich enkele personele wijzigingen voorgedaan. We hebben twee junior stafmedewerkers aangetrokken. Eén als uitbreiding bij de afdeling Steenkampinstituut en één bij de afdeling partijontwikkeling die ook een aantal HRM taken in zijn portefeuille heeft. De vacature

van de stafmedewerker HRM die in 2008 ontstaan is, is uiteindelijk ingetrokken doordat een herschikking van taken heeft plaats gevonden, zoals hierboven geschetst. Begin 2009 is daarnaast de secretariële capaciteit uitgebreid, maar deze is in de loop van 2009 weer ingekrompen doordat beide secretaresses minder zijn gaan werken. De facto was de secretariële capaciteit ultimo december 2009 met 1,5 dag per week uitgebreid.

Binnen de sector hebben in 2009 in totaal 11 mensen gewerkt (inclusief sector hoofd).

Formatieoverzicht

Naam	Onderdeel	In dienst	Uit dienst	functie	Contract	Fte
Renske van Turenout	SI			Stafmedewerker	vast	0,9
Lyke Blok	SI			Stafmedewerker	vast	0,8
Barbara Gardeniers	SI	15-7		Junior Stafmedewerker	tijdelijk	0,8
Relus Breeuwsma	PO			Stafmedewerker	vast	1
Tim Plieger	PO	1-1		Junior Stafmedewerker	tijdelijk	1
Brendan Troost	HRM			Stafmedewerker	vast	1
Carla van Jaarsveld	HRM		1-5	Administratief medewerker	vast	0,4
Rob Govers	HRM			Sr. Stafmedewerker	vast	1
Harma Alting-de Jong	SI/HRM/PO			Sectorsecretaresse	vast	0,6
Rowena Neys	SI/HRM/PO	1-4		Sectorsecretaresse	tijdelijk	0,8
Carel Laenen	SI/HRM/PO			Sectorhoofd	vast	0,9

1. HRM-activiteiten

De twee (senior) stafmedewerkers HRM hebben enerzijds de taak om beleid in het kader van HRM voor te bereiden en uit te werken en anderzijds zijn zij belast met de uitvoering en/of de coördinatie van het beleid. Binnen dit takenpakket zijn in 2009 de volgende activiteiten uitgevoerd.

1.1. Netwerken

Ondersteuning en organisatie van netwerkbijeenkomsten

Om CDA'ers in beeld te krijgen en te houden, zijn in 2009, net zoals in voorgaande jaren, uiteenlopende netwerkbijeenkomsten georganiseerd en gefaciliteerd. Dit zijn bijeenkomsten van bestaande netwerken, zoals Labyrint en de Dertigers, maar ook bijeenkomsten voor nieuwe netwerken (Club 25), CDA Sportnetwerk.

HRM is verder actief met scouting tijdens de vele activiteiten, die door gelieerde partijgeledingen geïnitieerd worden. Door deze bijeenkomsten kunnen CDA'ers met uiteenlopende achtergronden, talenten en kwaliteiten elkaar ontmoeten. Deze HRM-activiteit sluit aan bij het later in dit stuk toegelichte searchen en matches, omdat kandidaten voor functies op deze manier bij HRM en voor de partij in beeld komen.

Labyrint

Labyrint is het netwerk van Rijksambtenaren van CDA-huize. Het is in 2004 ontstaan vanuit de behoefte een kennismakingsborrel te organiseren voor ambtenaren met een CDA-achtergrond. De bedoeling van de bijeenkomsten, die in de regel eens per drie maanden plaatsvinden, is dat men elkaar in een informele setting kan ontmoeten en ervaringen kan uitwisselen. Eén van de HRM-medewerkers maakt deel uit van de stuurgroep die de verschillende bijeenkomsten voorbereidt en sprekers en deelnemers uitnodigt. In 2009 zijn een vijftal bijeenkomsten georganiseerd.

In het najaar van 2009 was voorts de toekomst van de rijksoverheid en de stand van zaken rond de reorganisatie, thema van een meeting met topambtenaren.

De Dertigers

Eén van de HRM-medewerkers is gedurende 2009 opgetreden als contactpersoon voor de Dertigers. De Dertigers vormen een netwerk dat jonge professionals een platform biedt om hun ideeën over de maatschappij en het christendemocratisch gedachtegoed verder te ontwikkelen. De Dertigers zijn een aan het CDA gelieerd netwerk van ruim 200 christendemocratische dertigers. Zij komen in 10 verschillende groepen, in de diverse steden, maandelijks bijeen, om te discussiëren over diverse politieke onderwerpen. De Dertigers willen laten zien dat politiek betrekking heeft op allerlei vlakken en zeker niet saai is. Regelmatig organiseren de Dertigers spraakmakende bijeenkomsten. Op 17 september 2009 vond een landelijke bijeenkomst in Utrecht plaats met Herman Wijffels als spreker. De afdeling HRM ondersteunt De Dertigers door middel van het beschikbaar stellen van een HRM-medewerker voor maximaal 4 uur per week. De werkzaamheden zijn coördinerend, administratief en deels inhoudelijk ondersteunend van aard.

Jonge talenten rondom bewindspersonen

HRM beschikt over een bestand met ruim 100 jonge high potentials, een groep met talentvolle, veelbelovende christendemocraten. Deze jongeren wordt de mogelijkheid geboden deel te nemen aan dinerbijeenkomsten met een inhoudelijke gedachtewisseling rond een maatschappelijk thema, uitgenodigd door een CDA-bewindspersoon. In 2009 hebben 4 bijeenkomsten plaatsgehad met 2 verschillende CDA-bewindspersonen.

Op 27 mei organiseerde de afdeling HRM in Grand Café Engels in Rotterdam de bijeenkomst getiteld 'Op weg naar de Gemeenteraadsverkiezingen van 2010 in de grote stad'. Deze bijeenkomst had tot doel om ideeën en plannen uit te wisselen over hoe het CDA succes kan hebben bij de komende gemeenteraadsverkiezingen in de grote steden. Voor deze bijeenkomst werden jonge CDA'ers en CDA-afdelingsvoorzitters uit de 31 grootste steden van Nederland (G31) uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst werden zij door Jan Kees de Jager (Staatssecretaris van Financien), Harm Jansen (wethouder Utrecht), Leonard Geluk (wethouder Rotterdam), Lucas Bolsius (wethouder Rotterdam) en Maurice Limmen (fractievoorzitter Amsterdam) geïnformeerd over hun ervaringen als CDA-politici in de grote steden. De deelnemers werd de gelegenheid geboden om ervaringen uit te wisselen met andere CDA-leden.

Speerpunt Vrouwen

De afdeling HRM wil beter zicht krijgen op zgn. 'high potential' vrouwen. Hiertoe is een projectgroep in het leven geroepen die op 3 november 2009 een bijeenkomst organiseerde met als thema 'talent naar de top'. Spreker was o.a. voormalig VVD-minister Sybilla Dekker. Circa 50

genodigden waren aanwezig. De conclusies aan het slot van de bijeenkomst vormen de input voor verdere gedachtevorming in het CDAV over diversiteit en 50/50 man-vrouw-verhouding.

KANS

KANS is het netwerk van afgestudeerden aan de CDA-Kaderschool. Van KANS naar succes! Dat is de slogan van het Kaderschool Alumni Netwerk Steenkampinstituut. In 2009 is op de 'Ledenkamer', op de huiswebsite van het CDA, een online-community opgestart voor Kaderschool-alumni. In 2010 zal weer een netwerkbijeenkomst georganiseerd worden, zoals in 2008. De alumni van de CDA Talent Academie zullen gaan aansluiten bij dit netwerk.

1.2. Scouting

CDA Scoutingcommissie

De CDA Scoutingcommissie heeft de taak om CDA'ers te spreken en te adviseren in hun ambities voor politieke of bestuurlijke functies. De CDA Scoutingcommissie staat onder voorzitterschap van Geert Jansen, Commissaris van de Koningin in Overijssel die samen met twee andere leden van de commissie de stuurgroep vormt. De overige 26 leden vormen de gespreksvoerders. Een stafmedewerker van de afdeling HRM voert het secretariaat van de Scoutingcommissie, organiseert de gespreksvoering met kandidaten en registreert de gegevens van kandidaten en de gesprekken die door de commissie met kandidaten gevoerd worden. In 2009 is door de Scoutingcommissie met 26 kandidaten gesproken.

In 2009 is ook een scoutingstructuur ontwikkeld, ter ondersteuning van de CDA Scoutingcommissie. Dit betekent dat contactpersonen/scouts benaderd zijn met het verzoek zich bezig te gaan houden met het scouten van talenten binnen hun doelgroep. De afdeling HRM is de spin in het web en bewaart het overzicht van de nieuw gescoute talenten evenals de contacten met de scouts. De gescoute leden wordt (mogelijkerwijs) een oriëntatiegesprek aangeboden met de afdeling HRM op basis van een beoordeling van hun CV en de toelichting van de desbetreffende scout. Als follow-up kan eventueel een gesprek worden aangeboden met de CDA Scoutingcommissie.

Vorbereiding CDA Winterschool 2010

In 2009 begonnen de voorbereidingen voor de eerste CDA Winterschool op 5 & 6 februari 2010. Deelnemers zullen daarbij kennis maken met het CDA en het christendemocratische gedachtegoed en andere leden leren kennen. Daarnaast zullen zij kennis maken met de politiek en kunnen zij ontdekken wat hun rol is of kan zijn voor het CDA. Werkbezoeken, discussie, ontmoeting met prominente CDA'ers, trainingen en workshops vullen het programma. Aan de CDA Winterschool zullen 30 personen deelnemen.

Ontwikkeling CDA Talenten Programma

In 2009 is begonnen met de ontwikkeling van het CDA Talenten Programma dat er op gericht is om gedurende vier fases talenten te vinden en hen te laten ontwikkelen in de competenties die zij nodig zullen hebben als politicus namens het CDA. Het programma vormt een interne infrastructuur van talent ontwikkeling. Fase 1 staat voor scouting, fase 2 voor opleiding (CDA Talent Academie), fase 3 voor actieve begeleiding en fase 4 voor het 'volgen' van talent. Met het CDA Talenten Programma wordt het politieke talent van de toekomst gescout, en kan het CDA over een langere periode gericht sturen op talentontwikkeling. In de jaargang 2009-2010 van de

CDA Talent Academie zijn reeds enkele elementen ingevoerd. In het jaargang 2009-2010 zal het programma formeel van start gaan.

Werving en selectie van talenten

De twee stafmedewerkers HRM hebben in 2009 bijgedragen aan het proces van werving en selectie van de CDA Talent Academie en het CDJA Jong Leiderschaps Programma. Bij dit programma hebben zij en het Steenkampinstituut het CDJA ondersteund met hun ervaring met selectie- en gesprekstechnieken. Hierbij ging het om in totaal van 60 gesprekken in het kader van de CDA Talent Academie en 15 gesprekken ter ondersteuning van het CDJA.

1.3. Verkiezingen

Vorbereiding, planning en inrichting van de kandidaatstellingsprocedure voor de verkiezingen van de leden van de Eerste en Tweede Kamer

In 2009 zijn de contouren van het kandidaatstellingsproces ten behoeve van de verkiezingen voor de Eerste en Tweede Kamer in mei 2011 op papier gezet. Het Dagelijks Bestuur en het Partijbestuur hebben inmiddels hun fiat gegeven over de gehele wijze van organisatie rondom de werving en selectie van kandidaten. De werkwijze en samenstelling van de Adviescommissies (het mandaat) is beschreven, de profielschetsen van het Eerste en Tweede Kamerlid zijn geactualiseerd en de behoefte aan specifieke kennis en expertise is geïnventariseerd.

Functioneringsgesprekken Tweede Kamerleden

De partijvoorzitter en fractievoorzitter zijn ondersteund door de afdeling HRM bij de ronde van functioneringsgesprekken met alle individuele Kamerleden. De afdeling HRM bereidde daartoe de gespreksvorm en de te gebruiken formulieren voor en zij droeg de verantwoordelijkheid voor de verslaglegging van al deze gesprekken en de zorgvuldige afhandeling naar de individuele Kamerleden.

Verkiezingen voor het Europees Parlement in 2009

Om het Dagelijks Bestuur zich een goed beeld te laten vormen van een selectie van de nieuwe kandidaat-Europarlementariërs heeft de afdeling HRM een zogeheten kennismakingsdag georganiseerd tussen hen en het DB. Op deze dag konden de kandidaat-Europarlementariërs in diverse workshops laten zien hoe zij de rol van Europarlementariër zouden willen gaan invullen en over welke vaardigheden zij beschikten om dat goed te kunnen doen. Deze dag is voorbereid en georganiseerd door de afdeling HRM.

Beoordelingsgesprekken in de gemeentelijke afdelingen

Het jaarlijks voeren van functioneringsgesprekken met raadsleden is door het CDA gewenst en werd daarom door de afdeling HRM de afgelopen jaren actief ondersteund. Deze gesprekken komen de kwaliteit van de raadsfracties ten goede en leggen de basis voor het latere beoordelingsgesprek, zoals dat heeft plaats gevonden in 2009. Om de cyclus van functioneringsgesprekken en beoordelingsgesprekken in vier jaar raadswerk te starten, is in 2007 door veel afdelingen een eerste ronde van functioneringsgesprekken gevoerd. In 2008 is dit gevolgd door een tweede ronde. De afdeling HRM heeft daartoe enkele handvatten ontwikkeld en aangeboden aan de gemeentelijke afdelingen. Het Steenkampinstituut organiseerde zoals eerder in dit verslag gemeld de training "werving & selectiegesprekken". In 2009 heeft de afdeling HRM het voeren van beoordelingsgesprekken actief gepromoot.

1.4. Zicht op Bestuurders

Loopbaanbegeleiding

De afdeling HRM adviseert en begeleidt voormalig voltijds politici naar een nieuwe stap in hun carrière. In 2009 zijn met circa 20 CDA-wethouders een of meerdere loopbaangesprekken gevoerd over het toekomstig arbeidsmarktperspectief. Waar mogelijk is actief bemiddeld, door middel van netwerken en soms contacten met outplacementbureaus, naar een nieuwe baan. Ook zijn een aantal oud-wethouders succesvol aan de slag gegaan als wethouder-van-buiten-de-raad in een andere gemeente. Voorts zijn ook loopbaangesprekken gevoerd met een tweetal CDA-burgemeesters. De senior stafmedewerker HRM voert deze gesprekken en wordt daarbij, afhankelijk van de specifieke vraag, tailor made ondersteund door CDA-leden in verschillende beroepssectoren, naargelang de ambities van de gecoachte. Ook zijn gesprekken gevoerd met niet herkozen Europarlementariërs.

Daarnaast heeft een CDAV Loopbaandag plaatsgehad op zaterdag 28 maart 2009. Beide stafmedewerkers HRM hebben daar in totaal 8 individuele gesprekken gevoerd.

Workshop 'Het burgemeesterschap, iets voor mij?'

Op het CDA Bureau is op vrijdag 4 december 2009 een workshop georganiseerd voor die gemeentesecretarissen, griffiers, Statenleden en anderen die geïnteresseerd zijn in het burgemeesterschap. De aanwezigen werden geïnformeerd over de fasen in het benoemingsproces van een burgemeester. Daarbij werd de rol van de Commissaris van de Koningin besproken, evenals de rol van de Vertrouwenscommissie en die van de sollicitant. Hieraan werkte onder andere Jan Schinkelshoek mee, de burgemeesterslobbyist van de TK CDA-fractie.

De Burgemeesterspool

De afdeling HRM houdt een bestand bij met de namen van CDA-ers die de ambitie hebben om burgemeester te worden. In het geval van burgemeestervacatures wordt deze pool geraadpleegd en eventueel worden mensen uit de pool 'gescout' als ze aan de profielschets 'voldoen'.

Workshop 'Hoe word ik wethouder?'

Op het Gemeentehuis van Noordwijk is op dinsdag 27 oktober 2009 een workshop georganiseerd door de afdeling HRM in samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging voor leden van het CDJA en het CDA. Zij werden hierbij geïnformeerd door Martijn Vroom (wethouder Noordwijk) en Judith Verschelling (wethouder Son en Breugel) over de competenties waarover een wethouder moet beschikken, de tijdsbelasting van het wethouderschap, de relatie tussen het college en de raad en hoe dit valt te combineren met het privéleven.

Wethouderspool

Sinds de invoering van het dualisme is het fenomeen van de tussentijds terugtrekkende wethouders een realiteit waar we steeds vaker mee geconfronteerd worden. Om tegemoet te komen aan verzoeken van gemeentelijke afdelingen naar 'wethouders van buiten de eigen gemeente', zowel voor direct na de gemeenteraadsverkiezingen als tijdens de raadsperiode zelf, heeft de afdeling HRM een pool met namen van beschikbare en geschikte ervaren oud-wethouders ter beschikking. HRM searcht op verzoek en heeft in 2009 met circa 15 gemeentelijke afdelingen contact gehad in verband met mogelijke kandidaten van buiten.

Workshop 'Hoe word ik raadslid?'

Op het Gemeentehuis van Nijmegen is op zaterdag 7 maart 2009 een workshop georganiseerd door de afdeling HRM in samenwerking met de CDA Bestuurdersvereniging voor leden van het CDJA en het CDA. Zij werden hierbij geïnformeerd door een griffier, een jong raadslid en Tweede Kamerlid Sander de Rouwe over de competenties waarover een raadslid moet beschikken, de tijdsbelasting van het raadslidmaatschap en de uitdagingen die het biedt.

1.5. HRM-organisatie en algemene producten en diensten

Vacatureoverzicht

Gedurende het gehele jaar (met uitzondering van de vakantie en Kamerrecesperioden) verschijnt 2 keer per maand, een vacatureoverzicht om CDA'ers te attenderen op de posities binnen de partij, het openbaar bestuur, het maatschappelijk middenveld of het bedrijfsleven. Hiertoe worden openbare vacaturesites geraadpleegd. Tevens worden interne vacatures opgenomen. Ook wordt de afdeling HRM door allerlei organisaties getipt op vacatures. In het vacatureoverzicht wordt onderscheid gemaakt tussen junior-, midcareer- senior en bestuurlijke functies. Het overzicht wordt verstuurd naar ruim 1100 CDA'ers.

Voeren van oriëntatiegesprekken

CDA-leden kunnen een afspraak maken met de stafmedewerkers voor het voeren van een zgn. oriëntatiegesprek. In 2009 hebben meer dan 150 gesprekken plaatsgevonden met CDA'ers en CDA-sympathisanten. In een dergelijk gesprek staat de oriëntatie van CDA'ers op de mogelijkheden om binnen of buiten de partij actief te zijn centraal.

Provinciale HRM-contactpersonen

De figuur van de provinciale HRM-contactpersoon, die in 2007 in het leven is geroepen om meer zicht te krijgen op het over het land verspreide potentieel én het promoten en ondersteunen van het HRM-beleid in de breedte, is in 2008 aan de slag gegaan. Deze contactpersoon heeft onder andere de taak om zicht te krijgen op talent in de provincie en initiatieven te ondernemen om hen verder te binden aan de partij. Tussen de landelijke afdeling HRM en de 12 provinciale HRM-contactpersonen is een nauwe vorm van samenwerking en overleg gecreëerd, waardoor zij elkaar goed aanvullen en van dienst kunnen zijn. In 2009 zijn de provinciale HRM-contactpersonen 2 keer bijeengewees. Tijdens deze bijeenkomsten werden de contactpersonen voorzien van informatie en materiaal. In 2009 hebben zij tevens de beschikking gekregen over een on line verbinding met de HRM-database. Ook is het contact tussen de afdeling HRM en de provinciale HRM-contactpersonen verder geïntensiveerd middels halfjaarlijkse belrondes.

Promotie HRM binnen het CDA

HRM vraagt om een continue vorm van promotie richting bestuur, leden en afdelingen, zodat de ontwikkelde instrumenten en structuren ook gebruikt worden. Dat is in 2009 gebeurd door middel van het publiceren van artikelen in CDA-bladen, het meeliften in uitgaven van andere afdelingen (zoals in het handboek gemeenteraadsverkiezingen en handboek voor de afdelingsbestuurders) het geven van presentaties, het actief aanwezig zijn op diverse partijbijeenkomsten en het actief inzetten van het Internet. Als onderdeel van de PR zijn verschillende artikelen verschenen op internet, het ledenblad en in het blad van de Bestuurdersvereniging, Bestuursforum, over onze producten, diensten en (netwerk) activiteiten. Zo was de afdeling HRM op beide Partijcongressen

aanwezig met een informatiestand, evenals op de Bestuurdersdag op 3 oktober 2009 en de CDA Ledendag op 21 november 2009.

Bijdrage afdeling HRM aan bijeenkomsten Lokaal Appel Tour

In het voorjaar van 2009 heeft de Partijvoorzitter in een 28-tal bijeenkomsten vertegenwoordigers van alle lokale afdelingen van het CDA bezocht. Dit gold als officiële aftrap van de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2010. Bij deze bijeenkomsten werden de aanwezigen niet alleen geënthousiasmeerd, maar ook geïnformeerd over verschillende facetten van de voorbereiding. De afdeling HRM heeft hierbij een workshop 'Werving en selectie van gemeenteraadsleden' ontwikkeld en die is 28 maal in den lande aangeboden

1.6. Digitale support

HRM-databank

In de HRM-databank worden de CV's van CDA-leden opgeslagen. Hierin is in 2009, net als in voorgaande jaren, actief gezocht naar de CV's van ambitieuze en talentvolle CDA'ers. De website (www.cda.nl/hrm) speelt hierin een belangrijke rol. Het verwerken van CV's in de databank en het beheer van hun gegevens ligt bij de administratief medewerker HRM. De databank heeft vier doelen.

- Deskundigheden en ambities van leden centraal registreren, zodat in de toekomst groepen kunnen worden samengesteld ten behoeve van het organiseren van bepaalde activiteiten of voor het voeren van bepaalde debatten. Door belangstellingsregistratie kunnen echter ook nieuwe docenten, counselors en cursisten worden gevonden en aangetrokken en kunnen commissies bemand worden;
- Opleiding en training gericht kunnen aanbieden. Door te kunnen achterhalen wie wat aan opleiding gedaan heeft en of waar terecht is gekomen, kunnen leden gericht benaderd worden voor bepaalde (vervolg)opleidingen of cursussen;
- Kennis over werkervaring binnen en buiten het CDA van leden ontsluiten. Doordat inzichtelijk wordt wat onze leden doen en waar ze 'zitten' kan voor diverse doeleinden effectiever gebruik gemaakt worden van het grote netwerk waarover het CDA beschikt;
- Het gericht kunnen bouwen van pools van kandidaten. Met de komst van de duale wethouder, zal de vraag van afdelingen om wethouders toenemen. HRM wil hierbij faciliteren en daarvoor is een goed ingerichte database noodzakelijk.
- 'Searchen' en matchen. De HRM-afdeling heeft een makelaarsfunctie tussen 'vacatures' en CDA-kandidaten. De stafmedewerkers HRM vervullen die functie tussen vraag en aanbod. Intern, vanuit het CDA en ook vanuit het openbaar bestuur, maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven doen verschillende organisaties en personen regelmatig een beroep op de afdeling HRM voor het leveren van namen van CDA'ers. De HRM-databank vormt een belangrijk instrument in het proces van searchen en matchen. Jaar na jaar weten steeds meer CDA'ers zowel van de 'vraagzijde' als van de 'aanbodzijde' de afdeling HRM en haar databank te vinden.

Ontwikkeling HRMS

In de eerste helft van 2009 is de nieuwe HRM-module opgeleverd. De afdeling HRM is 1,5 jaar actief betrokken geweest bij de ontwikkeling en bouw van dit netwerkbeheersysteem, dat ter beschikking gesteld is aan de provinciale HRM-contactpersonen. Ook zij beschikken nu over de

CV-gegevens van de in hun provincie woonachtige leden die zich gemeld hebben bij de afdeling HRM. Deze HRM-module kent een directe koppeling met de ledenadministratie en het systeem Navision waarmee de afdeling HRM werkt. Hierdoor is het systeem continu up-to date en kunnen de stafmedewerkers HRM dagelijks schakelen met de provinciale HRM-contactpersonen. Het zicht op talentvolle leden is vice versa aanzienlijk toegenomen.

2. Activiteiten in het kader van Partijontwikkeling

Gemeenteraadsverkiezingen

Het afgelopen jaar stond voor de afdeling Partijontwikkeling een groot gedeelte van de werkzaamheden in het teken van de voorbereidingen op de 'reguliere' gemeenteraadsverkiezingen van 2010. De afdeling Partijontwikkeling heeft het kandidaatstellersproces georganiseerd, de gemeentelijke afdelingen daarbij gefaciliteerd en fungeerde tevens als eerste aanspreekpunt voor CDA-afdelingen met vragen hieromtrent. Ook voor andere vragen over de gemeenteraadsverkiezingen en voor het opvragen van informatie zijn veel afdelingen door de afdeling Partijontwikkeling geholpen.

Het kandidaatstellersproces kan opgedeeld worden in een 'intern proces' en in een 'extern proces'. Het interne proces heeft alles te maken met het samenstellen van de lijst met CDA-kandidaten. Daar gaan maanden voorbereiding aan vooraf. In die maanden van voorbereiding moeten leden zich aanmelden als kandidaat of voorgedragen worden. Daarnaast moet een eventueel daartoe ingestelde commissie gesprekken met kandidaten voeren en moeten Ledenvergaderingen bijeengeroepen worden om kandidatenlijsten vast te stellen. Omdat dit een proces is dat nauwkeurig uitgevoerd moet worden, is in de laatste vier maanden van 2009 door veel afdelingen om ondersteuning en advies gevraagd bij dit interne proces. Binnen het partijbureau heeft de afdeling Partijontwikkeling deze ondersteuning geboden, met name door een 'helpdeskrol' te vervullen en zicht te houden op afdelingen waar zich eventueel problemen zouden kunnen voordoen. De onderstaande paragraaf 'Genereren van management informatie voor de 'staat van de afdelingen' kan ook als onderdeel gezien worden van de werkzaamheden, die samenhangen met de voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen.

Het externe proces omvat om de wettelijke kandidaatstelling. Om te kunnen deelnemen aan de verkiezingen moest iedere gemeentelijke CDA-afdeling op uiterlijk 19 januari alle benodigde formulieren inleveren bij het stembureau in iedere gemeente. Een van de benodigde formulieren is het H3-1-formulier, waarmee het landelijke CDA de machtiging afgeeft aan de gemeentelijke afdeling om de naam 'CDA' boven de lijst te mogen voeren. De machtiging wordt afgegeven door de directeur van het partijbureau. Om aan iedere afdeling een machtiging te kunnen afgeven, is een intern werkproces opgesteld door de afdeling Partijontwikkeling. De afdeling was verantwoordelijk voor de ontvangst en controle van de H3-1 formulieren en heeft zicht gehouden op de afwikkeling hiervan. Aangezien het CDA met 411 lijsten zal deelnemen aan de verkiezingen (waaronder deelgemeenten), heeft deze taak een aanmerkelijke tijdsinvestering van de afdeling Partijontwikkeling gevraagd. In slechts drie gemeenten zal het CDA niet deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Reden hiervoor is het ontbreken van een "afdeling" in die gemeenten (Vlieland, Schiermonnikoog en Rozendaal).

Genereren van management informatie voor de 'staat van de afdelingen'

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen was het voor de afdeling Partijontwikkeling belangrijk om een zo goed mogelijke service te bieden aan de afdelingen. Hiervoor was het nodig om het inzicht over de staat van de lokale CDA-afdelingen te verbeteren. In dat kader is in 2008 een management informatiemodel ontwikkeld en zijn vragenlijsten uitgezet. Omdat niet alle afdelingen gereageerd hadden in 2008, zijn er in 2009 vervolgacties uitgezet. Allereerst zijn de afdelingen opnieuw aangeschreven en is een aantal afdelingen nog telefonisch benaderd. De resultaten van het managementmodel zijn door de afdeling Partijontwikkeling in 2009 beschreven, geanalyseerd en uiteindelijk gepresenteerd aan en in het Partijbestuur in de vorm van de notitie 'de staat van de afdelingen'. De uitkomsten van dit onderzoek hebben tot een aantal vervolgacties geleid. Zo is om de betrokkenheid van provinciale afdelingen te stimuleren een verificatieronde georganiseerd, waarbij de verkregen informatie ter becommentariëring werd voorgelegd. Tevens is in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen intensief contact gezocht met een twintigtal afdelingen, die op grond van de uitkomsten van het onderzoek extra ondersteuning nodig hadden en die ondersteuning is ook geboden.

Herindelingsverkiezingen

In november 2009 hebben tevens in zes 'nieuwe' gemeenten herindelingsverkiezingen plaatsgevonden. De afdeling Partijontwikkeling heeft de hierbij betrokken CDA-afdelingen bijgestaan en geadviseerd in het proces van eenwording, kandidaatstelling en bij de campagnevoering. Partijontwikkeling heeft intensief contact onderhouden met de zes overgangsbesturen, een standaardpakket aan ondersteuningsmaatregelen samengesteld en de provinciale afdeling tevens bij het proces van herindeling betrokken. Hiervoor zijn er bijeenkomsten georganiseerd en konden de afdelingen met vragen terecht bij de AfdelingenDesk. Het pakket aan ondersteuningsmaatregelen bestond uit onder andere financiële steun, het ontwerp van een huisstijl voor de nieuwe afdeling, het maken van campagne foto's en filmpjes van de lijsttrekkers en het verstrekken van een handreiking inzake gemeentelijke herindeling.

Herziening Handreiking gemeentelijke herindeling

In de aanloop naar de herindelingsverkiezingen heeft de afdeling Partijontwikkeling de zogeheten handreiking gemeentelijke herindeling herzien en opnieuw uitgebracht. Hierin staan de procedures en termijnen vermeld die de lokale afdelingen in acht moeten nemen bij hun voorbereiding op de herindelingsverkiezingen. Ook worden formats aangeboden via de handreiking waarmee de afdeling(en) zich formeel kunnen opheffen en de betreffende afdelingen kunnen laten fuseren. De handreiking is in drievoud naar alle CDA-afdelingen toegestuurd, die aan de vooravond stonden van herindeling.

AfdelingenDesk en AfdelingenNet

Eén van de belangrijkste taken van de afdeling Partijontwikkeling is het ondersteunen en faciliteren van lokale afdelingsbestuurders. Op het CDA Partijbureau is daarom voor de bestuurders één aanspreekpunt gecreëerd, de AfdelingenDesk. De afdeling Partijontwikkeling is hiervoor verantwoordelijk. De AfdelingenDesk staat afdelingen tijdens kantooruren terzijde bij de vragen over afdelingsaangelegenheden zoals bestuurszaken, ledenwerving, procedures etc. Een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van de AfdelingenDesk is het zorg dragen voor de afzet van brochures en handreikingen aan afdelingen. Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen is een omvangrijk aantal handboeken uitgebracht. Hiermee wordt bijgedragen aan het vergemakkelijken van het werk in de afdelingen. Indien afdelingen behoefte hadden aan een uitgave, konden zij deze (bij)bestellen bij de AfdelingenDesk.

Tevens beheert de afdeling Partijontwikkeling het AfdelingenNet, de digitale equivalent van de AfdelingenDesk. In het afgelopen jaar is de website up-to-date gehouden met de laatste informatie (onder andere omtrent de gemeenteraadsverkiezingen) en is getracht het AfdelingenNet verder te ontwikkelen. Ook in 2009 wisten veel afdelingsbestuurders en andere geïnteresseerden de website te vinden. De bekendheid van AfdelingenNet is mede toegenomen door de koppeling tussen de website enerzijds en de AfdelingenDesk anderzijds.

Verbetering gegevensregistratie bestuursleden

Om lokale afdelingen en hun bestuurders zo goed mogelijk van dienst te kunnen zijn, is in 2009 een vervolg gegeven aan het project 'verbetering gegevensregistratie afdelings-bestuurders'. Hiervoor zijn alle lokale voorzitters, secretarissen en penningmeesters aangeschreven. In het afgelopen jaar zijn de gegevens van bijna alle afdelingen geactualiseerd. Van de meeste afdelingen zijn inmiddels de relevante e-mailadressen verkregen.

Beheer van het budget projectsubsidies

Vanuit de afdeling Partijontwikkeling zijn de subsidieprocedures voor de gemeentelijke afdelingen gecoördineerd. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt ieder jaar een bedrag beschikbaar dat lokale afdelingen voor bepaalde projecten kunnen inzetten. Dit betrof het uitzetten van aanvraagformulieren voor subsidie, het beoordelen van de aanvragen, de toekenning en uiteindelijke financiële afhandeling. In totaal was hiermee een bedrag van € 300.000 gemoed. Een deel van deze projectsubsidies is aangewend ten behoeve van de herindelingsverkiezingen.

Introductie nieuwe afdelingsbestuurders

Afdelingsbestuurders zijn belangrijk voor de vereniging CDA. Zij zijn verantwoordelijk voor het reilen en zeilen in de gemeentelijke afdelingen. Omdat het CDA veel waarde hecht aan het (vrijwillige) werk dat de afdelingsbestuurders doen, heeft de afdeling Partijontwikkeling het initiatief genomen om 'nieuwe' afdelingsbestuurders (te weten voorzitters, secretarissen en penningmeesters) een informatiepakket toe te zenden, met een begeleidende brief van de partijvoorzitter. In het welkomstpakket vinden de afdelingsbestuurders de voor hun functie meest relevante informatie, zodat ze een goede start kunnen maken en hun functie goed uit kunnen oefenen. In totaal zijn circa 200 welkomstpakketten verzonden aan nieuwe voorzitters, nieuwe secretarissen en nieuwe penningmeesters. Hierop is enthousiast gereageerd.

Introductiemiddag nieuwe bestuurders

Ook vanwege de waarde die het CDA hecht aan het werk dat de afdelingsbestuurders verrichten, is er een zogeheten 'nieuwe bestuurdersmiddag' georganiseerd in november 2009. Tijdens deze middag hebben 25 nieuwe afdelingsbestuurders kennis gemaakt met het partijbureau, de verschillende afdelingen binnen het bureau en hebben zij informatie gekregen over de ondersteuning die het partijbureau biedt. Doelstelling was met name dat de afdelingsbestuurders de 'weg naar Den Haag' beter weten te vinden.

3. Opleidings- en trainingsactiviteiten van het Steenkampinstituut

3.1. Landelijk aanbod

De opleidingen en trainingen worden onder het label 'Steenkampinstituut' aangeboden aan alle leden van het CDA. Het aanbod bestaat uit landelijke en regionale activiteiten. In het kader van het landelijk aanbod zijn in 2009 de volgende activiteiten georganiseerd en uitgevoerd:

Kaderschool 2008-2009

Voor de Kaderschool 2008-2009 hadden zich in 2008 64 kandidaten aangemeld. In totaal zijn met 59 van hen intakegesprekken gevoerd, waarvan er 52 zijn toegelaten tot de opleiding. Aan het studiejaar 2008-2009 zijn uiteindelijk in september 2008 48 deelnemers begonnen, 24 in Eindhoven en 24 in Utrecht. Van het totaal aantal deelnemers waren er 21 vrouw. Eén deelnemer heeft zich na enkele maanden teruggetrokken omdat het niet meer mogelijk bleek om de opleiding met een baan en drukke CDA-functie te combineren. Velen hebben het studieprogramma met succes doorlopen en tot op heden zijn er 30 deelnemers afgestudeerd. Wij verwachten dat veel deelnemers nog zullen volgen. De Utrechtse afgestudeerden mochten hun diploma ontvangen uit handen van onze eigen partijvoorzitter Peter van Heeswijk, die zelf in het verleden de Kaderschool met succes heeft gevolgd en deze opleiding een warm hart toedraagt. De afgestudeerden van de locatie Eindhoven ontvingen hun diploma uit handen van de heer Wim Thuis, fractievoorzitter van de Provinciale Statenfractie Noord-Brabant.

CDA Talent Academie 2009-2010

In 2009 heeft het Steenkampinstituut aan haar/zijn plannen om het curriculum van de Kaderschool te vernieuwen uitvoering gegeven. Bij deze vernieuwing van het studieprogramma hoorde ook een nieuwe naam voor de opleiding. In 2008 was hiervoor reeds een wedstrijd uitgeschreven onder de alumni van de Kaderschool. Uit de vele inzendingen kwam de naam CDA Talent Academie als winnaar uit de bus.

Om het nieuwe curriculum goed vorm te kunnen geven werd aanvankelijk besloten om de CDA Talent Academie in het studiejaar 2009-2010 op één locatie aan te bieden aan maximaal 30 talentvolle leden. De belangstelling was echter zo groot en de kwaliteit van de aanmeldingen dermate hoog, dat we midden in de zomer alsnog besloten hebben om de opleiding toch voor 2 groepen van maximaal 25 personen te organiseren beiden op de locatie Utrecht. De werving en selectie voor de CDA Talent Academie is dit studiejaar door de afdeling HRM van de sector georganiseerd. Het Steenkampinstituut heeft in totaal 66 aanmeldingen ontvangen, en de afdeling HRM heeft 54 intakegesprekken gevoerd. Met in totaal 42 deelnemers zijn in september 2009 twee groepen, respectievelijk van 20 en 22 personen van start gegaan. Veel van hen zijn reeds lokaal actief; hetzij in de afdeling hetzij in de lokale politiek. Zij zien de Talent Academie (terecht) als dé gedegen basis voor hun verdere loopbaan of activiteiten binnen het CDA. De opleiding is in september 2009 van start gegaan met een eigen digitale leeromgeving. Er wordt niet meer gebruik gemaakt van papieren deelnemersmappen, maar alle gegevens over de opleiding, het inleveren van de opdrachten en communicatie gebeurt via een afgesloten leeromgeving, waarop de deelnemers kunnen inloggen. De leeromgeving wordt door de deelnemers als erg prettig ervaren al waren sommigen in het begin wat onwennig met het gebruik ervan. Ook het aanleveren van informatie van het Steenkampinstituut aan de deelnemers en andersom is door de digitale leeromgeving een stuk eenvoudiger geworden. Onderdeel van het programma

was dat de deelnemers een bezoek gebracht aan de CDA-fractie en raadsvergadering van hun eigen gemeente. Van dit bezoek hebben ze een verslag geschreven. Voor de deelnemers die al raadservaring hadden is een aangepaste opdracht bedacht: zij zijn op bezoek geweest bij de politieke markt in Amersfoort of Almere en hebben daar verslag van uitgebracht in hun eigen gemeente.

CDA-Debattoernooi 2009

Voor de deelnemers aan de Kaderschool, de leergang voor medewerkers van de Tweede Kamerfractie én andere geïnteresseerden, is in januari wederom het CDA debattoernooi georganiseerd. Politici en debatteren zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. Gekozen is voor de Oxford debatvorm, ofwel het Brits Parlementair Debat, waarin vier teams tegelijkertijd tegen elkaar debatteren. In deze vorm is het aan alle teams om zo onderscheidend mogelijk te zijn en niet enkel om vóór of tegen te zijn. Het christendemocratisch element in het toernooi is versterkt doordat de technische debatjury werd bijgestaan door een inhoudelijke CDA jury! Als CDA willen we namelijk juist CDA'ers opleiden die denken vanuit het gedachtegoed, het gedachtegoed kunnen verwoorden én in het debat herkenbaar zijn als christendemocraten. Naast de felbegeerde debatbeker voor het winnende finaleteam was er ook een prijs voor dat team dat het beste het gedachtegoed in het debat wist te verwoorden. Deze CDA-gedachtegoedprijs werd in de wacht gesleept door Erik de Ridder en Ties Sweijen. In totaal hebben er 40 teams van 2 personen deelgenomen. Dit jaar hebben we er voor gekozen om 10 teams tegelijk te laten debatteren in vier voorrondes. Deze duidelijke debatorganisatie is goed bevallen bij zowel de juryleden als de deelnemers, en zorgde voor rust en structuur rondom de dynamiek van het debat! Elk team werd beoordeeld door een jury bestaande uit 2 technische juryleden en CDA-gedachtegoed jurylid. De vier teams met de hoogste totaalscore kwamen in de finale, die dit jaar werd gewonnen door team 'Vrij onverveerd', bestaande uit Patricia Wouda en Sander de Rouwe. Een week voorafgaand aan het toernooi is er door de Wereldkampioen Oxford-debat van 2006, Lars Duursma, en door Tweede-Kamerlid, Jan Jacob van Dijk, een masterclass gegeven om de deelnemers vaardiger te maken in de Oxford debatvorm en het daarin verwoorden van het CDA-gedachtegoed. Hieraan hebben 51 CDA'ers deelgenomen. Als voorbereiding op het toernooi werden er naast de Masterclass via het regionaal aanbod diverse trainingen Oxford-debat georganiseerd.

Zomerschool voor jonge, nieuwe CDA-leden

De Zomerschool is een jaarlijks terugkerend evenement van het Steenkampinstituut, waarbij nieuwe, jonge leden (35 jaar of jonger) drie dagen intensief kennis maken met het CDA. Het is een kennismaking met de CDA-organisatie, de mensen en het christendemocratisch gedachtegoed. In 2009 hebben 49 deelnemers kennis gemaakt met het CDA. Het thema was: 'Het CDA dichtbij jou', wat refereerde aan het feit dat deze Zomerschool gericht was op de gemeenteraadsverkiezingen. Tijdens de drie dagen hebben de deelnemers een bezoek gebracht aan staatssecretaris Bijleveld op het Ministerie van Binnenlandse Zaken en aan de Tweede Kamer. Daarnaast hebben zij een inleiding gehad in het CDA-gedachtegoed, een presentatie bijgewoond over 'campagne voeren' en hebben zij kennis gemaakt met de verschillende partijonderdelen en het werk van lokaal actieve CDA'ers. Tot slot hebben de deelnemers een debattraining gehad onder leiding van vier trainers van het Steenkampinstituut, waarin ze geoefend hebben in het debatteren.

Trainingsprogramma kandidaten EP

Voor de kandidaten van de Europese verkiezingen is er een opleidingsdag georganiseerd waarop ze twee van de volgende workshops konden volgen:

1. Debatteren: Verkiezingsdebatten vergen het uiterste van een politicus, hoe zorg je voor een goede voorbereiding.
2. Overtuigend spreken: u leert aan de hand van de Debatix® Pitchmethode overtuigend spreken.
3. Mediatraining: informatie over de verschillende media waarmee een kandidaat in aanraking kan komen. Waarop moet men letten, welke do en don'ts zijn er.

Uiteindelijk hebben 17 kandidaten aan deze dag deelgenomen, waaronder de lijsttrekker Wim van de Camp.

Zomerrecescursus leden Tweede Kamerfractie

Voor de leden van de Tweedekamerfractie is in de eerste en laatste week van het zomerreces een training georganiseerd rondom het thema 'een krachtige column schrijven'. De volgende aspecten zijn tijdens de training aan bod gekomen:

- Welke persoonlijke schrijfstijl heb ik?
- Creatief schrijven
- Argumenten krachtig presenteren
- De lezer verleiden tot lezen

Uiteindelijk hebben 34 van de 41 Kamerleden deelgenomen.

Leergang medewerkers Tweede Kamerfractie

In 2007 is het Steenkampinstituut door het fractiebureau van de Tweede-Kamerfractie benaderd met het verzoek om een leergang op te zetten voor de beleidsmedewerkers en de inhoudelijk persoonlijk medewerkers van de Kamerleden. In 2007 is deze leergang, bestaande uit 4 trajecten op papier ontwikkeld en geaccordeerd door de fractie. Uitvoering van het eerste traject heeft in het najaar van 2007 plaats gevonden. In 2008 zijn traject 2 en 3 verder uitontwikkeld. Traject 2 is in oktober van start gegaan en ging over de politieke processen en is mede door Wim van der Camp verzorgd.

Traject 3 is in 2009 van start gegaan en gaat over politieke communicatie. De medewerkers leerden het verschil tussen debat & discussie, debatstructuren, het formuleren van goede argumenten en de manier waarop een debat voorbereid kan worden.

Traject 4 is gestart in december 2009 en gaat over politieke sensitiviteit. Onderwerpen die daarin aan bod kwamen zijn o.a. hoe ga je om met het krachtenveld, waar heb je invloed op, hoe kun je de media gebruiken. Daarnaast volgen de deelnemers intervisie waarin ze concrete problemen met elkaar bespreken.

Wethoudersleergang

In 2008 is gestart met de wethoudersleergang module 1. Na een wervingsactie en het voeren van intakegesprekken hebben 19 deelnemers enthousiast module 1 gevolgd en zich opgegeven voor de rest van de leergang. De modules 2, 3 en 4 hebben plaats gevonden van januari tot en met april 2009.

- Module 2 speelveld
In deze module werd aandacht besteed aan het speelveld van een wethouder. Spelers als ambtenaren, de eigen fractie, maatschappelijke groeperingen werden in kaart gebracht.
- Module 3 Koning, keizer, admiraal of dienaar?
Er werd gekeken naar de rol van de wethouder. Daarnaast werd er aandacht besteed aan waar men inspiratie vandaan haalt, waar zit iemands kracht en wat heb je dan nodig om deze kracht, in de zeer verschillende situaties, te gebruiken?
- Module 4 Het glazen huis
Deze laatste 2-daagse stond in het teken van de wethouder als publieke persoon. Wat betekent het nou om een publieke functie te bekleden? Hoe zien anderen jou als wethouder? Ruim aandacht is er ook besteed aan het spreken in het openbaar, geïnterviewd worden en omgaan met de media in het algemeen.

De vier modules zijn zeer positief geëvalueerd. Alleen kan module 3 inhoudelijk wat scherper weggezet worden de volgende keer. Vooral de praktische invulling en het delen van ervaringen en problemen op de verschillende onderwerpen werd zeer gewaardeerd. Van de 19 deelnemers hebben 17 alle vier de modules gevolgd.

Aspirant-wethouderscursus

De aspirant wethouderscursus vindt plaats in 2010, maar de aanmelding en de ontwikkeling van deze cursus heeft plaats gevonden in 2009. In totaal hebben 47 aspirant-wethouders zich hiervoor aangemeld.

3.2. Regionaal aanbod

De volgende trainingen/opleidingen zijn in 2009 door het Steenkampinstituut ten behoeve van het regionaal scholingswerk ontwikkeld en via hen aangeboden aan CDA-leden in hun eigen provincie.

Training Werving- en selectiegesprekken (maart-juni 2009)

In het jaar voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen 2010 heeft het Steenkampinstituut besloten om in het voorjaar niet de jaarlijkse training functioneringsgesprekken, maar een training werving- en selectiegesprekken te organiseren. Het Steenkampinstituut heeft de trainers getraind en hun inzet in de provincies gecoördineerd, en voor de centrale promotie gezorgd via de SI website, Bestuursforum, CDA.nl en CDA-nieuwsbrief etc.). De afdeling HRM had in 2008 een up-date gemaakt van de "handreiking werving & selectie van gemeenteraadsleden", die in deze training gebruikt is. De training richtte zich met name op afdelingsvoorzitters, fractievoorzitters en bestuursleden die regelmatig selectiegesprekken (gaan) voeren met raadsleden en wethouders. Tijdens de training werd er eerst geoefend met LSD (luisteren, samenvatten, doorvragen) en de STAR-methodiek (situatie, taak, actie, resultaat). Cursisten maakten kennis met deze verschillende interviewtechnieken, onder andere om zicht te krijgen op iemands competenties. Daarna werd er een stuk theorie behandeld over het voeren van een selectiegesprek. Deze verschillende factoren moesten de deelnemers uiteindelijk combineren als ze tijdens een rollenspel het selectiegesprek gingen voeren.

De training die in alle provincies werd aangeboden, is in 8 provincies georganiseerd. In totaal zijn er 55 gespreksvoerders getraind. De deelnemersaantallen voor de training lagen wat lager dan verwacht. De reden hiervoor is wellicht dat tijdens de LAT in de provincies reeds workshops over dit onderwerp werden aangeboden. Met deze workshop werd een korte kennismaking met de

wervingsmethoden en de theorie van het selectie gesprek beoogd, terwijl tijdens de training van het Steenkampinstituut daadwerkelijk geoefend wordt met het voeren van de gesprekken tijdens simulaties. We denken dat een aantal deelnemers aan de LAT gemeend hebben dat ze na de workshop voldoende voorbereid waren om de gesprekken te kunnen voeren.

Aspirant-raadsledencursus (oktober 2009-maart 2010)

In het voorjaar van 2009 is de aspirant-raadsledencursus uit 2006 herzien en is het cursusmateriaal aangepast. De cursus bestaat uit 5 dagdelen waarvan er 4 voor de verkiezingen werden gepland. Tijdens de cursus kwamen de volgende aspecten aan bod.

- Dagdeel 1: Het CDA-gedachtegoed en de gemeentelijke organisatie.
- Dagdeel 2: Spreken in het openbaar & Overtuigen en interrumperen.
- Dagdeel 3 en 4: Rollen van het raadslid & Planning- en controlcyclus
- Dagdeel 5: Ik ben raadslid, wat nu?

In juni werd een train-de-trainersbijeenkomst georganiseerd voor de trainers die de cursus in het land gaan geven en in oktober zijn de eerste cursussen van start gegaan. In de maanden oktober-december 2009 zijn 595 aspirant-raadsleden al gestart met de cursus. In vele (grote) provincies wordt de cursus meerdere malen op verschillende locaties aangeboden. Voor 2010 staan er nog 15 cursussen op de planning.

Training collegeonderhandelingen

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen 2010 is medio 2009 begonnen met de voorbereidingen voor de organisatie van deze training in de provincies. Het cursusmateriaal is op een beperkt aantal punten aangepast. In oktober hebben de trainers met de training kennis gemaakt en geoefend tijdens een train-de-trainersbijeenkomst. In november/december zijn met alle scholingsconsulenten in de provincies data en locaties gepland voor het aanbieden van de training in hun regio. Potentiële deelnemers zijn op deze training geattendeerd via vooraankondigingen en advertenties o.a. in CDA.nl, CDA-nieuwsbrief en Bestuursforum. Belangstellenden kunnen zich aanmelden via de scholingsconsulenten en de website van het Steenkampinstituut.

Contactdagen regionaal scholingswerk

Voor de contactpersonen van het regionaal scholingswerk zijn in april en november een tweetal zogeheten contactdagen georganiseerd. Deze stonden in het teken van wederzijdse informatie-uitwisseling en ontmoeting met elkaar. Met ingang van 2007 wilden wij als Steenkampinstituut zwaarder inzetten op de professionalisering van de contactpersonen, wat zich ook doorvertaalde naar de programma's van de contactdagen.

De contactpersonen van het regionaal scholingswerk en de stafmedewerkers van het Steenkampinstituut hebben verdere gezamenlijk afspraken gemaakt over de planning en organisatie van het cursusaanbod 2009/2010, dat in het teken stond van de komende gemeenteraadsverkiezingen. Speciale aandacht werd besteed aan de organisatie van de trainingen Werving- en Selectiegesprekken voeren (voorjaar 2009), de aspirant-raadsledencursus (sept-dec 2009), de aspirant-wethouderscursus (jan-maart 2010) en de training Collegeonderhandelingen (jan-maart 2010).

In 2008 hebben de scholingsconsulenten tijdens één van de contactdagen leren werken met webmail en hun nieuwe e-mailadressen. In de loop van 2009 bleek dat de consulenten in de praktijk tegen een aantal problemen met webmail aanliepen, waardoor ze hun speciale e-

mailadressen niet optimaal konden gebruiken. Tijdens de contactdag is de consulenten een oplossing aangeboden via het doorlopen van een stappenplan. Via deze handreiking is het gelukt om de werking van de speciale e-mailadressen van de scholingsconsulenten zodanig te verbeteren dat aanmeldingen, die via de website van het Steenkampinstituut binnenkomen automatisch naar de mailadressen van de consulenten konden worden gestuurd.

Een ander belangrijk onderwerp van gesprek was de informatievoorziening over de nieuwe trainersregeling met betrekking tot vergoeding en declaratiewijze, die per 1 januari 2010 ingevoerd zal worden. Deze zal niet alleen voor de trainers zelf gevolgen hebben, maar ook voor de scholingsconsulenten en de penningmeesters van het regionaal scholingswerk. Meer over deze nieuwe trainersregeling kunt u lezen onder het kopje ' Trainers'

Trainers

Het Steenkampinstituut werkt grotendeels met vrijwilligers. Allereerst de scholingsconsulenten die trainingen en opleidingen organiseren namens het Steenkampinstituut in de regio, maar niet minder belangrijk zijn de trainers die de trainingen daadwerkelijk geven. Zij doen dit vanuit hun eigen interesse en drive om iets voor het CDA te doen. Als CDA zijn we hen daarvoor veel dank verschuldigd.

De gegevens van al deze mensen zijn in 2009 opgeslagen in een database waarin naast hun n.a.w. gegevens vermeld staat voor welke trainingen zij door het SI gecertificeerd zijn. Deze database is in 2008 deels opgeschoond. Eind 2009 is een nieuwe opschoonactie uitgevoerd, waarbij de gegevens nu per trainer worden bewaard. Begin 2010 zullen zij worden geregistreerd in het systeem Navision.

Trainersdag 2009

Tijdens de trainersdag in 2009 konden de trainers zich verder professionaliseren en was er tijd om elkaar te leren kennen en ervaringen uit te wisselen. De workshops waar ze zich voor op konden geven waren:

- Het CDA-gedachtegoed, hoe dat als trainer moet?
- Provocatief trainen
- Effectief presenteren met PowerPoint

In de ochtend konden ze één workshop volgen en na de lunch en de activiteit (boerengolf) konden ze een tweede workshop volgen.

Uiteindelijk hebben 43 trainers deelgenomen aan deze dag, waarvan 30 deelnemers de hele dag hebben gevolgd.

Nieuwe trainersregeling

In 2009 is er gewerkt aan een nieuwe trainersregeling, omdat de huidige regeling niet langer voldeed aan de regels van de belastingdienst en er risico's waren met betrekking tot fictieve dienstverbanden. Eind 2009 is de nieuwe regeling ingevoerd.

Cursusmodule Navision

In 2009 is gestart met de voorbereidingen voor een overschakeling van de cursus- en trainersadministratie van het Steenkampinstituut in een nieuw registratiesysteem. In navolging van andere sectoren binnen het partijbureau, zoals de financiële administratie, de ledenadministratie en HRM, zal het Steenkampinstituut in 2010 overschakelen op dit ERP systeem.

Promotie

De website

De website van het Steenkampinstituut heeft in 2008 een grote verandering ondergaan en wordt nu goed bijgehouden. In het kader van de gemeenteraadsverkiezingen zijn er verschillende opleidingen door het hele land gegeven en CDA-leden konden de informatie hierover vinden op de website. Leden kunnen zich niet alleen voor alle cursussen en trainingen van het regionaal scholingswerk in de provincie aanmelden via deze website, maar ook voor het landelijk aanbod van het Steenkampinstituut, zoals de CDA Talent Academie, de Zomerschool, de aspirant-wethouderscursus en de wethoudersleergang. Het blijkt dat steeds meer mensen de website weten te vinden, waarmee de web-site een steeds belangrijker medium wordt in de communicatie van het Steenkampinstituut naar buiten toe.

Voor de contactpersonen van het regionaal scholingswerk is een standaard mailadres aangemaakt dat te vinden is op de website. Hierdoor is het makkelijker om contact te houden als er een wisseling van contactpersonen is. Na wat opstartproblemen maken veel contactpersonen hier nu goed gebruik wat de communicatie ten goede komt.

Overzicht regionaal aanbod per provincie

In het overzicht van het regionaal aanbod per provincie wordt aangegeven welke opleidingsactiviteiten regionaal georganiseerd zijn door de contactpersonen. Het is goed daarbij op te merken dat er daarnaast ook veel activiteiten plaatsvinden ten behoeve van opleiding en training in de regio die niet geregistreerd worden, omdat deze niet gefinancierd worden uit het jaarbudget dat het Steenkampinstituut voor het regionaal-scholingswerk in de provincies beschikbaar stelt, of omdat er geen kosten aan verbonden zijn. Het betreft bijvoorbeeld fracties die rechtstreeks het Steenkampinstituut bellen voor een trainer.

Drenthe			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
20 april	CDA-gedachtegoed	Westerbork	9
14 november	Aspirant Raadsleden	Westerbork	13
28 november	Aspirant Raadsleden	Westerbork	12
19 december	Aspirant Raadsleden	Westerbork	14
Eindtotaal			48

Flevoland			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
januari	Omgaan met publiciteit	Urk	5
Eindtotaal			5

Friesland			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
23 januari	Interrumperen/improviseren - vervolgcursus	Leeuwarden	11
30 januari	Studiebijeenkomst: Bevolkingskrimp	Leeuwarden	12
6 februari	Presenteren/debatteren - basiscursus	Leeuwarden	7
13 februari	Presenteren/debatteren- vervolgcursus	Leeuwarden	11
16 februari	Cursus op Maat: Oriëntatie op de CDA – uitgangspunten	Oosterwolde	10
20 februari	Opstellen verkiezingsprogramma	Leeuwarden	12
26 februari en 6 april	Cursus op Maat: Functioneringgesprekken	Akkrum/Garyp	5
2 maart	Themabijeenkomst: "CDA- Profiel in een Krachtig Fryslân"	Burgum	104
19 maart	Cursus op Maat: De uitgangspunten van het CDA	Joure	8
17 april	Debatteren masterclass - gevorderden	Leeuwarden	9
11 mei	Werving & selectie v. kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen	Leeuwarden	9
12 mei	Cursus op Maat: CDA - uitgangspunten / Omgaan met Dualisme	Nes, Ameland	8
19 september	Startdag van het politieke seizoen 2009/2010 d.m.v. de themabijeenkomst: "De Smaak van het CDA",	Joure	81
2 oktober	Oriëntatie op het raadslidmaatschap	Leeuwarden	12
26 oktober	Gebruik van Moderne Digitale Media	Leeuwarden	15
30 oktober	Debatteren/improviseren – vervolgcursus	Leeuwarden	17
13 november	Presenteren/debatteren - basiscursus	Leeuwarden	6
11 december	Campagnestrategie en communicatie, campagnevaardigheden	Leeuwarden	50
Subtotaal	opleidingen/trainingen		387
6 oktober	Excursie/werkbezoek aan het CDA in de Tweede Kamer in Den Haag		46
Eindtotaal			433

Gelderland			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
2 maart	Betuws masterclass, media training, cda gedachtegoed, verkiezingsprogramma	Beesd	22
16 maart	Betuws masterclass debattraining	Beesd	21
23 maart	Betuws masterclass verantwoordingsverdeling in de samenleving. Liberalisme, socialisme, democratie	Beesd	22
14 april	Werving en selectie gesprekken voeren	Putten	6
30 maart	Betuws materclass, relaties met de achterban - politiek	Beesd	21
7 maart	Maatwerk training	Wijchen	12
4 april	Debatteren	Wijchen	9
28 april	Campagne strategie	Nunspeet	7
18 juni	Onderhandelen	Wageningen	8
3 april	Betuws masterclass Debattraining in praktijk	Tweede Kamer gebouw, CDA fractiekamer	23
5 september	Meet en Greet bijeenkomst - kandidaatstelling, verkiezingsprogramma, campagnevoeren	Doetinchem	89
11 september	Campagnestrategie en -voeren	Rheden	6
12 september	CDA gedachtegoed	Velp	27
14 september	Campagnestrategie	Twello	13
21 september	Campagnevoeren	Twello	13
16 september	Werving en selectie gesprekken voeren	Denteloo	8
17 september	Campagnevoeren	Wageningen	10
5 oktober	Gemeentefinanciën	Velp	18
15 oktober	Media Training	Wageningen	18
31 oktober	Aspirant raadsleden deel 1 en 2	Echteld	16
7 november	Aspirant raadsleden deel 1 en 2	Gendringen	15
14 november	Aspirant raadsleden deel 3 en 4	Gendringen	15
28 november	Aspirant raadsleden deel 3 en 4	Echteld	14
12 november	Campagnevoeren	Nunspeet	13
24 november	Campagnestrategie	Putten	15
16 september	Werving en selectie gesprekken voeren	Beltrum	9
19 november	Beïnvloeden	Wageningen	10
28 november	Aspirant raadsleden deel 1 en 2	Putten	23
19 december	Aspirant raadsleden deel 3 en 4	Putten	18
17 december	Dualisme	Wageningen	9
Eindtotaal			510

Groningen			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
23 januari	Symposium met Esther de Lange "Europa nu"	Hoogezand	42
26 februari	De crisis te lijf met Henk de Haan	Haren	14
26 maart	Ledenwerving		9
26 maart	Campagnestrategie	Haren	13
4 april 2010	Ledenwerving	Haren	
12, 13 en 14 mei	Excursie naar Berlijn	Berlijn	60
17 augustus	Politiek dichterbij de burger	Vlagtwedde	13
5 september	Cursus Aspirant raadsleden optimaal presenteren	Haren	16
10 oktober	Aspirant raadsleden deel 1 en 2	Haren	18
28 november	Aspirant raadsleden deel 3 en 4	Haren	13
Eindtotaal			206

Limburg			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
28 februari	Coachen raadsleden	Roosteren	6
onbekend	Teambuilding	Leudal	onbekend
28 maart en 11 april	CDA-gedachtegoed	Horn	5
18 april	Schrijven van een programma	Horn	2
18 april	Netwerken	Roosteren	11
9 mei	Fusietrajecten	Maasbracht	2
mei	Mediatraining	Helden	onbekend
juni	Effectief presenteren en debatteren	Helden	onbekend
12 september	Mediatraining	Roosteren	4
september	Teambuilding	Horst	onbekend
17 oktober	Politiek dichterbij de burger	Maasbracht	3
24 oktober	Campagnevoeren	Roosteren	4
14 november	Aspirant raadsleden	Roosteren	17
23 november	Introductie aspirant raadsleden	Nederweert	10
19 december	Effectief presenteren en debatteren	Maasbracht	15
19 december	Gemeentefinanciën	Onbekend	1
Eindtotaal			84

Noord - Brabant			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
22 februari	CDA-gedachtegoed in de lokale politiek	Kaatsheuvel	5
11 maart	Debattraining gevorderden	Loon op zand	7
1 mei	Cursus website	Berkel Enschoot	
7 en 14 mei	CDA-gedachtegoed	Heeze	
16 mei	Werving en selectie gesprekken	Berkel Enschoot	6
7 september	CDA-gedachtegoed		12
16 september	CDA-gedachtegoed		10
19 september	Mediatraining	Tilburg	9
26 september en 10 en 17 oktober	Snellezen	Etten Leur	
30 september	Luisterbijeenkomst		17
5 oktober	Huiskamergesprekken/voorbereiding CDA-gedachtegoed		4
19 oktober	CDA-gedachtegoed		7
10 oktober	CDA-gedachtegoed	Berkel Enschoot	4
24 oktober	Debattraining	Berkel Enschoot	11
19 en 26 oktober en 2 en 16 november	Snellezen	Mill	8
26 oktober	CDA-gedachtegoed		10
5,12,19 en 26 november	Snellezen	Helmond	4
28 oktober en 25 november	Gemeentefinanciën	Mill	9
7 november	Campagnevoeren	Helmond	20
7 en 28 november	Aspirant Raadsleden	Wanroy	11
7 en 13 november en 4 december	Aspirant Raadsleden	Uden	7
11 november	Politiek dichterbij burger		13
11 en 18 november	CDA-gedachtegoed	Valkenswaard	11
14 en 21 november	Aspirant Raadsleden	Veghel	14
19 november	Campagnestrategie		14
28 november en 12 december	Aspirant Raadsleden	Eindhoven	11
16 december	Cursus campagnevoeren	Halderbergen	onbekend
Eindtotaal			224

Noord - Holland			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
7 februari en 7 maart	Snellezen	Purmerend	12
28 maart	Verkiezingen 2010	Amsterdam	15
4 en 8 april	Debattraining	Drechterland	35
6 juni	Debattraining	Opperdoes	12
13 juni	Mediatraining	Edam/Voldendam	onbekend
5 september	Werving en selectie	IJmuiden	6
26 september	Mediatraining	Schagen	15
3 en 24 oktober en 21 november	Aspirant Raadsledencursus	Kudelstraat	13
7 oktober	Introductie politiek voor nieuwe leden	Haarlem	19
10 oktober	Politiek org. Stad/delen Amsterdam	Amsterdam	6
17 en 31 oktober en 12 december	Aspirant Raadsledencursus	Heiloo	19
Eindtotaal			152

Overijssel			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
9 en 23 januari	Snellezen	Nijverdal	21
14 maart	Werving en Selectie	Nijverdal	8
18 april	Mediatraining	Haaksbergen	8
8 mei	Gesprekstechnieken	Staphorst	11
17 juni en 19 augustus	Teambuilding	Dalfsen	12
14 november	Holtense dag	Holten	52
20 en 27 november	Aspirant-raadsleden cursus	Dinkelland	25
21 november	Campagnevoeren	Hengelo	17
7 november	Campagne en mediatraining	Ommen	14
28 november	Media - en campagne training	Rossum	10
11 december	Debattraining	Nijverdal	9
10 en 11 december	Speech schrijven	Vriezenveen	14
18 december	Teamvorming	Den Ham	15
19 december	Campagnestrategie	Twenterand	15
Eindtotaal			231

Utrecht			
Datum	Opleiding/training	Locatie	Aantal
31 januari	Strategiebijeenkomst	CDA-Woerden	20
3 februari	Functioneren	Woerden	5
10 en 11 februari	Introductie cursus voor aspirant-raadsleden	Maarn 5x	25
1, 2 en 3 maart	Introductie cursus nieuwe leden	Maarn 5x	24
23 april	Strategie campagnevoeren	Maarn	15
19 mei	Werving & Selectiegesprekken	-	- te weinig aanmeldingen
23 mei	Debatteren (i.s.m. ZH)	Bodegraven	3
16 juni	Terugkomdag Waterschapsbestuurders	-	- te weinig aanmeldingen
25 augustus	Snuffelcursus voor aspirant-raadsleden	Maarn	6
28 september	Strategie campagnevoeren	Bunschoten	30
20 november	Themabijeenkomst Centra Jeugd en Gezin	Provinciehuis Utrecht	19
Eindtotaal			174

Zeeland			
Datum	Scholingscursus	Locatie	Aantal
10 januari	Basistraining debatteren	Heinkenszand	10
13 februari	Scholing fractie en bestuur Goes	Goes	14
14 februari	Intervisie lokale bestuurders	Heinkenszand	16
30 maart	Training werving- en selectiegesprekken	Goes	8
18 mei	Cursus CDA-gedachtegoed voor nieuwe leden	Tholen	14
november	Aspirant Raadsleden	Heinkenszand	19
20 november	Basistraining debatteren	Heinkenszand	13
23 november	Thema-avond Delta	Middelburg	53
december	Aspirant Raadsleden	Heinkenszand	18
Eindtotaal			165

Zuid- Holland			
Datum	Scholingscursus	Locatie	Aantal
21 januari	CDA en ChristenUnie	Dordrecht	14
22 januari 5 en 19 februari 5 en 12 maart en 2 april	Winterschool Hoeksche Waard	Eigen huis	13
3, 10 en 17 februari 2 en 10 maart	Cursusbijeenkomsten Nieuwe Leden (5)	Leiden 3x Provinciehuis 1 x Tweede kamer 1x	16
2, 9 en 16 februari 2 en 10 maart	Cursusbijeenkomsten Nieuwe Leden (5)	Ridderkerk 3x Provinciehuis 1x Tweede Kamer 1x	19
11 februari	Politiek dichterbij burger	Krimpen a/d IJssel	9
28 maart	Bouwen	Den Haag	13
7 april	Themabijeenkomst Europa	Nieuwerkerk	11
22 april	Werving en Selectie	Moordrecht	7
13 mei	Campagnestrategie	Nootdorp	25
14 mei	Themabijeenkomst Europa	Strijen	50
23 mei	Provocatief debatteren (ism provincie Utrecht)	Bodegraven	13 (10 zh + 3 Ut)
27 mei	Themabijeenkomst Europa	Zuidland	15
2 september	Snuffelcursus raadsleden	Dordrecht	6
3 september	Snuffelcursus raadsleden	Leiden	7
8 oktober	Speech- en persbericht schrijven	Leiden	8
15 oktober	Campagnevoeren	Ridderkerk	6
24 oktober	debattraining	Lansingerland	15
10 en 17 november en 19 december	Aspirant raadsleden (4)	Dordrecht	27
9 en 16 november en 12 december	Aspirant raadsleden (4)	Leiden	17
16 en 23 november en 12 december	Aspirant raadsleden (4)	Rotterdam	18
12 december	Campagnevoeren	Westland	19
Eindtotaal			315

IV. Sector Financiën en Interne Organisatie

Het jaar 2009 heeft voor de sector vooral in het teken gestaan van verdere professionalisering van de verschillende diensten, het zorgdragen voor een adequate werkomgeving voor alle gebruikers van het CDA-huis aan het Buitenom en van het terugdringen van de kosten hiervan. Hieronder, per onderdeel, de belangrijkste activiteiten in het jaar 2009.

1. Facilitair

De medewerkers hebben als hoofdtaak het bevorderen van de arbeidsomstandigheden in de brede zin van het woord, zowel voor de werknemers als voor degenen die het CDA Partijbureau gebruiken als vergaderlocatie. Dat heeft betrekking op het schoonhouden van het pand, het ontvangen van gasten en voorzien in de catering en ook de werkomstandigheden handhaven volgens de 'arbeidsomstandigheden wetgeving'.

Concrete producten en diensten die werden opgeleverd zijn de volgende:

- Een prettige ontvangst voor gasten van het CDA Partijbureau
- Goed ingerichte werkplekken
- Schone werkkamers, vergaderruimtes, toiletten
- Een goed onderhouden gebouw.
- Een toegankelijk en opgeruimd archief
- Een lunchgelegenheid voor de medewerkers
- Een goede ontvangst van bijzondere gasten inclusief warme maaltijd

Sinds enige tijd zijn er drie externe huurders van de kantoor- en opslagruimtes die niet door het CDA gebruikt worden. Een degelijk huurcontract ligt hieraan ten grondslag.

De medewerkers van dit onderdeel zijn aanspreekpunt voor alle verhuur gerelateerde zaken en verzoeken.

Het aantal externe partners voor allerlei diensten is flink verminderd en door goed relatiebeheer is het met de overgebleven partners eenvoudig en prettig schakelen.

Op deze manier is de continuïteit van de verschillende diensten gewaarborgd.

De vergaderfrequentie is toegenomen in ons pand de laatste jaren en dat wordt ook gestimuleerd, met het oog op de kosten van externe zaalhuur en het optimaal benutten van de huidige interne capaciteit.

2. Systeembeheer

Het onderdeel systeembeheer wat belegd is binnen de sector financiën en interne organisatie biedt aan de medewerkers van het CDA Partijbureau en gelieerde organisaties volledige kantoorautomatisering (KA) aan. De dienst behelst een werkplek ingericht met pc; een telefoon en print faciliteiten. Systeembeheer draagt zorg voor het up-to-date houden van de KA en recovery faciliteiten. Tevens biedt systeembeheer ondersteuning bij functionele en technische vragen van de gebruiker.

Sinds 2007 is er een contract met een externe partner om deze taken te vervullen. In 2009 is besloten om toch een interne kracht in te zetten op de eerstelijns helpdesk. Op deze manier kunnen kleine storingen sneller verholpen worden en is kwaliteit en continuïteit gewaarborgd.

3. Ledenadministratie

De bijdragen van de leden vormen een belangrijke bron van inkomsten voor de partij. Tevens vormen zij de basis van de partij in het algemeen en wordt er volop gecommuniceerd met deze leden. Dat kunnen individuele leden zijn maar ook groepen van leden zoals afdelingsbesturen, gemeentelijke afdelingen en provinciale afdelingen.

Gegevens van leden worden vastgelegd in de ledenadministratie. Dat vraagt een goede communicatie met andere (lokale) afdelingen en gelieerde organisaties. De ledenadministratie is ook een essentiële bron van informatie voor ledenzorg en ledenbehoud.

Een belangrijke rol is weggelegd voor de ledenadministratie bij evenementen. Naast het feit dat alle aanmelders via de ledenadministratie worden vastgelegd vervult de administratie een belangrijke taak bij de aanlevering van de bestanden en bij de complete organisatie van het evenement.

Concrete producten en diensten die werden opgeleverd zijn de volgende:

Ledenlijsten voor afdelingen en provincies (digitaal en papier)

Muteren van diverse gegevens op lidniveau

Bestandsselecties voor het secretariaat, afdelingen en provincies

Contributieverzoeken, herinneringen en overige mailings

Welkomspakketten

Ledenservice

Het jaar 2009 heeft in het teken gestaan van het implementeren van het Ledendesk concept. Dit betreft het samengaan van de ledenadministratie met de ledenzorg. Deze samenwerking is goed bevallen en komt de servicegraad van de dienstverlening ten goede.

4. Receptie en telefonie

Gasten worden aan de balie ontvangen en mensen die contact zoeken met het CDA worden naar de juiste contactpersoon doorgeleid. Daarbij fungeert de afdeling als overloop van andere afdelingen bijvoorbeeld voor de verzending van mailings en secretariële ondersteuning.

De gehele postverwerking vindt ook plaats bij de receptie. De inkomende post wordt gesorteerd.

De uitgaande post gefrankeerd op de juiste kostenplaats.

Concrete producten en diensten die werden opgeleverd zijn de volgende:

Professionele ontvangst van bezoekers, overdag en 's avonds

Professionele afhandeling van telefoongesprekken

Verzorgen inkomende en uitgaande post

Ontvangen en doorgeleiden faxen

Uitleen fietsen, auto e.d.

Voor de avondvergaderingen waren er oproepkrachten beschikbaar die de functie van avondreceptionist(e)/gastvrouw(-heer) konden vervullen.

5. Financiële administratie

De financiële administratie is in 2009 in het bijzonder doende geweest met het verder optimaliseren van de processen en de informatievoorziening. Gegeven de grote bulk aan gegevens die door de administratie verwerkt moeten worden en de complexiteit van de administratie van het CDA, gelieerde organisaties en organen door het aantal gebruikers in en buiten het CDA huis, bracht deze implementatie de nodige extra werkdruk voor de medewerkers van de financiële administratie, aangezien ook de reguliere werkzaamheden normaal doorgang vonden.

V. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA

Algemeen

Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI) verricht studies naar politieke vraagstukken, die uitstijgen boven de discussies van alledag. Daarover adviseert het WI gevraagd en ongevraagd.

Het WI is onafhankelijk. Het ontwerpt zijn onderzoeksprogramma in dialoog met het CDA en haar volksvertegenwoordigers.

Het WI organiseert naar aanleiding van de uitgebrachte rapporten door het jaar heen symposia en bijeenkomsten om haar rapporten nader toe te lichten.

WI-Rapporten

In de reeks 'Wissels Omzetten' verschenen in 2009 de volgende rapporten:

- ***De stad terug aan de mensen***

Op 17 februari 2009 publiceerde het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA het rapport 'De stad terug aan de mensen'. De commissie die het rapport begeleidde, stond onder leiding van Leonard Geluk (voormalig CDA-wethouder in Rotterdam). Het rapport bevat een analyse van de toestand van de grote steden en het grotestedenbeleid. Op basis daarvan doet het aanbevelingen voor een andere en betere benadering van de grote steden en het grotestedenbeleid.

Het rapport werd tijdens een drukbezocht symposium aangeboden aan mgr. drs. A.H. van Luyn s.d.b. (bisschop van Rotterdam en voorzitter van de Bisschoppenconferentie). Bisschop Van Luyn, prof. dr. G.J.M. (Gabriël) van den Brink (Universiteit van Tilburg) en CDA-partijvoorzitter drs. P.A.C.T. (Peter) van Heeswijk reageerden op het rapport. Het rapport is samengesteld door mr. dr. H.P.A. (Hamilcar) Knops, wetenschappelijke medewerker WI voor het CDA.

- ***Een sociale vlaktaks. Naar werkbare en begrijpelijke inkomstenbelastingen***

Op 17 juni 2009 is het WI rapport over de fiscaliteit ('de sociale vlaktaks') gepresenteerd. Tijdens een druk bezochte persconferentie werd het eerste exemplaar door Willem Stevens (lid WI bestuur) uitgereikt aan Jan Kees de Jager, de staatssecretaris van Financiën. Er is tevens een Engelstalig samenvattend artikel gemaakt dat door het CES wordt gepubliceerd in 2010. Het rapport is samengesteld door prof. dr. R.H.J.M. (Raymond) Gradus, directeur WI voor het CDA.

- ***Op weg naar houdbare overheidsfinanciën***

Dinsdag 15 december 2009 nam partijvoorzitter Peter van Heeswijk het rapport van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA over de financiële kaders in de volgende kabinetsperiode in ontvangst van commissie voorzitter René Smit.

Het rapport is samengesteld door prof. dr. R.H.J.M. (Raymond) Gradus, directeur WI voor het CDA en drs. E.J. (Evert Jan van Asselt), adj. directeur WI voor het CDA.

- **De bloedsomloop van de samenleving**
Woensdag 16 december 2009 is tijdens een symposium het rapport “De bloedsomloop van de samenleving. Een christendemocratische visie op het belang van vertrouwen” gepresenteerd. Tijdens het goed bezocht symposium vond er een forumdiscussie plaats onder leiding van Cees Veerman. Forumleden waren: Marc Chavannes (politiek columnist NRC Handelsblad), Paul Kalma (PvdA Tweede Kamerlid) en Jan Schinkelshoek (CDA Tweede Kamerlid). Het rapport is samengesteld door drs. E.J. (Evert Jan) van Asselt, dr. G.J. (Govert) Buijs en M. (Marcel) ten Hooven.

Overige uitgaven

- **Christendemocraten over de kredietcrisis**
Op 16 maart werd de bundel ‘Christendemocraten over de kredietcrisis’ gepresenteerd. De bundel bevat de 12 speeches zoals deze zijn gehouden op de vier bijeenkomsten over de kredietcrisis in november en december 2008. De speeches zijn onderverdeeld in de vier kernbegrippen: gerechtigheid, rentmeesterschap, solidariteit en gespreide verantwoordelijkheid. De bundel bevat bijdragen van de meest betrokken CDA-politici, economen en ethici.
- **Christenen in de politiek**
Op 6 mei vond aan de Vrije Universiteit een bijeenkomst plaats “Christenen in de politiek.” georganiseerd door het wetenschappelijk instituut voor het CDA, VU Podium en het onderzoeksinstituut VISOR aan de Vrije Universiteit. Er waren inleidingen van de heer Donner, Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Cohen, burgemeester van Amsterdam en de heer De Gaay Fortman, oud-Tweede Kamerlid voor de PPR, en de heer Reitsma, hoogleraar aan de Theologische Faculteit van de VU. Er waren ruim 150 belangstellenden op deze bijeenkomst.

Door subsidie van het dr. Abraham Kuiperfonds is het mogelijk geworden om de bijdragen in boekvorm te bundelen. Deze publicatie is begin 2010 verschenen.

Christen Democratische Verkenningen

In 2009 zijn de volgende vier uitgaven verschenen: “Tegengif in crisistijd”, “De nieuwe wereld”, “Krachtproef Europa” en “Voorbij de crisis”.

3 september 2009 Symposium over zomer- en herfstnummer

“De nieuwe wereld en de rol van Europa”

Op 3 september organiseerden het WI en uitgeverij Boom een symposium over de levenskracht van Europese idealen naar aanleiding van het verschenen zomernummer en de herfstuitgave van Christen Democratische Verkenningen. Sprekers waren Maxime Verhagen (minister van Buitenlandse zaken), Jan van Benthum (buitenlandcommentator Nederlands Dagblad), Yves Leterme (minister van Buitenlandse zaken België), Paul Scheffer (publicist), Cees Veerman (voorzitter bestuur WI) en Jerome Heldring (nestor van de Nederlandse journalistiek).

De redactie van CDV bestond eind 2009 uit:

Prof. dr. P.J.J. van Geest, prof. dr. R.H.J.M. Gradus, mr. F.A.M. van den Heuvel, M. ten Hooven (hoofdredacteur), drs. G. de Jong, drs. L. Kooistra, mr. dr. H.M. Th. D. ten Napel, drs. J. Prij

(redactiesecretaris), dr. J.W. Sap, J. Schinkelshoek (voorzitter), drs. C.C.J Veldkamp, dr. P.J.G. van Velthoven, mr. drs. J.N. van Vroonhoven-Kok, mr. R.H. van de Beeten.

Redactie poëzie: Arnoud van Adrichem

Eindredactie: W.M. van Koppen

De redactieraad van CDV bestond eind 2009 uit:

Prof. dr. G. J.M. van den Brink, prof. dr. A.L. Bovenberg, drs. P. Cuyvers, mevrouw prof. dr. L. Eldering, prof. dr. S.C.W. Eijffinger, prof. dr. M. Herweijer, mevrouw M.J.C. van den Muijsenberg Geurts, prof. dr. J.S. Reinders, drs. P.W. Tetteroo.

Publicaties wetenschappelijk medewerkers WI

De publicaties van de medewerkers van 2009 zijn terug te vinden op de website van Wetenschappelijk Instituut (www.cda.nl/wi). Ook werd een publicatie van de heer Stevens in zijn hoedanigheid als bestuurslid van het WI over de sociale vlaktaks in het Nederlands Dagblad gepubliceerd.

Internationale samenwerking

Het WI participeerde in het Centre for European Studies (CES), een samenwerking van christendemocratische denktanks in Europa. Prof. dr. R.H.J.M. Gradus maakt deel uit van de executive board van dit instituut en mr. J.A.M. van Gennip maakte deel uit van de Academic Board. Op verschillende manieren werd samengewerkt en contact gehouden met de Konrad Adenauer Stiftung (KAS), het Wetenschappelijk Instituut voor de Duitse CDU, CEDER, de studiedienst van de Vlaamse CD&V, en met Fesca, het Wetenschappelijk Instituut van de AVP op Aruba.

Er is in 2009 één rapport in samenwerking met het CES uitgegeven: 'Een sociale vlaktaks. Naar werkbare en begrijpelijke inkomstenbelastingen.' (Zie ook WI-rapporten). Er is tevens een Engelstalig samenvattend artikel gemaakt dat door het CES medio 2010 wordt gepubliceerd.

Media

Middels radio- en televisieoptredens was het WI aanwezig in diverse media. Ook werden lezingen, presentaties en cursussen gegeven onder andere voor de Kaderschool van het Steenkamp Instituut. Op de website van het WI zijn de bijdragen te bekijken en te beluisteren (www.cda.nl/wi).

Nieuwsbrief

Het WI heeft sinds februari 2009 een nieuwsbrief. Inmiddels ontvangen ruim 650 geïnteresseerde de nieuwsbrief.

Stichtingsraad WI

De Stichtingsraad van het WI kwam in 2009 twee keer bij elkaar in Utrecht. Het openbare deel van de Stichtingsraad was zoals gebruikelijk voor iedereen toegankelijk.

Het onderwerp van de bijeenkomst van 16 april was het WI rapport 'De woningmarkt in beweging'. Het discussieforum bestond uit de heren Elco Brinkman (voorzitter Bouwend Nederland), Peter Verleg (voorzitter SIR 55, Stichting Initiatieven Realisatie 55+ Woningbouw en tevens voorzitter van de begeleidingscommissie) en Evert Jan van Asselt (auteur van het rapport). O.l.v. de voorzitter van het bestuur vond aansluitend een levendige discussie plaats met de leden van het forum en de zaal.

De bijeenkomst van 9 oktober stond in het teken van het WI rapport over de sociale vlaktaks. Flip de Kam, hoogleraar RUG en Raymond Gradus, directeur van het WI voor het CDA en auteur van het rapport hielden een inleiding en gingen vervolgens met elkaar en met de zaal in discussie. De discussie stond onder leiding van Cees Veerman (voorzitter van het WI bestuur).

Bestuur

Het bestuur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA bestond in 2009 uit de volgende personen: prof.dr. C.P. Veerman (voorzitter), drs. B. Kamphuis (vice-voorzitter), mr. F.A.M. van den Heuvel (penningmeester), dr. G.J. Buijs, mw. mr. C.G. Breedveld-De Voogd, prof. dr. S.C.W. Eijffinger, mw. dr. S.C. van Bijsterveld, drs. P.A.C.T. van Heeswijk, prof. dr. R.A.H. van der Meer, mw. dr. ir. R. Janssen-van Rosmalen, mr. W.F.C. Stevens, drs. A. Tonca, mw. G. Dolsma. Eind december heeft mevrouw Janssen afscheid genomen van het bestuur in verband met het eindigen van haar zittingstermijn. Mevrouw Breedveld heeft op eigen verzoek per december haar functie in het bestuur neergelegd. Vanaf 1 januari zal mevrouw mr. D.M. van Gorp toetreden tot het WI bestuur.

In 2009 vond er 9x een bestuursvergadering plaats.

Medewerkers WI

In 2009 werkten de volgende personen bij het WI:

prof. dr. R.H.J.M. Gradus (directeur),
drs. E.J. van Asselt (plaatsvervangend directeur),
mw. drs. P. van den Burg (wetenschappelijk medewerker),
mr. dr. H.P.A. Knops (wetenschappelijk medewerker),
mw. mr. N. Naderi (wetenschappelijk medewerker) (tot 1 april)
mw. mr. M.E.J. Dannenberg (wetenschappelijk medewerker),
drs. A. van Velzen (wetenschappelijk medewerker, vanaf juni 2009)
M. ten Hooven (wetenschappelijk medewerker/hoofdredacteur CDV, tot 1 januari 2010),
drs. J. Prij (redactiesecretaris CDV),
mw. E. ter Borg (secretaresse),
mw. A.E.B. Nieberg -van Selow (officemanager/ directiesecretaresse)

VI. Bestuurdersvereniging

1. Inleiding

Graag bieden wij u het jaarverslag 2009 aan. Hierin maken we duidelijk op welke manier het bestuur en het bureau de leden ondersteunen. De inhoudelijke ondersteuning gebeurt via Bestuursforum, de website en andere uitgaven, onze netwerkfunctie onderhouden we via de BSV- bijeenkomsten en –klankbordgroepen en de belangenbehartiging verloopt via contacten met allerlei organisaties en personen .

Het jaar 2009 was vooral het jaar van voorbereidingen op de gemeenteraadsverkiezingen. Veel activiteiten die de Bestuurdersvereniging organiseerde stonden daarom in het teken van deze verkiezingen.

In dit jaarverslag worden de noodzakelijke gegevens die betrekking hebben op 2009 verstrekt. Met dank aan alle medewerkers van de Bestuurdersvereniging is het opnieuw een overzichtelijk verslag. Naar onze mening hebben we de meerwaarde van de CDA-bestuurdersvereniging voor al onze leden opnieuw bewezen. Vol goede moed trekken we deze lijn in 2010 *door* waarbij de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen de hoogste prioriteit hebben.

Mr. T. van Amerongen - Huizenga
secretaris CDA-bestuurdersvereniging

Drs. J. de Bat
directeur CDA-bestuurdersvereniging

2. Leden, bestuur en medewerkers

Leden

Het lidmaatschap van de CDA-bestuurdersvereniging is voor leden van (deel)gemeenteraden en Provinciale Staten, waterschapsbesturen en voor wethouders en gedeputeerden van CDA-huize gekoppeld aan hun functie. Daarnaast kunnen ook andere bestuurders, oud-bestuurders en bijvoorbeeld afdelingsbestuurders van gemeentelijke CDA-afdelingen, lid worden.

Per 31 december 2009 telt de vereniging 3260 leden. Dit is 18 minder dan in 2008, toen we nog 3278 leden hadden. De verdeling is als volgt:

	2009	2008
Ereleden	5	5
Commissaris van de Koningin	3	3
Gedeputeerde	28	26
Statenlid	168	163
Statengriffier*	2	2
Burgemeester	146	132
Wethouder/DB-lid deelgemeenteraad	415	406
Gemeenteraadslid/Deelgemeenteraadslid	2045	2037
Gemeentesecretaris*	6	8
Raadsgriffier*	3	3
Waterschapsbestuurder AB	89	
Waterschapsbestuurder DB	31	

Buitengewone leden	469	
TOTAAL	3410	

*Deze cijfers geven geen reëel beeld omdat deze categorie niet verplicht lid is van de BSV.

**Opgemerkt moet worden dat deze opsomming een dubbeling bevat: er zijn waterschapsbestuurders die tegelijkertijd ook raadslid zijn. Vandaar dat dit totaal hoger is dan het aantal leden dat eerst is genoemd.

Bestuur

De samenstelling van het bestuur was eind 2009 als volgt:

- G.J. Jansen (Geert), commissaris van de Koningin in Overijssel (voorzitter);
- J.B. Waaijer (Jan), burgemeester in Zoetermeer (vice-voorzitter);
- T. van Amerongen- Huizenga (Nynke), raadslid Utrechtse Heuvelrug (secretaris);
- I.R.G.W. Verschuuren (Ingeborg), statenlid in Noord-Brabant (penningmeester);
- S.J. Veerman (Sjoerd), wethouder in Alblasserdam;
- A. Ederveen (Anton), burgemeester in Valkenswaard;
- J.F.A. Alberts (Frits), wethouder in Borger-Odoorn;
- H.M.J.M. van Beers (Henk), burgemeester in Roermond;
- G. Boeve (Gert), fractievoorzitter en in de loop van 2009 wethouder in Amersfoort;
- W.J. de Graaf (Wybe), dijkgraaf waterschap Zeeuws-Vlaanderen;
- T.J. Romeyn (Hans), burgemeester van Heiloo;
- I.J.J. Rijzebol (Ijzebrand), statenlid in Groningen;
- J.H. Vennevertloo (Johan), wethouder in Berkelland;
- A.G.J. Strien (Ton), burgemeester van Olst-Wijhe;
- W.Chr. Vroegindeweyj (Willemien), burgemeester van Bolsward.
- J.W. Kempenaar - van Ittersum (Jenny), raadslid in Dronten.

Het bestuur heeft in 2009 vier maal vergaderd, te weten op 31 januari, 15 juni, 10 september en 12 november.

Medewerkers

De personele samenstelling was in 2009 als volgt:

- J. de Bat (Jo-Annes), directeur (34 uur);
- C.T. Boersma (Carmen), eindredacteur Bestuursforum (32 uur);
- M. Neuteboom (Maarten), communicatiemedewerker (20 uur);
- J.M. Stoker (Joke), secretariael medewerker (24 uur).

3. Activiteiten

a. Ledenvergadering voorjaar

Het thema van de bijeenkomst op 17 april in het gemeentehuis van Houten was: wat betekent Europa voor gemeenten? Dit thema was gekozen om ook als CDA-bestuurdersvereniging aandacht te schenken aan de Europese verkiezingen op 4 juni 2009. Hoofdgast was Wim van de Camp, lijsttrekker. Daarnaast spraken Cor Lamers (burgemeester van Houten), Rob van Eijkeren (directeur Huis de Provinciën in Brussel) en Johan Sauwens (CD&V-burgemeester) over welke organisaties er allemaal zijn en wat zij doen om Europa dichterbij de lokale politiek te brengen. Onder leiding van de voorzitter van de BSV was er daarna een paneldiscussie over Europa, wat brengt Europa ons en over Europese samenwerking. Er waren 65 leden aanwezig.

b. Bestuurdersdag

De bestuurdersdag werd georganiseerd in het provinciehuis in Utrecht op zaterdag 3 oktober. Het thema was Gemeenteraadsverkiezingen 2010: Hoe sterk staat het CDA?. De twee sprekers waren Premier Jan Peter Balkenende en commentator/columnist van Trouw Willem Breedveld.

Aansluitend was er een aantal workshops die verschillende onderdelen van de gemeenteraadsverkiezingen tot onderwerp hadden. De dag werd afgesloten met een lunch. Aan deze dag namen ongeveer 175 personen deel.

c. Jonge bestuurdersdag

In samenwerking met het CDJA werd deze dag op 7 maart georganiseerd in Nijmegen. Jonge bestuurders werd de mogelijkheid geboden om in gesprek te gaan met jonge CDA-raadsleden en er was de mogelijkheid om aan twee workshops mee te doen. Ongeveer 50 jonge CDA'ers namen deel aan dit programma.

d. Burgemeestersborrel

In samenwerking met de Tweede Kamerfractie van *het CDA* is op de laatste maandag van januari de burgemeestersborrel georganiseerd in de oude zaal van de Tweede Kamer. Staatssecretaris Ank Bijleveld gaf een korte rondblik over de positie van de gemeenten. Daarna volgde een discussie over de vraag: of de burgemeester meer bevoegdheden nodig heeft op het gebied van openbare orde en veiligheid. Zo'n 80 burgemeesters waren aanwezig.

e. *Waternetwerkdag*

De waternetwerkdag op 26 juni vond plaats in het kantoor van het Hoogheemraadschap Delfland in Delft. Het thema was: *kostenbesparing* en waterschapslasten. Henk Brons, directeur VEMW (Vereniging voor Energie, Milieu en Water) hield een inleiding. Daarna was er ruimte voor discussie, eerst in een aantal groepjes en vervolgens plenair onder leiding van de directeur van de BSV, Jo-Annes de Bat.

f. *Statendag 2009*

De Statendag 2009 werd georganiseerd door de Statenfractie in Friesland. Een mooie dag, met inhoudelijk aandacht voor het thema water. Ook werd er gezeild op het Sneekermeer. De dag werd afgesloten bij Stenden University, een hogeschool waar leerlingen het vak koken en bedienen direct in de praktijk brengen.

g. Gedeputeerdenoverleg

Twee keer per jaar komen de CDA-gedeputeerden bij elkaar in de fractiekamer van het CDA in de Tweede Kamer. De CDA-bestuurdersvereniging nodigt hen daartoe uit en organiseert deze bijeenkomst. Vaak zijn er bewindspersonen bij aanwezig. In 2009 vonden deze bijeenkomsten plaats op 23 april en 8 oktober. Hierbij waren op 23 april aanwezig mevrouw A. Bijleveld en mevrouw M. van der Hoeven en op 8 oktober de heer G.A.Hirsch Ballin en mevrouw M. van der Hoeven.

h. Bijeenkomst jonge aspirant-wethouders.

In samenwerking met *het* CDJA en de afdeling HRM van het CDA vond er een bijeenkomst in het gemeentehuis van Noordwijk plaats op 27 oktober. Na de inleidingen van twee jonge wethouders (Martijn Vroom (Noordwijk) en Judith Verschelling (Son en Breugel)) werd er gesproken over hoe het kan en hoe het is om op jonge leeftijd wethouder te worden.

Klankbordgroepen

De BSV nodigt wethouders (en raadsleden) uit voor themabijeenkomsten met Kamerleden, onder andere over Jeugd en Gezin, Sociale Zaken, RO en duurzaamheid. De Bestuurdersvereniging zorgt voor de uitnodigingen, aanmeldingen en verdere ondersteuning. Het betreffende Kamerlid zorgt voor de locatie en eventueel de lunch. Wethouders en Kamerleden ervaren deze informatie-uitwisseling als zinvol. In totaal zijn 12 van dit soort bijeenkomsten georganiseerd.

Belangenbehartiging en samenwerking

Regelmatig participeert iemand namens de CDA-bestuurdersvereniging in verschillende externe organisaties, bijvoorbeeld in commissies van de VNG, IPO, in netwerken rondom Kamerleden, zoals die van BZK en over identiteit.

Het Steenkamp Instituut heeft, mede omdat wij als BSV dat zeer belangrijk vonden en er op hebben aangedrongen, de cursus 'aspirant-raadslid' opnieuw in elkaar gezet. Daarbij wordt ook het door de BSV uitgegeven boekje over het CDA-gedachtegoed gebruikt.

In de LAT (de Lokaal Appel Tour) hebben wij steeds het deel over de inhoud en het opstellen van het verkiezingsprogramma verzorgd.

De CDA-bestuurdersvereniging maakt deel uit van het intern campagneteam en voedt het permanent campagneteam met informatie uit de achterban.

In het najaar is er een wedstrijd “*beste verkiezingsprogramma*” georganiseerd. Er waren 38 inzendingen. Tijdens het najaarscongres zijn hiervoor prijzen uitgereikt aan Rotterdam, Lansingerland en Texel.

Bestuursforum

Bestuursforum is in 2009 weer 10 keer verschenen.

In 2009 zijn de dossiers een structureel onderdeel van het blad geworden. In praktisch elk nummer is een dossier verschenen. Een dossier bevat een aantal artikelen over hetzelfde onderwerp. Het is een mix van verdieping van het *CDA-gedachtegoed* en de toepassing daarvan in de praktijk. Onderwerpen waren onder meer het CDA in de grote steden, herindeling, sport, waterschapslasten, veiligheid en de scheiding van kerk en staat.

Veel aandacht is gegeven aan actuele onderwerpen als de kredietcrisis, de Europese verkiezingen en de komende gemeenteraadsverkiezingen.

In juni en augustus zijn dubbelnummers verschenen. In augustus/september verscheen het themanummer. Gekozen was voor het thema ‘Campagne gemeenteraadsverkiezingen’.

Het oktobernummer is iets naar voren gehaald en verscheen eind september in verband met de Bestuurdersdag. Hierin stond een interview met de minister-president, hoofdspreker op de Bestuurdersdag.

Personele wijzigingen

In 2009 verlieten *de heren* dr. G. Benedictus (Geart), Statenlid Friesland, dr. Y.J. van Hijum (Eddy), Tweede Kamerlid, N.M.J.G. Lebens (Noël), gedeputeerde Limburg en drs. R. Vrugt (René), raadslid in Alphen aan den Rijn de redactie.

Tot de redactie traden toe: mevrouw mr. A.W. Bom-Lemstra (Adri), hoogheemraad van Delfland en de heren dr. A. Koster (Ed), fractievoorzitter Haarlemmermeer en drs. W.T. Thuis (Wim), fractievoorzitter in Noord-Brabant.

De samenstelling van de redactie was op 31 december 2009 als volgt:

- drs. J. Wienen (Jos), burgemeester van Katwijk, (voorzitter);
- mr. C.T. Boersma (Carmen) (eindredacteur);
- drs. J. de Bat (Jo-Annes), directeur CDA-bestuurdersvereniging
- ing. E.J. Bilder (Eddy), Tweede Kamerlid;
- mr. A.W. Bom-Lemstra (Adri), hoogheemraad Delfland
- mr.drs. H. Doornhof (Hugo), raadslid in Nijkerk;
- drs. D.A.C.A. Gudde (Dirk), wethouder in Zeist;
- mr. G.A. Karssenbergh (Gerben), griffier in Woerden;
- dr. A. Koster (Ed), raadslid/fractievoorzitter in Haarlemmermeer
- drs. A. H. Mulder (Agnes), Statenlid in Drenthe;
- mr.drs. A.J.G. Poppelaars (Toine), gedeputeerde in Zeeland;
- G.M. Telgen-Swarts (Geeske), raadslid in Ede;
- drs. W.T. Thuis (Wim), Statenlid/fractievoorzitter in Noord-Brabant

Website en nieuwsbrief

Eind 2009 is het CDA overgegaan op een nieuwere, moderne website. Evenals veel CDA-afdelingen zal ook de CDA-bestuurdersvereniging in deze overgang participeren. Deze overgang

zal worden gerealiseerd in het voorjaar van 2010 waardoor de BSV veel nieuwe digitale mogelijkheden krijgt en haar online service kan vergroten.

De website van de CDA-bestuurdersvereniging functioneerde ook in het jaar 2009 als de gebruikelijke online-bron van uiteenlopende informatie ten behoeve van lokale bestuurders. De website kent een openbare en een afgeschermd omgeving. De afgeschermd omgeving is een speciaal op de betalende leden toegesneden omgeving. De belangrijkste bronnen van informatie bestaan uit:

- Publicaties. Veel publicaties van het CDA (BSV en SI) staan online. Deze omgeving is afgeschermd en alleen toegankelijk voor leden van de BSV. Tevens staan op de website factsheets vanuit de Tweede Kamer die handelen over uiteenlopende beleidsterreinen.
- Dossiers gevuld met actuele achtergrondinformatie over bepaalde onderwerpen. Er worden inmiddels geen secundaire mediaberichten meer geplaatst, de focus is verschoven naar meer grondige (achtergrond)informatie. Gestreefd wordt naar een divers aanbod, maar duidelijk moet ook zijn wat, indien beschikbaar, het CDA-standpunt is.
- Het deskundigenennetwerk is omgedoopt tot klankbordgroepen. Hierin kunnen overzichtelijk personen worden gevonden met uiteenlopende expertises. Dit netwerk is het afgelopen jaar uitgebreid met een groep 'Maatschappelijke stage' en 'Duurzaamheid'.
- Een initiatievendatabank waar lokale initiatieven van CDA-afdelingen en of CDA-fracties gepubliceerd worden. Afdelingen, fracties en besturen kunnen via deze databank eenvoudig ideeën met elkaar uitwisselen. De databank is in 2008 meer geordend en wordt regelmatig geupdate.
- Het online archief van Bestuursforum. In dit archief worden de belangrijkste bijdragen uit iedere Bestuursforum bewaard. Dit archief is open voor iedereen.
- Fotoverslagen. Van alle activiteiten die georganiseerd worden publiceren wij een fotoverslag op onze website.
- Verkiezingen. Voor de gemeenteraadsverkiezingen is een aparte pagina gecreëerd. Publicaties, documenten, artikelen en bijdragen uit Bestuursforum met betrekking tot de verkiezingen zijn hier centraal verzameld.

Tenslotte fungeert de website als eenvoudige en snelle informatieverschaffer voor contactinformatie en de samenstelling van besturen van de vereniging en haar provinciale afdelingen, activiteiten en bijeenkomsten, verenigingsgerelateerde informatie en een fotopagina.

De nieuwsbrief van de BSV werd ongeveer één maal per maand verstuurd. In de laatste maanden van 2009 is hier van afgezien omdat al veel nieuwsbrieven met campagneberichten e.d. vanaf het partijbureau naar de leden werd gestuurd.

Publicaties

In 2009 stond de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezing in maart 2010 centraal. De commissie-Keijzer heeft een *handreiking gemeenteprogram 2010-2014* opgesteld. Dit program heeft als *ondertitel "respectvol samenleven in een sterke gemeente"*. Met deze handreiking hebben alle afdelingen hun voordeel kunnen doen bij het opstellen van hun verkiezingsprogramma.

Ook de uitgave van het CDA-gedachtegoed, een praktische handreiking voor lokale en provinciale CDA-politici, zag het licht in 2009. Deze handreiking is opgesteld om te gebruiken bij het nadenken over en het toepassen van het CDA-gedachtegoed in het lokale en provinciale bestuur.

Dienstverlening

Deskundigennetwerk

In 2006 is een aanvang gemaakt met de opbouw van een deskundigennetwerk. Het is de bedoeling dat leden van de Bestuurdersvereniging in de toekomst per beleidsveld een overzicht kunnen ontvangen waarin deskundigen op een bepaald gebied met contactgegevens zijn vermeld. Ook in 2009 zijn we hier mee verder gegaan. In 2010 wordt dit verder ondersteund met een nieuwe website.

Vraagbaakfunctie

De directeur beantwoordde vele vragen van leden, over rechtspositionele, politiek-tactische of juridische kwesties. Door de nieuwe rubriek 'Vraag en antwoord' op de website werden de antwoorden (anoniem) aan alle leden ter beschikking gesteld.

Daarnaast worden we steeds vaker gebeld met problemen die er zijn binnen een fractie, tussen fractie en wethouder(s), tussen fractie(leden) en afdeling, en dergelijke. We proberen voor elk probleem aan een zo goed mogelijke oplossing bij te dragen en indien nodig, schakelen we ook ervaren personen/mediators in.

Marketing

Om de bekendheid van de Bestuurdersvereniging te vergroten en de producten van de vereniging beter onder de aandacht te brengen, is meer aandacht gegeven aan marketing. De Bestuurdersvereniging is in 2009 met een stand aanwezig geweest op de partijcongressen van het CDA. Daarnaast is er een aantal ledenaanbiedingen geweest.

Financiën

Voor een goede dienstverlening zijn voldoende middelen nodig. Vermeldenswaardig is dat de in 2008 ingezette lijn van steeds minder wanbetalers ook in 2009 is doorgezet. In de jaarrekening worden de exacte getallen genoemd.

VII. CDAV

Voorwoord

Met nieuwe kracht vooruit!

In dit jaarverslag kijken we terug op het CDAV jaar 2009. Een jaar vol vernieuwing en versterking. Maar het jaar begon met afscheid nemen. Niet alleen van Rianne Donders die haar taak als voorzitter na 2 jaar niet langer kon combineren met haar overige werkzaamheden maar ook van Lucy Spee die 4 jaar lang onze penningmeester is geweest. Tenslotte hebben wij in het najaar afscheid genomen van Ellie Wijman, die na circa 10 jaar wegens persoonlijke omstandigheden het CDAV bestuur helaas moest opgeven. De enorme historische kennis die Ellie, door haar jarenlange betrokkenheid, vertegenwoordigde zullen wij node missen.

Echter: er kwamen ook nieuwe mensen bij!

Een nieuwe medewerker, maar liefst 5 nieuwe bestuursleden en een nieuwe voorzitter zijn aangetreden om samen met de zittende bestuursleden het CDAV sterker te maken. Samen met de provinciale afdelingen, ieder met een eigen verantwoordelijkheid. Daartoe dienen de lijnen tussen bestuur en de provinciale afdelingen kort te zijn. Want alleen dan bereiken we het netwerk wat nodig is om de participatie van vrouwen in de partij in balans te krijgen.

In 2009 heeft het CDAV zich met name bezig gehouden met het vaststellen van het beleidsplan waarin de inhoudelijke agenda voor de komende jaren is bepaald. Dat betekent dat we vanaf 2010 vooral gericht zijn op de uitvoering daarvan. We realiseren ons daarbij dat er nog hard gewerkt moet worden om de implementatie van de aangenomen resolutie 50/50 werkelijk voor elkaar te krijgen. Samen met u, onze leden, en de partij zal dit zeker gaan lukken.

Immers: samen maken wij het CDA sterker!

Arinda Callewaert Voorzitter CDAV

Doelstellingen

Het CDAV wil politieke bewustwording van vrouwen vergroten en stimuleert hen actief deel te nemen aan politiek en maatschappij. Het CDAV organiseert activiteiten om dit doel te realiseren en werkt aan opvattingen en ideeën op het gebied van emancipatie, die passen bij het Christen Democratisch gedachtegoed en die van belang zijn voor vrouwen binnen en buiten het CDA. Het CDAV heeft ruim 4000 leden, kent een landelijk bestuur en provinciale en lokale afdelingen. Het CDAV werkt volgens een netwerkstructuur, dicht bij haar leden en met behoud van vrijheid en verantwoordelijkheden voor afdelingen.

Het CDAV streeft naar verwezenlijking van haar missie door:

- het leveren van een inbreng in het politieke beleid op basis van het politieke program van het CDA,
- het bevorderen van politieke bewustwording bij vrouwen,
- het bevorderen van de integratie en participatie van vrouwen in het CDA.

Meer concreet werkt het CDAV aan:

- het stimuleren, ontwikkelen en organiseren van vormings- en emancipatieactiviteiten op landelijk, provinciaal, regionaal en lokaal niveau.
- het vervullen van een vertegenwoordigende en adviserende rol in de daarvoor in aanmerking komende nationale en internationale (vrouwen) organisaties.
- het voordragen van vrouwen voor functies binnen en buiten het CDA en in politieke vertegenwoordigingen.
- het adviseren van het CDA-bestuur op het gebied van emancipatie.

Het CDAV bestaat uit enthousiaste vrouwen die veel willen bereiken. In 2009 heeft het CDAV vijf nieuwe bestuursleden aangesteld en een nieuwe koers met duidelijke doelstellingen voor de toekomst vastgelegd in het beleidsplan 2009-2011. Naast eerder genoemde doelstellingen zijn hier de volgende werkvelden in vastgelegd:

- vrouwelijk talent in politiek
- vrouwelijk talent in maatschappij
- positie van meisjes en vrouwen internationaal

Bestuur

De bestuurlijke samenstelling per 31 december 2009 is als volgt:

Arinda Callewaert

j.r.callewaert@wanadoo.nl

Zuid Voorstraat 2

3295 BW 's Gravendeel

078-6734268

voorzitter

Gerda Kempen-van Dommelen

Gjmkempen@chello.nl

Berg en Dalseweg 480

6523 LS Nijmegen

024-3220736

vice-voorzitter

Mirjam Maasdam

m.w.j.maasdam@xs4all.nl

Aristoteleslaan 18A

3707 EL Zeist

penningmeester

Monique Vogelaar

Noordsingel 55

3035 EJ Rotterdam

010-4675053

mmvogelaar@planet.nl

voorzitter regiegroep buitenland

Hester Maij
HesterMaij@planet.nl
Torendijk 22
7491 EV Delden
074-3767041
bestuurslid

Anneke van der Helm
annekevanderhelm@quicknet.nl
Wittenburg 57
2135 BC Hoofddorp
023-5626484
bestuurslid

Patricia Assmann
passmann@dds.nl
St. Annastraat 296
6525 HE Nijmegen
bestuurslid

Elma Petter
elmapetter@brova.nl
Ravelijn 39
4285 EE Woudrichem
HRM

Corine Toussaint
corine.toussaint@planet.nl
Riesenberg 35
3453 PE De Meern
06-24752522
voorzitter regiegroep
communicatie & p.r.

Liesbeth van Heest
Vanheest.cdav@cda.nl
Buitenom 18
2512 XA 's-Gravenhage
Beleidsmedewerker
CDAV

Bestuurlijke wijzigingen

Op de ledenvergadering van 19 september is Arinda Callewaert unaniem benoemd tot voorzitter van het CDAV. Zij volgde Rianne Donders op. Rianne Donders is twee jaar voorzitter geweest van het CDAV. In verband met drukke tijden heeft zij te kennen gegeven het voorzitterschap van het CDAV niet meer te kunnen combineren met haar baan als burgemeester van Geldrop Mierlo. Tussen het afscheid van Rianne en het aantreden van Arinda heeft Gerda Kempen het voorzitterschap waargenomen. Tevens is op dezelfde ledenvergadering afscheid genomen van Ellie Wijman als lid van het bestuur. Ellie is circa 10 jaar bestuurslid geweest, waarvan de laatste jaren als secretaris. Anneke van der Helm is door de algemene vergadering benoemd tot bestuurslid.

De samenstelling van de vertrouwenscommissie voor de voorzitter was: Hester Maij (voorzitter), Corine Toussaint (namens bestuur), Anneke van der Helm (namens de leden) en Teuny Kok (namens het NPV). Na een gespreksronde met 6 kandidaten en een tweede gespreksronde met 2 kandidaten heeft de vertrouwenscommissie unaniem Arinda Callewaert voorgedragen.

De voordracht van Anneke van der Helm is namens het bestuur in overleg met het NPV aan de algemene vergadering voorgelegd.

Overzicht van Intrede bestuursleden

Arinda Callewaert	2005
Gerda Kempen	2002
Anneke van der Helm	2009
Mirjam Maasdam	2009
Hester Majj	2002
Monique Vogelaar	2007
Corine Toussaint	2009
Elma Petter	2009
Patricia Assmann	2009

Bureau en secretariaat

De beleidsmedewerker van het CDAV, Liesbeth van Heest, draagt zorg voor beleidsondersteuning/advisering van het bestuur en voert het secretariaat van het CDAV op het CDA-Partijbureau. Tevens onderhoudt zij de contacten met de medewerkers op het bureau van het CDA en fungeert zij als de oren en ogen voor het CDA bestuur in de Haagse politiek.

Netwerk Provinciale Vertegenwoordigers (NPV)

Het CDAV is in verschillende provincies actief. Het dagelijks bestuur heeft 4 keer vergaderd met een afvaardiging uit de provincies, veelal de voorzitters en/of de secretarissen.

Het Netwerk Provinciale vertegenwoordigers bestaat uit:

Vertegenwoordiger Groningen:	Jeanne de Haan-Kramer, jdehaankramer@kpnplanet.nl Hoofdstraat 173, 9827 PB Lettelbert 0594-518238
Vertegenwoordiger Friesland:	Sjoertje Kok-Witteveen, g.h.w.kok@freeler.nl De Wijk 18 , 9231 BG Surhuisterveen 0512-361698
Vertegenwoordiger Noord-Holland:	Christa Kuiper, c.kuiper@heemstede.nl Burg. van Lennepweg 24, 2101 RG Heemstede 023-5485609
Vertegenwoordiger Utrecht:	Dieny Scheffer-Versluis, dienysch@hetnet.nl Hendrick Potlaan 19, 3411 VL Lopik 0348-551775
Vertegenwoordiger Flevoland:	Welmoed Smit, bureau@cda-flevoland.nl De Horst 28, 8309 CK Tollebeek tel. (0527) 86 51 61
Vertegenwoordiger Gelderland:	Annemarie Vreman, amtvreman@gmail.com Vossenakker 27, 6711 CX Ede
Vertegenwoordiger Zuid-Holland:	Marry Holst-Brink, m.holstbrink@planet.nl Debijelaan 18A, 2871 LE Schoonhoven
Vertegenwoordiger Noord-Brabant:	Joke Wagter, jokewagter@onsbrabantnet.nl Villapark 9, 5667 HV Geldrop 040-2853932
Vertegenwoordiger Limburg:	P.J.M. (Ellie) Wijman-Loots, ellie.wijman@home.nl Wolfsweg 1 , 6471 CP Eygelshoven 045-5460138

Partijbestuur en partijcongres

Het CDAV heeft één vertegenwoordiger in het Partijbestuur en een adviserende vertegenwoordiging in het Dagelijks Bestuur van het CDA. In 2009 was dat in de eerste maanden Rianne Donders. Na haar aftreden heeft Gerda Kempen de honneurs waargenomen en na de benoeming van de nieuwe voorzitter is Arinda Callewaert de CDAV vertegenwoordiger.

Het Partijbestuur komt bijna iedere maand met uitzondering van de vakantiemaanden bijeen en bespreekt alle relevante zaken die de partij en de politiek aangaan.

Partijcongres

Tot de taken en bevoegdheden van het landelijke Partijcongres behoren onder meer: toetsing politiek beleid, aannemen van resoluties, bekrachtiging verkiezingsprogramma's, wijziging Program van Uitgangspunten, verkiezing lijsttrekkers, statutenwijziging, wijziging huishoudelijk reglement en behandeling / vaststelling jaarverslagen.

Voorstellen die voorliggen tijdens het Partijcongres weegt het CDAV, als dit aan de orde is, op het effect die zij hebben op de positie van de vrouw. Onze doelstellingen fungeren daarbij als toetssteen.

Het CDAV heeft het recht om 10 afgevaardigden een extra stem uit te laten brengen naast hun eigen persoonlijke stem. Het CDAV heeft hiertoe op het congres de aanwezige bestuursleden en leden uit het NPV een extra stemkaart overhandigd.

CDAV vrouwen in de Tweede Kamer, Eerste Kamer en het Europees Parlement

Contactpersoon voor het CDAV in de Tweede Kamer is Elly Blanksma. Kathleen Ferrier is adviseur van de regiegroep Buitenland.

Het bestuur van het CDAV heeft regelmatig contact met de woordvoerders emancipatie van de Tweede Kamer, zoals met Corien Jonker (oa. woordvoerder emancipatie), Madeleine van Toorenborg (oa. woordvoerder Kinderopvang) en Margreet Smilde (oa. woordvoerder Sociale Zaken). Ook let het CDAV op onderwerpen die van belang zijn voor vrouwen en geeft daar advies over aan de leden van de Tweede Kamer.

Met bovengenoemde Kamerleden in het bijzonder is contact om elkaar te adviseren, kennis en ervaringen uit te wisselen en elkaar te versterken waar mogelijk.

Contactpersoon CDAV in de Eerste Kamer is Ria Vedder-Wubben.

De band tussen het CDAV en de vrouwelijke leden van het Europees Parlement Maria Martens, Corien Wortmann, Ria Oomen en Esther de Lange is zeer goed te noemen. Zo organiseren de Europese vrouwen samen met het CDAV bestuur al sinds jaren een drukbezochte nieuwjaarsreceptie. En de Europarlementsleden adviseren de regiegroep buitenland van het CDAV. In 2009 zijn er verkiezingen geweest voor het Europees Parlement. Helaas is Maria Martens niet herkozen. Wij danken haar hier nogmaals voor al haar inzet en de zeer prettige samenwerking. Corien Wortmann, Ria Oomen en Esther de Lange zijn de komende 5 jaar onze contactpersonen en wij kijken uit naar een voortzetting van onze samenwerking.

Regiegroepen

De regiegroep is de katalysator van een netwerk. De regiegroep bestaat uit CDA Vrouwen. Zij zijn deskundig op bepaalde terreinen. Alle leden van de Regiegroep dienen lid te zijn van het CDAV. De zittingstermijn per lid is in principe 4 jaar, met de mogelijkheid tot een 2e termijn. Het (maximaal) aantal leden per regiegroep kan verschillen per groep. De frequentie van bijeenkomsten is afhankelijk van de aard van de regiegroep. De leden van de regiegroep komen in aanmerking voor een onkostenvergoeding.

In- en Externe vertegenwoordigingen

G.J.M. Kempen – van Dommelen coördineert de vertegenwoordigingen.

J.G.M. Assen (Anneke) heeft zitting in de Raad van Bestuur van het Wetenschappelijk Instituut (WI) van het CDA. Het WI verricht studies naar politieke vraagstukken, die uitstijgen boven de discussies van alledag. Daarover adviseert het WI gevraagd en ongevraagd. Het WI is onafhankelijk en ontwerpt zijn onderzoeksprogramma in dialoog met het CDA en haar volksvertegenwoordigers.

E. Petter - van den Berge (Elma) is CDAV afgevaardigde in de algemene vergadering van de Nederlandse Vrouwen Raad (NVR). Er zijn ruim 40 vrouwenorganisaties lid van de NVR koepel. De AV is tweemaal bijeen geweest. Meer informatie is te lezen op de website van de NVR (webmaster@nederlandsevrouwenraad.nl).

G.J.M. Kempen – van Dommelen (Gerda) vertegenwoordigt het CDAV in het Politiek Vrouwen Overleg (PVO), vervanger is Corine Toussaint.

Wat is het Politiek Vrouwen Overleg ?

PVO is het bestuurlijk samenwerkingsorgaan van de politieke partijen op het gebied van arbeidsparticipatie, het combineren van arbeid en zorg, emancipatie en diversiteit. In 2009 heeft het CDA de rol van voorzitter vervuld. Gerda Kempen (van 28 maart tot 19 september 2009 plaatsvervangend voorzitter van het CDAV) heeft deze taak vervuld. Het secretariaat is vanaf maart 2009 gevoerd door Liesbeth van Heest (beleidsmedewerker CDAV).

Algemene doelstellingen Politiek Vrouwen Overleg:

- Bevorderen van gelijke behandeling en rechten van mannen en vrouwen
- Bevorderen van evenredige participatie van mannen en vrouwen in de politiek
- Bevorderen en aanzwengelen van discussie over genoemde doelstellingen met leden van het Kabinet, Tweede Kamerleden en Partijbesturen
- Partijoverschrijdende bestuurlijke samenwerking op het gebied van de rechten van de vrouw

Doelstellingen van het Politiek Vrouwen Overleg voor 2009 zijn:

- Bevorderen van economische zelfstandigheid van vrouwen / tegengaan armoedeval
- Toename van arbeidsparticipatie onder vrouwen
- Kinderopvang als instrument om arbeidsparticipatie te bevorderen
- Scholing van vrouwen met name van spijtoptanten
- Vrouwen in de top

Activiteiten Politiek Vrouwen Overleg 2009

Het PVO vergaderde zes keer in 2009. De bijeenkomsten vonden plaats op het Partijbureau van het CDA te Den Haag. Er is gewerkt aan het bereiken van de geformuleerde doelstellingen (toegevoegd wordt de economische crisis door het plannen van gesprekken met bewindspersonen).

Verder is een verzoek van de Federatie Zakenvrouwen voor een gesprek gehonoreerd en zijn afspraken gemaakt over participatie van partijen naar het WomenInc Festival. Naar aanleiding van bovengenoemde doelstellingen hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden:

13 juni 2009: Gesprek Staatssecretaris Dijkema

Het PVO pleit voor een integrale benadering kinderopvang om zo de economische zelfstandigheid van moeders te waarborgen. De Staatssecretaris geeft de stand van zaken: Door de dynamiek van de markt is er op korte termijn veel extra capaciteit bijgekomen, nu is het weer tijd om de kwaliteit ook te verhogen. Afstand tussen school en opvang verkleinen, brede school en dagarrangementen voor kinderen aanbieden.

Als follow-up van dit gesprek organiseert het PVO een expertmeeting over Kinderopvang

1 juli 2009: Gesprek Staatssecretaris Klijnsma

PVO pleit voor behouden van vrouwen op de arbeidsmarkt om economische zelfstandigheid te waarborgen. Bevorderen van re-integratie op de arbeidsmarkt door middel van werkpleinen. Het idee vanuit PVO om speciaal voor vrouwen een stukje werkplein in te richten, als extra duwtje in de rug om weer aan de slag te gaan, wordt meegenomen door de staatssecretaris. Met name van belang voor herintreders en allochtone vrouwen. Staatssecretaris onderschrijft het principe dat 'werk moet lonen'.

2 november 2009: Expertmeeting Kinderopvang

PVO stelt zich met deze bijeenkomst ten doel het neerzetten van een brede visie over Kinderopvang. Kwalitatief goede voorzieningen op het gebied van kinderopvang zijn van belang om de economische zelfstandigheid van vrouwen te stimuleren. Presentaties van experts; prof. dr. Janneke Plantenga, dr. Elly Singer en Saskia de Hoog (Equality) gaven inzicht in huidige problemen en wenselijke toekomstige situatie vanuit sociaal pedagogisch en economisch perspectief. Van elke politieke partij vertegenwoordigt in het PVO waren Kamerleden en/of medewerkers aanwezig.

24 november 2009: Gesprek Staatssecretaris de Jager

Vanuit de overtuiging dat 'werk moet lonen, meer uren werken ook' ging het PVO in gesprek met Staatssecretaris de Jager. Een goed gesprek waarbij wij meer inzicht kregen in de fiscale regelingen die er zijn en als PVO duidelijk het punt hebben meegegeven deze te vereenvoudigen. Zowel het PVO als de staatssecretaris zijn voorstander van het afbreken van fiscale regelingen die arbeidsparticipatie belemmeren. Naar aanleiding van het gesprek wordt er namens het PVO een brief geschreven naar de ingestelde commissie 'herzieningen belastingstelsel' (een van de 19 ingestelde commissies voor onderzoek bezuinigingen nav. begroting Prinsjesdag 2009)

Afsluiting PVO jaar 2009

10 december 2009: Overdracht voorzitterschap en secretariaat naar D66

Aantal overleg momenten en vergaderingen: in totaal 8.

Belangrijke doelstelling voor 2010 is aandachtspunten van het PVO in de verkiezingsprogramma's van de verschillende partijen krijgen.

Regiegroep Communicatie, Pers en Publiciteit

In april 2009 is de regiegroep Communicatie & PR weer nieuw leven ingeblazen. CDAV-bestuurslid Corine Toussaint heeft toen de regiegroep onder haar hoede gekregen. Het belangrijkste doel voor de resterende maanden van 2009 was de zichtbaarheid van het CDAV te vergroten – binnen de bestaande mogelijkheden.

Met ondersteuning van beleidsmedewerker Liesbeth van Heest heeft zij in 2009 de volgende acties ontwikkeld.

Uitgaven

CDA.nl

Het CDA-ledentijdschrift CDA.nl verschijnt circa vijf keer per jaar. Daarin zijn er elke keer gemiddeld drie pagina's voor het CDAV.

De pagina's Vrouw & Politiek zijn in 2009 zoveel mogelijk ingevuld aan de hand van een vast stramien:

- een interview met als focus de resolutie 50/50 Man-Vrouw
- een aantal korte verslagen van activiteiten van het CDAV en de CDAV-regiegroepen
- een activiteitenagenda
- voorwoord van de voorzitter (per november 2009)

Tijdens de redactievergadering van CDA.nl en in overleg met de eindredacteur wordt door het CDAV constant aandacht gevraagd voor vrouwen en vrouwenonderwerpen. In 2010 zal daar structureel mee worden doorgegaan.

Folder

Ter gelegenheid van de CDA-ledendag op 21 november 2009 is er een folder geproduceerd met 'fabels en feiten over het CDAV'.

Doel was CDA-leden te informeren over het CDAV en vrouwen te interesseren in een lidmaatschap.

Communicatie met de leden

CDAV Noord-Holland stuurt regelmatig een digitale nieuwsbrief naar haar leden. Regiegroep Communicatie levert daarvoor nieuws vanuit het landelijk bestuur aan.

Tevens adviseert de regiegroep Communicatie het bestuur over brieven naar de achterban, bijvoorbeeld voor een financiële bijdrage of een uitnodiging voor een bijeenkomst.

Landelijke Permanente Campagne Commissie (LPC)

Sinds het najaar van 2009 schuift het CDAV weer aan bij de LPC-bijeenkomsten en denkt zo met de partij mee over het bereiken van de kiezers.

In het kader van de gemeenteraadsverkiezingen 2010 is er aan de NPV-besturen gevraagd zoveel mogelijk vrouwen door te geven die op de lijsten staan. Die gegevens zijn verzameld en gepresenteerd aan het landelijke campagneteam, zodat men altijd vrouwen 'beschikbaar' heeft voor publicitaire doeleinden. Onder het mom van: ook al is de doelstelling 50/50 m/v bij de gemeenteraadsverkiezingen nog niet gehaald, in de externe communicatie kan dat beeld wel nagestreefd worden.

Website

In 2009 is de website up-to-date gemaakt. Een actuele agenda en relevante onderwerpen worden regelmatig toegevoegd, evenals verslagen van bijeenkomsten. In december 2009 is er op het partijbureau overleg geweest met de coördinator van de website. Er is een concept voor een nieuwe CDAV-website gemaakt, die in april 2010 operationeel zal zijn.

Regiegroep Diversiteit en Emancipatie

Direct na het aantreden van de nieuwe voorzitter is het onderwerp regiegroep Emancipatie geagendeerd voor de bestuursvergadering van november.

Uitgebreide bespreking levert de volgende conclusies op:

- het onderwerp emancipatie behoort tot de kernactiviteiten van het CDAV
- het bestuur houdt om die reden graag regie op het onderwerp
- emancipatie onderwerpen zijn veelzijdig en zeker geschikt om per onderwerp uit te diepen
- een regiegroep is hiervoor niet de meest geschikte structuur
- de deelonderwerpen kunnen uitstekend worden opgepakt in projectgroepen die dan onder directe verantwoordelijkheid van het bestuur werken

Deze conclusies worden verwerkt in een nieuw voorstel zodat er in de eerste vergadering van 2010 een definitief besluit genomen kan worden.

Regiegroep Buitenland

De Regiegroep Buitenland houdt zich bezig met gendervraagstukken en de positie van vrouwen door het signaleren, behartigen en ondersteunen van vrouwenbelangen in internationaal perspectief. Speerpunten zijn ontwikkelingssamenwerking, Verenigde Naties en de positie van vrouwen in de Europese Unie. Dit laatste via intensieve contacten met de EVP-Vrouwen. De samenstelling van de Regiegroep bestaat uit de leden Monique Vogelaar (coördinator Regiegroep, bestuurslid CDAV), Ellettha Schoustra (secretaris), Jeannette Wolters, Femmy Bakker, Brigitte Bauer, Heidi van Haastert, Elly Klap en Margriet Tolsma. Ellettha Schoustra heeft in september het secretariaat overgedragen aan Heidi van Haastert en zal nog als adviseur met de Regiegroep verbonden blijven. De adviseur vanuit de Tweede Kamer blijft Kathleen Ferrier. Vanuit het Europees Parlement heeft Corien Wortmann het adviseurschap overgenomen van Esther de Lange na de EP verkiezingen van 4 juni. Andere adviseurs zijn Lily Hutjes vanuit internationale vrouwen-netwerken van de VN, Hillie van de Streek als liaison van de regiegroep met de EVP-Vrouwen in Brussel en Angelique Zonneveld vanuit ontwikkelingssamenwerking. Leden zijn vertegenwoordigd in de EFS, de CDA Cie Buitenland, VN/Habitat en staan op de trainerslijst van de EFS en NIMD.

Activiteiten. De regiegroep kwam zes maal bijeen voor haar reguliere vergaderingen op het partijbureau.

Drie leden van de Regiegroep bezochten het EVP congres van 29 en 30 april te Warschau, dat gewijd was aan de verkiezingen voor het Europees Parlement op 4 juni.

Op 24 juni organiseerden de CDA Vrouwen een geslaagd symposium onder de titel: Migratie: kansen(m/v) voor Nederland en land van herkomst?! Na inleidingen van deskundige Professor Dr. Arie de Ruijter en Kamerlid Kathleen Ferrier gaven drie migranten uit Afrika en Latijns-Amerika hun visie op het leven in hun nieuwe vaderland Nederland. Deze bijeenkomst was een bijdrage aan het lopende debat over de samenhang tussen migratie en ontwikkeling.

Op 8 en 9 oktober nam een ruime delegatie van CDA Vrouwen deel aan het jaarlijkse EVP-V congres, ditmaal gehouden in Boekarest. In oktober 2010 zal Nederland de gastvrouw zijn voor dit congres.

Activiteiten

Gedurende het hele jaar heeft het bestuur van het CDAV verschillende activiteiten georganiseerd.

Nieuwjaarsbijeenkomst: 5 januari 2009

De CDAV nieuwjaarsbijeenkomst werd traditiegetrouw georganiseerd in samenwerking met de EVPvrouwen. De opkomst was groot, zo'n honderdtwintig vrouwen gaven acte de presence. CDAV voorzitter Rianne Donders sprak een openingswoord uit en stond daarin stil bij het recente overlijden van het Limburgse raadslid Trudie Souren.

De sprekers Corien Wortmann, Joan Ferrier en Rene Paas gaven hun visie op de positie van de werkende vrouw in Nederland en in Europa vanuit respectievelijk het Europees Parlement, Equality en de CNV vakcentrale.

De conclusie van zowel sprekers als deelnemers aan de discussie was dan ook dat het onderwerp zeer goed gekozen was. Ook ontging het niemand dat de positie van de werkende vrouw, de combinatie met gezinstaken en de vereiste mentaliteitsomslag in de maatschappij al tientallen jaren onderwerp van zowel discussie als wetgeving zijn, maar desondanks verbluffend actueel blijven.

De CDA Vrouwen houden het streven naar de resolutie 50/50 dan ook hoog op de agenda in 2009.

Gecombineerde Algemene Vergadering en loopbaandag: 28 maart 2009

De Algemene Vergadering en de loopbaandag wordt gehouden in kasteel Zeist te Zeist en wordt door ruim honderd vrouwen bezocht.

In het ochtendgedeelte werden vier workshops aangeboden, te weten; 'Je verdiende loon' door Willemien Koning-Hoeve, 'bevlogen werknemers zijn gezonder en gelukkiger' door Marieke Labuschagne, 'Hoe word en blijf ik een goed raadslid', door Trudy Veninga en 'ken je eigen kwaliteiten' door Arinda Callewaert. Ook waren tijdens het ochtendgedeelte Rob Govers en Brendan Troost van de afdeling HRM van het CDA bureau aanwezig om met circa 20 vrouwen persoonlijke loopbaangesprekken te voeren.

Tijdens de lunch konden er via een speeddate programma vragen worden gesteld en ervaringen worden uitgewisseld met elkaar en met ervaren bestuurders.

Spreker op deze algemene vergadering is mevrouw Ndo Ntoame van de landelijke taskforce

Deeltijdplus van Pia Dijkstra. Aan de orde komen de geringe economische zelfstandigheid van Nederlandse vrouwen, de voorkeur voor het werken in (kleine) deeltijdbanen en de bewuste keuze van vrouwen hierover. Meningeën worden gedeeld in een pittige discussie.

Verder wordt op deze vergadering ingestemd met de benoeming van Patricia Assmann als algemeen bestuurslid, Mirjam Maasdam in de functie van penningmeester, Elma Petter als algemeen bestuurslid en Corine Toussaint met de portefeuille communicatie en p.r.

Lucy Spee neemt afscheid als penningmeester. Zij heeft vier jaar in het bestuur gezeten en was niet beschikbaar voor een tweede periode.

De door het partijcongres aangenomen resolutie 'm/v-50/50' wordt symbolisch overhandigd aan Brigitte van Haaften van het dagelijks bestuur van de partij met de afspraak dat beide alles in het werk zullen stellen om aan de inhoud van de resolutie gestalte te geven.

Tot slot kondigt Rianne Donders-van Leest aan dat zij vanwege drukke werkzaamheden en andere verplichtingen moet stoppen met haar taak als voorzitter van het CDAV.

Bestuursweekend met vergadering NPV: 17 en 18 april 2009

Het bestuursweekend stond in het teken van het uitstippelen van de richting die het CDAV in de periode 2009-2011 uit wil gaan en welke doelen in deze periode bereikt moeten worden. Ook werd in dit weekend de basis gelegd voor het beleidsplan 2009-2011.

Op zaterdag 18 april vond de vergadering met de Voorzitters van de Provinciale CDAV afdelingen plaats. Hier werd ook vooral gesproken over de koers die het CDAV de komende jaren moet gaan varen.

Themabijeenkomst Migratie: 24 juni 2009

Op 24 juni 2009 organiseerde het CDAV een themabijeenkomst rondom het thema Migratie. De bijeenkomst vindt plaats op het CDA Partijbureau. Met medewerking van prof. A de Ruijter, CDATweede Kamerlid Kathleen Ferrier en ervaringsdeskundigen Domenica, Awil en Lourdes. Op deze avond werden de positieve kanten van migratie, die er zeker zijn, belicht.

De Ruijter benadrukt dat migratie een verschijnsel van alle tijden is. Europa zal in de toekomst veel behoefte krijgen aan arbeid, niet alleen van hooggeschoolden, maar ook voor functies in lagere kaders. Hij voorziet rond 2020 een behoefte aan zo'n 20 miljoen arbeidsplaatsen.

De drie ervaringsdeskundigen, Domenica, Awil en Lourdes, gaan in op hun persoonlijke migratiegeschiedenis. Zij bevestigen de eerder gemaakte opmerkingen dat de dwang tot integratie hen meer problemen heeft gegeven dan de migratie als zodanig.

In haar slotwoord noemt Kathleen Ferrier het probleem van de 'knip' tussen migratie en integratie. Het debat over beide zaken wordt vermengd. Integratie roept emoties op en leidt af van waar het echt om gaat. Coherent beleid over migratie is nodig.

Algemene vergadering: 19 september 2009

De vergadering wordt gehouden in Zalencentrum Hoog Brabant te Utrecht en wordt door circa 90 vrouwen bezocht.

Ineke Giezeman, kandidaat 2e vice-voorzitter voor de partij, licht haar kwaliteiten en motivatie om zich voor de partij in te zetten toe.

Corien Jonker, lid van de Tweede Kamer en woordvoerder emancipatie houdt een interactieve inleiding waarbij zij in het bijzonder aandacht vraagt voor homo-emancipatie.

Arinda Callewaert wordt unaniem gekozen tot voorzitter van het CDAV. Op het partijcongres zal deze voordracht bekrachtigd worden.

Anneke van der Helm wordt voorgedragen als nieuw bestuurslid en Ellie Wijman neemt afscheid van het CDAV nadat zij vele jaren haar taak met veel inzet en enthousiasme heeft uitgevoerd.

foto: Arinda Callewaert gekozen tot nieuwe voorzitter CDAV.

EPP-Women congres Boekarest: 9 oktober 2009

Een CDAV-delegatie van 6 personen was aanwezig op het EPP-Women congres in Boekarest. Een grote delegatie, omdat volgend jaar het CDAV dit congres in Den Haag gaat organiseren. Totaal namen 150 EVP-vrouwen deel aan het congres dat in het teken stond van de economische crisis. Centraal stond de vraag: vrouwen en de economische crisis? Nieuwe kansen of een terugval? De resolutie 'vrouwen en de economische crisis' werd na enkele amendementen van de Nederlandse delegatie aangenomen. De resolutie roept oa. de Europese Commissie en de lidstaten op om oog te hebben voor genderaspecten bij het nemen van crisismaatregelen. Ook bood het congres de gelegenheid aan vrouwen uit de 'oude' en 'nieuwe' democratieën om elkaar te stimuleren verantwoordelijke functies in de politiek te bekleden, ervaringen uit te wisselen en kennis te delen.

De minister-president van Roemenie, Emil Boc, opende het middagedeelte van het congres en pree de EPPW voor de aandacht voor vrouwen in de EU en sprak zijn trots uit over het feit dat Roemenie gastland mocht zijn voor dit congres.

Themabijeenkomst 'Talent? Laat het zien' in samenwerking met Speerpunt Vrouwen: 3 november 2009

Dit jaar heeft het Speerpunt vrouwen, een groep jonge talentvolle vrouwen binnen het CDA, de krachten gebundeld met het CDAV om zo jonge talentvolle vrouwen meer zichtbaar te maken binnen het CDA. Ruim veertig talentvolle, drukbezette vrouwen hadden tijd vrijgemaakt om zich te laten inspireren en te netwerken met CDA-vrouwen en sprekers van de avond, tijdens het minisymposium: Talent? Laat het zien! Liesbeth Spies, vice-voorzitter van de CDA-fractie openende de bijeenkomst om vervolgens het woord te geven aan Sybilla Dekker, voorzitter van stichting 'Talent naar de Top', Jolanda Holwerda, oprichtster van het tijdschrift LOF, tijdschrift voor werkende ouders, en als laatste kwam aan het woord Joan Ferrier, directeur van Equality. Conclusie van de avond was dat er genoeg vrouwen zijn die over de talenten en kwaliteiten beschikken die nodig zijn voor een topfunctie, maar er nog veel te doen is op het gebied van flexibele werktijden, cultuur binnen organisaties en kinderopvang. Ook werd er gesproken over de wenselijkheid van een charter voor politieke partijen om zo het aandeel vrouwen binnen politiek en bestuur te vergroten. Tijdens de borrel na afloop werd er uitgebreid nagepraat en was er volop gelegenheid tot netwerken.

Internationale Conferentie 24ormore: 5 en 6 november 2009

Taskforce Deeltijdplus organiseerde op 5 en 6 november in Amsterdam de internationale conferentie 24ormore: Increasing female labour participation. Voorafgaand aan de conferentie waren een aantal organisaties benaderd om hun visie te geven over hoe een toename van de arbeidsparticipatie onder vrouwen te realiseren. Na aanleiding van het voorstel van het CDAV kregen Hester Majij, Arinda Callewaert en Liesbeth van Heest een uitnodiging om deel te nemen aan de conferentie.

Na een woord van welkom door Pia Dijkstra, voorzitter van de Taskforce, was het woord aan toenmalig staatssecretaris Jette Klijnsma. Ook was er een videoboodschap van Minister Plasterk die het belang van toename van arbeidsparticipatie onder vrouwen nog eens benadrukte. Meer vrouwen aan het werk krijgen is belangrijk om de gevolgen van de vergrijzing te kunnen opvangen en de internationale concurrentiepositie van Nederland te kunnen handhaven. Tijdens de conferentie werd er ingegaan op de factoren die van invloed zijn op de mate van arbeidsparticipatie, ook werd er gekeken naar de arbeidsparticipatie van vrouwen en de verschillen met Nederland in andere Europese landen, de V.S. en Australië.

Beleidsplan

Beleidsplan-Plan van Aanpak opgesteld door:

Liesbeth van Heest, Mirjam Maasdam, Gerda Kempen en Patricia Assmann

Procedure

Eerst bijeenkomst met Gerda Kempen, Liesbeth van Heest en Mirjam Maardam. Vervolgens 2 bijeenkomsten met alle vier; daarna heeft ieder een stuk geschreven, cq aangevuld en onderling per mail uitgewisseld. Na herhaaldelijk onderling commentaar is er een stuk opgesteld en voorgelegd aan het bestuur. Dit commentaar van het bestuur, ook schriftelijk, is verwerkt in een conceptplan. Dit conceptplan is voorgelegd aan en besproken met het Netwerk Provinciale Vertegenwoordigers (NPV). Het commentaar van het NPV is verwerkt. Voor de uiteindelijke samenstelling van alle commentaren zijn Gerda Kempen en Patricia Assmann nog twee maal bij elkaar geweest. Het definitieve beleidsplan met Plan van Aanpak is voorgelegd aan bestuur CDAV en NPV.

Inhoud

Het bestaande beleidsplan gaf onvoldoende houvast voor het opstellen van een Plan van Aanpak. Het beleidsplan was versnipperd en niet meer actueel. Daarom is eerst een nieuw beleidsplan opgesteld. Daarbij werd uitgegaan van eerdere voorstellen en aansluiting bij het CDA. In wezen waren er geen grote verschillen van inzicht. De structuur vergde de meeste tijd, mede omdat er nog geen eerder plan beschikbaar was met een geschikte, eenduidige structuur. Het heeft daarom relatief veel onderling overleg gekost om tot overeenstemming te komen. De diverse leden van bestuur CDAV en NPV stelden verschillende prioriteiten, maar dat was in wezen geen belemmering bij de uiteindelijke formulering.

Regiegroep emancipatie

In het verleden is gesteld dat er behoefte was aan een regiegroep emancipatie. Dit is ook opgenomen in het Beleidsplan. Later bleek binnen het bestuur toch de behoefte om de taken voor de regiegroep emancipatie geheel onder te brengen bij het takenpakket van het bestuur. Op basis van het beleidsplan hebben Patricia Assmann en Arinda Callewaert vervolgens een praktisch voorstel gemaakt om deze onderwerpen achtereenvolgens aan te pakken. Dit voorstel is voorgelegd aan en goedgekeurd door het bestuur.

VIII. CDJA

Inleiding

Een jaar van verandering.

Het jaar 2009 was voor het CDJA een jaar vol veranderingen. Zo wisselde het gehele Dagelijks Bestuur binnen het jaar 2009. Dit betekende logischerwijs het afscheid van oudgedienden en het verwelkomen van nieuwe bestuursleden. Personele wisselingen zagen we ook op ons secretariaat waar medewerkers een volgende stap in hun carrière zetten en nieuwe medewerkers vol enthousiasme begonnen.

De economische crisis en het aanvullend beleidsakkoord van het kabinet brachten in het politiek debat ook verandering. Zo werd opeens de onbespreekbare pensioenleeftijd onderwerp van een politieke en maatschappelijke discussie. Als CDJA gaven we richting in het debat door toekomstgerichte alternatieven aan te bieden, aandacht te vragen voor onderwijs en duidelijke te onderstrepen dat jongeren niet de puinruim-generatie dienen te worden.

Gelukkig konden we in het politiek onrustige jaar rekenen op een sterke organisatie. De vele afdelingen binnen het CDJA liepen grotendeels op rolletjes en er kwamen nieuwe afdelingen bij. Onze commissies ontplooiden interessante seminars, debatten en excursies voor de leden. We zagen in 2009 de werkgroepen volstromen en zich actief mengen in het debat en een recordaantal resoluties aanleveren. Het CDJA secretariaat was op orde en wist de dienstverlening richting leden en afdelingen te verbeteren.

Tijdens de Europese verkiezingen voerde we een fantastische jongerencampagne met onze jongerenkandidaat Michiel Dijkman. De opvallende posters waren overal in het land terug te zien op de borden en de kranten. Ondertussen startte ook de intensieve voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Hoewel er veel veranderingen waren in 2009 hebben we als CDJA de stabiliteit weten te bewaren maar wel vernieuwingen doorgevoerd waar dat nodig was. Bij een terugblik op 2009 kijk ik ook terug op het werk en van al die actieve leden. Ik wil hen dan ook van harte bedanken voor inzet en hoop dat we dit enthousiasme kunnen meenemen richting 2010.

Jeroen van Velzen

Voorzitter CDJA

Bestuurlijke zaken

Dagelijks Bestuur

In 2009 hebben er een aantal veranderingen plaatsgevonden in de samenstelling van het dagelijks bestuur van de organisatie. Tijdens het Voorjaarscongres in Soesterberg (Ut) werd afscheid genomen van de dagelijks bestuursleden Fenny Helfferich (Politiek) en Douwe-Gerlof Heeringa (Organisatie en Vorming). Zij waren beide verkozen voor een periode van één jaar en werden opgevolgd door Marijse Klink (Politiek) en Frank Visser (Organisatie/HRM). Volgens de nieuwe reglementen werd er, tijdens dit congres, ook een zevende lid van het dagelijks bestuur verkozen: Wilke van Beest. Zij is verkozen voor de portefeuille Ledenbeleid wat ledenwerving en vorming behelst.

In Soesterberg werd ook afscheid genomen van Harry van der Molen. Hij was sinds 2006 voorzitter van het CDJA en werd opgevolgd door Jeroen van Velzen, die voor een periode van twee jaar werd verkozen door de ALV.

Tijdens het Najaarscongres in Kerkrade (L) werd afscheid genomen van Marcel Migo (Secretaris) en David van Dis (Penningmeester). Beide bestuurders hadden de organisatie twee jaar gediend. Zij werden opgevolgd door Jennifer Pees (Secretaris) en Herman van der Bent (Penningmeester). Ook Caroline Tax (Communicatie) nam afscheid als bestuurslid bij het CDJA. Zij werd opgevolgd door Arrie Vis.

Hieronder degenen die zitting hadden in het dagelijks bestuur:

Harry van der Molen	-	Voorzitter	(tot en met mei 2009)
Jeroen van Velzen	-	Voorzitter	(vanaf mei 2009)
Marcel Migo	-	Secretaris	(tot en met november 2009)
Jennifer Pees	-	Secretaris	(vanaf november 2009)
David van Dis	-	Penningmeester	(tot en met mei 2009)
Herman van der Bent	-	Penningmeester	(vanaf november 2009)
Caroline Tax	-	Communicatie en Ledenw.	(tot en met november 2009)
Arrie Vis	-	Communicatie	(vanaf november 2009)
Fenny Helfferich	-	Politiek	(tot en met mei 2009)
Marijse Klink	-	Politiek	(vanaf mei 2009)
Douwe Gerlof Heeringa	-	Organisatie en Vorming	(tot en met mei 2009)
Frank Visser	-	Organisatie	(vanaf mei 2009)
Wilke van Beest	-	Ledenbeleid	(vanaf mei 2009)

Met het vertrek van David van Dis en Marcel Migo kwamen de functies van eerste vicevoorzitter en tweede vicevoorzitter vrij. Marijse Klink en Frank Visser volgden deze heren op als eerste vicevoorzitter en tweede vicevoorzitter.

Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur (AB) is in 2009 tien maal bijeengekomen in Utrecht. Tevens is in september een Algemeen Bestuursweekend georganiseerd in Eindhoven.

Tijdens de bijeenkomsten van het AB kwamen organisatorische zaken aan de orde en hebben diverse inhoudelijke discussies plaatsgevonden met betrekking tot resoluties. Belangrijke resoluties die werden aangenomen waren de volgende:

- Resolutie Dalai Lama naar Nederland
- Resolutie Bekostiging tweede master
- Resolutie Maximum tegemoetkoming kosten kinderopvang
- Resolutie Verdieping Westerschelde
- Resolutie Ontwikkelingssamenwerking (2 x)

Meer specifiek heeft het AB zich bezig gehouden met de Europees Parlementsverkiezingen, waarbij het CDJA tevens jongerenkandidaten op de kieslijst had staan. Het AB heeft de campagne rondom deze verkiezingen uitgebreid geëvalueerd.

Ook heeft het AB de campagne rondom introductiedagen van hogescholen en universiteiten (HBO/WO-dagen) geëvalueerd.

Het algemeen bestuur stelde tevens een commissie in die onderzoek doet naar de vergoedingen van dagelijks bestuursleden.

Beleidsplan 2010

CDJA Congres

In 2009 werden er, zoals gebruikelijk, twee congressen georganiseerd. Het Voorjaarscongres werd op 22 en 23 mei georganiseerd in Soesterberg (Ut). Tijdens dit congres werd afscheid genomen van genomen van de dagelijks bestuursleden Fenny Helfferich (Politiek) en Douwe-Gerlof Heeringa (Organisatie en Vorming). Zij werden opgevolgd door Marijse Klink en Frank Visser. Ook een zevende lid van het dagelijks bestuur werd verkozen: Wilke van Beest. Zij is verkozen voor de portefeuille Ledenbeleid hetgeen ledenwerving en vorming behelst.

In Soesterberg werd afscheid genomen van Harry van der Molen, de voorzitter sinds 2006. Van der Molen werd opgevolgd door Jeroen van Velzen, die voor een periode van twee jaar werd verkozen door de ALV.

Op het congres in Soesterberg waren mevrouw drs. R. den Besten (wethouder gemeente Utrecht), mevrouw drs. W.R.C. Sterk (lid Tweede Kamer CDA), mevrouw R.M. Leijten (lid Tweede Kamer SP), mr.dr. J.C. de Jager (staatssecretaris van Financiën) en drs. J.G. de Vries (staatssecretaris van Defensie) en drs. P.A.Ch.Th. van Heeswijk (CDA Partijvoorzitter) te gast.

De leden konden, tijdens de CDJA-Raad, discussiëren over gezinsbeleid. Dit onderwerp is ook een van de thema's van het huidige kabinet.

Het Najaarscongres werd op 27 en 28 november in Kerkrade (L) georganiseerd. De dagelijks bestuursleden David van Dis (Penningmeester), Marcel Migo (Secretaris) en Caroline Tax (Communicatie) namen afscheid en werden opgevolgd door Herman van der Bent, Jennifer Pees en Arrie Vis.

Te gast waren de bewindslieden drs. M.J.M. Verhagen (minister van Buitenlandse Zaken) en dr. E.M.H. Hirsch Ballin (minister van Justitie). Voor de paneldiscussie schoven de Tweede Kamerleden mevrouw J.D.M.P. Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), mevrouw drs. C.W.J.M. Roefs (PvdA) en de heer E.G.M. Roemer (SP) aan. Tijdens het congres werd er gediscussieerd over het thema stedenbeleid.

Organisatie

Afdelingen

In 2009 vormden de provinciale en lokale afdelingen weer een belangrijk onderdeel binnen de organisatie. In een ontmoeting met vertegenwoordigers van Flevoland is in 2009 naar een heroprichting van de afdeling gewerkt die gepland stond op 3 oktober 2009. Echter, door onvoorziene omstandigheden kon de geplande ALV niet doorgaan.

Een start is gemaakt met de revitalisering van de provinciale afdeling Overijssel. In 2010 moet dit een verder gevolg krijgen.

Afgelopen jaar kwam de afdeling Oldambt, in de provincie Groningen, van de grond en werden er dergelijke initiatieven in Bedum ondernomen. In de regio 't Gooi en Vechtstreek is de gelijknamige afdeling opgericht. Ook heeft het CDJA Amsterdam een goede doorstart gemaakt en is nu een levendige afdeling. In Weert (L) is eveneens een nieuwe kern opgericht alsmede in Tubbergen (Ov).

Voorzichtige initiatieven om een afdeling op te richten werden genomen in Bodegraven, Woerden en Venlo.

Organisatiecommissie

De Organisatiecommissie (OC) verzorgde een zeer geslaagde nieuwjaarsreceptie in 2009, speciale gast bij deze bijeenkomst was minister-president Balkenende.

In aanloop naar het Voorjaarscongres heeft de OC een aantal activiteiten rondom het thema opvoeding georganiseerd. Er werd een bezoek georganiseerd aan het Centrum voor Jeugd en Gezin en een tweetal debatten met experts in Rotterdam en Utrecht. Het opvoedingsdebat in Utrecht werd gecombineerd met het landelijke debat met de kandidaat-voorzitter. Voor het Najaarscongres was er een bezoek aan Stichting Vluchtelingenwerk.

De OC heeft op 3 juli, door middel van een barbecue voor onze leden, een seizoensafsluiting georganiseerd. Dit was een succesvolle activiteit. Ook heeft ze een zeilactiviteit in Huizen (Nh) georganiseerd voor de leden. Door de strategische locatie konden zowel de startende afdeling 't Gooi en Vechtstreek als de provinciale afdeling Flevoland deze activiteit naar haar achterban communiceren.

Een succesvol Kerstdiner organiseerde de OC op 14 december. In Utrecht is er uitgebreid gesproken met staatsecretaris Bijleveld-Schouten van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De financiële inbreng van de deelnemers is naar Stichting De Ontmoeting gegaan.

HRM

Afgelopen jaar is er ook aandacht geweest voor HRM-beleid. Dit gebeurde ondermeer door gesprekken met de afdeling HRM van het CDA Partijbureau en participatie van het CDJA in het HRM-Platform.

Samenwerkingsverbanden

Binnen het SSPJO (Stichting voor samenwerkende politieke jongerenorganisaties waar het CDJA lid van is) is een get out to vote campagne opgezet voor de Europese verkiezingen. In augustus heeft het SSPJO een voetbaltoernooi georganiseerd waar het CDJA uiteraard aan heeft deelgenomen.

Ledenwerving

Algemeen

Zonder aanwas van nieuwe leden zouden we als CDJA niet kunnen. Daarom hebben we als CDJA in 2009 stevig ingezet op het werven van nieuwe leden. Het zwaartepunt voor ledenwerving was dit jaar opnieuw de introductiedagen van hogescholen en universiteiten. Er werd een bezoek gebracht aan de studentensteden Utrecht, Groningen, Maastricht, Leiden, Delft, Nijmegen, Wageningen, Tilburg, Rotterdam, Enschede en Amsterdam. Onder het label van 'CDJA on Tour' is het CDJA naar de studentensteden gegaan om nieuwe leden te werven. Op verschillende locaties verleenden bewindslieden als staatsecretarissen van Bijsterveldt en de Jager hun medewerking bij de stand van het CDJA. Het CDJA was dit najaar ook met succes aanwezig op de Katholieke Jongerendag.

Het CDJA heeft zich in 2009 ook gericht op CDA leden onder de 31 nog geen CDJA lid zijn. Zo is het CDJA zichtbaar geweest op verschillende CDA bijeenkomsten om daar leden te werven. Daarnaast zijn met het CDA afspraken gemaakt om het combilidmaatschap te stimuleren. Op de wervingsmaterialen van het CDA is de optie van het combilidmaatschap met het CDJA opgenomen.

Advertentiebeleid

Het CDJA heeft afgelopen jaar geadverteerd in de NRC Next rond de HBO/WO dagen. In de Metro en Spits zijn advertenties geplaatst voor de jongerencampagne van Michiel Dijkman voor de Europese Verkiezingen. Verder is er een advertentie geplaatst in de jubileumuitgave van de Christelijke Hogeschool Ede en daarnaast is het CDJA sponsor geweest van het landelijke Navigatorsongfestival. Naast deze advertenties is er voor afdelingen een werfadvertentie ontwikkeld die zij zelf kunnen aanpassen en kunnen plaatsen in plaatselijke kranten, universiteitsbladen en/of tijdschriften.

Vorming

De vormingscommissie heeft dit jaar een introductieweekend georganiseerd en een bezinningsweekend. Ook is er dit jaar voor het eerst een symposium georganiseerd met als

thema: 'Religie binnen het publieke domein.' De Vocie heeft verschillende lezingen georganiseerd en een reeks over medische ethiek. Het CDJA Jong Leiderschaps Programma (JLP) is begonnen aan haar tweede seizoen.

Secretariaat

Het secretariaat van het CDJA maakt onderdeel uit van het CDA-partijbureau te Den Haag. Het vormt een belangrijke schakel binnen de organisatie. Het secretariaat is onder meer belast met de ledenadministratie en de dienstverlening richting besturen, commissies, afdelingen en werkgroepen. Daarnaast wordt vanuit het secretariaat voor een aantal zaken gebruikgemaakt van de dienstverlening van het CDA. Ook is het secretariaat het aanspreekpunt voor externe organisaties.

In 2009 heeft Gerard Adelaar op het secretariaat gewerkt als Officemanager en Marijse Klink en Andy Stolker als Officemedewerkers. In mei 2009 is Marijse verkozen als Dagelijks Bestuurslid. Leonie ten Have heeft de functie van Officemedewerker van Marijse overgenomen. Andy Stolker is van de zomer aan een fulltime baan bij het CDA begonnen en heeft zodoende het secretariaat als medewerker verlaten. In het najaar is Gerard opgevolgd door Bert Platell. In 2009 is tevens een stageplek aangeboden op het secretariaat. De stageplek is ingevuld door Sakina Poese.

In 2009 is – in navolging op 2008 – hard ingezet op de ledenadministratie. De medewerkers hebben een cursus in Navision gevolgd, het softwareprogramma voor de ledenadministratie. Er is verder ingezet op dienstverlening aan de leden, om voortdurend het ledenbestand uit correcte gegevens te laten bestaan en met regelmaat de informatie aan afdelingen te verstrekken.

Communicatie

Het jaar 2009 was het jaar waarin de post communicatie een afzonderlijke DB-functie is geworden tijdens het voorjaarscongres. Tot en met het najaarscongres heeft Caroline Tax deze rol op zich genomen, hierna is Arrie Vis geïnstalleerd als bestuurslid communicatie.

In de media

Het CDJA heeft zich in 2009 geprofileerd in de media. Zo was er interview met vertrekkend voorzitter Harry van der Molen in HP/de Tijd. Het CDJA is op radio te horen geweest bij onder andere Stand.café (NCRV), On The Move (BNR), Dit is de dag (EO), TROS Kamerbreed, de Nederlandse Moslim Omroep en NOS Headlines.

Met de in mei aangetreden nieuwe voorzitter Jeroen van Velzen is er een uitzending van EenVandaag geweest over de staat en de toekomst van het CDA.

Tevens zijn er artikelen verschenen in dagbladen zoals Metro, Sp!ts, Volkskrant, Trouw, Reformatorisch Dagblad, Telegraaf en andere landelijke dagbladen. In de Volkskrant zijn een aantal opiniërende artikelen verschenen over onder andere de Dalai Lama, de kilometerheffing en de verhoging van het collegegeld. In Trouw verscheen een interview met Jeroen van Velzen over de verhoging van de AOW-leeftijd.

Onderwijspetitie & Puinruim-generatie

Het CDJA heeft zich in de media gepresenteerd als een onafhankelijke jongerenorganisatie. Op een proactieve en ludieke wijze hebben we als CDJA een tweetal belangrijke thema's onder het voetlicht willen brengen. Naar aanleiding van het wetsvoorstel over verhoging van het collegegeld van een tweede studie is er een petitieactie gestart die door ruim 30.000 mensen is ondertekend. Deze actie is de opmaat geweest om het belang en de kwaliteit van onderwijs binnen het CDA op de kaart te zetten. Het tweede thema was de solidariteit tussen generaties. Als CDJA hebben we tijdens de FNV acties om de AOW op 65 jaar te houden een tegenactie gehouden om de puin van de FNV aan te geven. Hiermee hebben we willen aangeven dat de rekening van de vergrijzingen niet moet worden doorgeschoven naar volgende generaties en jongeren niet de puinruim-generatie moeten worden.

Website

In de zomer zijn er een aantal wijzigingen in de website doorgevoerd. De afdelingen hebben een meer autonoom onderdeel van de website gekregen en de hoofdpagina heeft een aantal uiterlijke wijzigingen ondergaan. Zo kunnen afdelingen een aangepaste banner voeren, zijn hun activiteiten in één oogopslag zichtbaar en zijn er verschillende weblogs toegevoegd. In het najaar is de website opgeschoond en is alles nagelopen op actualiteit. Tevens zijn de aangenomen standpunten gesorteerd op schema. Hiermee is het eenvoudiger geworden om de aangenomen standpunten van het CDJA op te zoeken. Om volledig digitaal mee te kunnen blijven draaien is er ook 2009 al geëxperimenteerd met sociale media. In het voorjaar van 2010 zullen er daarom nog een aantal wijzigingen doorgevoerd worden op de website.

Interruptie

In 2009 is er afscheid genomen van hoofdredacteur Marijse Klink. Gerard Adelaar heeft haar opgevolgd. De vier uitgebrachte nummers van interruptie hadden als thema gemeenteraadsverkiezingen, Europese verkiezingen, rentmeesterschap en integratie. Aan de uitgaven van het ledenblad van het CDA, CDA.nl, heeft het CDJA ook een actieve bijdrage geleverd. Er is zelfs een themanummer over jongeren geweest met als gasthoofdredacteur CDJA voorzitter Jeroen van Velzen.

Nieuwsbrief

De digitale nieuwsbrief is tweemaal per maand verschenen. Gebleken is dat dit een effectief middel is om leden te activeren om een bijdrage te leveren aan het CDJA. Tevens kunnen bepaalde activiteiten zo extra onder de aandacht worden gebracht.

Politiek

Werkgroepen

In 2009 zijn er zo'n 100 werkgroepbijeenkomsten geweest. Verschillende werkgroepen hebben geïnvesteerd in contacten met bewindspersonen en Kamerleden door werkbezoeken te brengen aan Den Haag. Een aantal werkgroepen heeft een nieuwe voorzitter gekregen. Voor de

werkgroep Europa is Wieteke van der Meer aan de slag gegaan als voorzitter. Voor de werkgroep JBB geldt dat voor Joram Verstoep en de werkgroep Landbouw heeft Marco de Mik aan het hoofd gekregen. Jozef Waanders werd voorzitter van de werkgroep Buitenland.

Behalve de vergaderingen en de werkbezoeken hebben werkgroepen ook veel energie gestoken in het opstellen van resoluties. De volgende resoluties zijn in 2009 door het Algemeen Bestuur aangenomen: Resolutie Ministerie Jeugd & Gezin, Resolutie Dalai Lama naar Nederland, Resolutie Opbrengsten en kapitaalinjecties, Resolutie Stagevergoeding coassistenten, Resolutie Basisonderwijs in het Engels, Resolutie Europese wetgeving MP3 spelers, Resolutie Tamils in Sri Lanka, Resolutie Handvest verantwoord burgerschap, Resolutie Bekostiging tweede master, Resolutie Kwekersrecht, Resolutie situatie Iran, Resolutie Noord Korea's Kernprogramma, Resolutie Piraterij in Somalië, Resolutie Duurzame Bedrijvigheid, Resolutie Fietsenstallingen Stationsgebieden, Resolutie Toetreding IJsland, Resolutie Maximum tegemoetkoming kosten kinderopvang, Resolutie EPD, Resolutie Verdieping Westerschelde, Resolutie Funderingsproblematiek, Resoluties Ontwikkelingssamenwerking (2x).

Verkiezingen

Op 4 juni 2009 waren de Europese verkiezingen. Het CDJA heeft zich intensief ingezet in de campagne met een eigen jongerencampagne voor jongerenkandidaat Michiel Dijkman die op plek 12 van de kandidatenlijst stond. Er is een jongerenhuisstijl ontworpen en Michiel is, samen met zijn campagneteam, met de Chevy het hele land doorgetrokken om campagne te voeren. Michiel heeft 5761 voorkeursstemmen gehaald. Dit was helaas niet voldoende voor een zetel in het Europees Parlement.

In 2009 is hard gewerkt aan de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010. In februari kwam er een extra Interruptie uit, volledig in het teken van de aanstaande verkiezingen. Met deze Interruptie is getracht jongeren enthousiast te maken om zich in hun gemeente politiek in te zetten. De Interruptie is naar alle CDJA leden, maar ook naar alle afdelingsvoorzitters en –secretarissen van het CDA gestuurd, om hen ervan te overtuigen dat jongeren in de gemeenteraad een meerwaarde hebben. Het CDJA heeft zich ingezet zoveel mogelijk jongeren op de kieslijsten van het CDA te krijgen. Vanaf september is met een projectgroep vanuit het Dagelijks Bestuur gewerkt aan het opzetten van een sterke jongerencampagne. Met een uitgewerkt campagneplan om jongerenkandidaten te ondersteuning te bieden en jongerenteams te vormen in de provincies zijn er vele voorbereidingen voor de campagne ingezet. Aan het eind het jaar heeft er een informatie- en trainingsbijeenkomst plaatsgevonden voor alle jongerenkandidaten, om hen te trainen in het voeren van campagne.

Internationaal

Youth of the European People's Party (YEPP) Seminars, Summerschool en Congress

Het CDJA was in 2009 bij alle door het YEPP georganiseerde seminars en de summerschool aanwezig. In januari namen Frank Lambermont en Bronne Pot deel aan het Seminar "Open Society through Youth Participation" in Athene. In april waren Harry van der Molen, David van Dis, Caroline Tax, Fenny Helfferich, Frank Lambermont en Arine Sijl aanwezig bij het YEPP congres in Rome. Bij de bestuursverkiezingen die hier plaatsvonden werd Bronne Pot verkozen tot YEPP Vice-President. Daarnaast werd een resolutie van het CDJA aangenomen over de

roaming kosten in de EU. De YEPP Summerschool vond plaats in juli in Neptun (Romenië). Daarbij waren Wilke van Beest en Frank Lambermont aanwezig (Frank en Wilke waren aanwezig op eigen gelegenheid). De summerschool was getiteld "Young people –present, future and perspectives". In Neptun gaf het CDJA een presentatie over de CDA-campagne bij de Europese verkiezingen. Daarbij stond centraal de strategie zoals die bij de jongeren-kandidaat Michiel Dijkman toegepast werd.

Het volgende YEPP seminar werd georganiseerd door het CDJA en vond plaats in Den Haag. Het thema van het seminar was "3D (Defence, Development and Diplomacy)". Er was een hoge opkomst met 74 deelnemers die in totaal 35 christendemocratische en conservatieve jongeren organisaties vertegenwoordigden. Gedurende vier dagen bespraken de deelnemers het 3D beleid zoals dat o.a. gevoerd wordt in Afghanistan. Centraal stond daarbij een working paper die het CDJA had opgesteld. In het working paper werd opgeroepen tot een Europese 3D aanpak. Op de eerste dag werden de deelnemers toegesproken door CDA-Tweede Kamerlid Raymond Knops die de jongeren toesprak en hun welkom heette in Den Haag. Bij de tweede dag waren er verschillende paneldiscussies om de deelnemers de gelegenheid te geven zich verder te informeren naar het concept 3D. Bij de paneldiscussies spraken twaalf experts, politici en beleidsmakers waaronder Kathleen Ferrier (CDA-Tweede Kamerlid) en Tomi Huhtanen (CEPS). Na de paneldiscussies werd er ook nog een bezoek gebracht aan de Tweede Kamer waar Edward de Lanoy (Directeur fractiebureau CDA Tweede Kamer) hun welkom heette. Bij de YEPP raadsvergaderingen de daaropvolgende dag werden de deelnemers toegesproken door o.a. CDA-Staatssecretaris Jan-Kees de Jager. Na de toespraak vond er een inhoudelijke discussie plaats over de 3D working paper en de CDJA resolutie over piraterij bij de kust van Soemalië. Beide documenten werden aangenomen. Op de laatste dag was er nog een rondleiding door de stad voor de deelnemers die dit wenste. Bij de organisatie van dit seminar waren betrokken: Frank Lambermont, Bronne Pot, Maarten de Vries, Bart Prince, Arine Sijl, Dominik Lynen, Harry van der Molen en Brendan Troost.

Het daarop volgende seminar werd in december in Tirana (Albanië) georganiseerd. Bij dit seminar waren Frank Visser en Bart-Jan Heine aanwezig.

Overige Bilaterale contacten

In 2009 heeft het CDJA nog diverse bilaterale bezoeken gebracht. Daarbij waren in augustus Bronne Pot, Frank Lambermont en Harry van der Molen, ieder op eigen gelegenheid, aanwezig bij de KrFU summerschool. Daarnaast brachten Frank Lambermont en Jeroen van Velzen in november een bezoek aan de Deutschlandtag (het JU Congres) in Münster. Jeroen van Velzen heeft daarbij het congres toegesproken. Daarnaast heeft het CDJA ook de verschillende EVP zittingen bijgewoond. Zo waren Harry van der Molen en Bronne Pot aanwezig bij de EVP vergaderingen in Warschau en was Jeroen van Velzen bij het EVP congres in Bonn aanwezig.

Trainingen

Verschillende CDJA-leden hebben in 2009 voor de Eduardo Frei Stichting (EFS) verschillende malen trainingen gegeven. Zo gaf Frank Visser een training in Macedonië voor de organisatie VMRO-DPMNE. Frank Lambermont en Maarten de Vries gaven beide, in Macedonië, een training over regionale samenwerking in de Balkan regio. Bij de training waren veel jongerenorganisaties van de Balkan regio aanwezig. De organisaties hebben met elkaar

afgesproken in de toekomst nauwer met elkaar samen te werken. Dit resulteerde in een samenwerkingsverklaring die in februari 2010 getekend werd door de jongerenorganisaties van de Balkan. In de toekomst worden meerdere bi-laterale tussen deze organisaties verwacht.